

Проектот е финансиран
од Европската Унија

ГО и учество на граѓаните

Оваа публикација е направена со помош на Европската Унија. Содржините во оваа публикација се одговорност единствено на ТАКСО и во никој случај не ги одразуваат погледите на Европската Унија. Содржината на овој прирачник се смета за јавна и може слободно да се дистрибуира. Ако изберете да го користите овој материјал, ве молиме цитирајте го ТАКСО како извор и вклучете ја веб-страницата од каде што е земен материјалот. Ако го репродуцирате текстот на прирачникот, цитирајте ги авторите и нивните организации кои дале оригинален придонес.

Издавач: Техничка поддршка за граѓански организации – регионална канцеларија на ТАКСО
Потоклиница 16, Сараево, Босна и Херцеговина
www.tacso.org

За издавачот: Емина Абрахамсдотер,
регионален координатор за обука

Автори: Симон Форестер (SimonForrester), Ирем Сунар (Irem Sunar)
(од Евроазиски колектив за социјални промени)

Дизајн: Шејла Диздаревиќ (Šejla Dizdarević), дигИТарија

Датум: 2011

Проектот ТАКСО е имплементирано од конзорциум предводен од СИПУ Интернационал и се состои од следниве организации:

The Swedish Institute for Public Administration - SIPU International
www.sipuinternational.se

Civil Society Promotion Centre
www.civilnodrustvo.ba

Human Resource Development Foundation
www.ikgv.org

Foundation in Support of Local Democracy
www.frdl.org.pl

Partners Foundation for Local Development
[www.fpdл.ro](http://www.fpdل.ro)

Признанија

Длабоко сме им благодарни на сите граѓански организации од Западен Балкан и Турција кои придонесоа овој прирачник да го направме подобар со тоа што ги споделија нивните знаења и искуства со нас.

Турска фондација на образовни волонтери
(ТЕГВ)
Турција
www.tegv.org
tegv@tegv.org
+902162907000

Buyuk Menderes Platform
Турција
www.buyukmenderes.blogspot.com
buyukmenderes@gmail.com
+903122928225

Институт Син свет за истражување и
зачувување на морињата
Хрватска
www.blue-world.org
info@blue-world.org
+38551604666

Inciativa Kosovare për Stabilitet (Косовска
иницијатива за стабилност) – ИКС
Косово според Резолуцијата на СБ на ОН
1244/99
www.iksweb.org
info@iksweb.org
+ 38138222321

Здружение на граѓани „Викторија“
Босна и Херцеговина
www.izaberi-zivot.rs.ba
viktorija@spinter.net
+387051434300

Турска фондација за справување со
ерозијата на почвата, за пошумување и
заштита на природните живеалишта
(ТЕМА)
Турција
www.tema.org.tr
tema@tema.org.tr
+902122837816

Центар за мир Осиек
Хрватска
www.centar-za-mir.hr
centar-za-mir@centar-za-mir.hr
+385031206886

Асоцијација Лоби на сите жени
Турција
www.tukal.org.tr
tukal@tukal.org.tr
+90 (312) 446 2164

Еколошко здружение “Авалон”
Србија
www.avalon.org.rs
avalon1@open.telekom.rs
+3810638347095

Dorcas Aid International
Албанија
www.dorcas.net
office@albania.dorcas.org
0035582242115

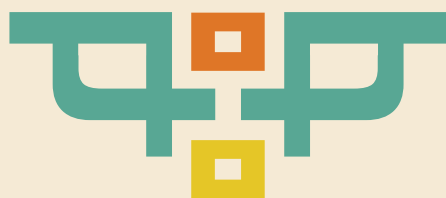
Совет на град Акјака
Турција
www.akyakakentkonseyi.org.tr
bilgi@akyakakentkonseyi.org.tr
+905325881903

Српски демократски форум
Хрватска
www.sdf.hr
pakrac-sdf@sdf.hr
zagreb-sdf@sdf.hr
+38534412825
+38514921862

Национален извиднички центар на Косово
Косово според Резолуцијата на СБ на ОН
1244/99
www.qnvk.org
nationalscoutcenterkosov@yahoo.com
+38604969668

ГО и учество на граѓаните

СОДРЖИНА

Предговор	12
Вовед	15
ДЕЛ I	
Што е учество на граѓаните? Зошто е тоа важно? И како функционира?	17
Демократија и учество на граѓаните	20
Разбирање на процесите на донесување одлуки	34
Предизвици и можности за ГО во поддршка на учеството	44
Влезни точки и алатки за ангажирање	72
Собирање и презентирање на докази	88
ДЕЛ II	
Учеството на граѓаните во акција	99
Граѓани, локално управување и партиципативен развој	100
Учество на граѓаните во процесите на одлучување на национално ниво	110
ДЕЛ III	
Пакет со алатки	122
Поимник со клучни термини	146
Референци и дополнителна литература	149

Предговор

ПРЕДГОВОР

Со активности во осум земји од Западен Балкан и Турција, проектот *Техничка поддршка за граѓанските организации – ТАКСО* - обезбедува поддршка и можности за развој на силен и влијателен граѓански сектор. Оваа инвестиција во граѓанското општество се базира на нашето убедување дека во контекст на пристапувањето кон ЕУ, тековните политички, економски и социјални процеси бараат ангажирано граѓанско општество кое добро функционира, како важен предуслов за демократски развој.

Важна проектна компонента на ТАКСО е градење на капацитетот на ГО, каде што главна цел е да се зголеми капацитетот на претставниците на ГО во поголем број на клучни области, со тоа што ќе им се понудат нови знаења за современите методологии и техники, како и можност за размена и практично знаење.

Во текот на пролетта 2010 ТАКСО спроведе пет регионални програми за обука, наменети за искусни и добро етаблирани ГО и нивните претставници. После успешното завршување на овие програми за обука и со цел понатаму да се зајакнат капацитетите на ГО, ТАКСО одлучи да ги изготви следниве пет прирачници:

- Генерирање на фондови и пристап до ЕУ фондовите;
- Управување со граѓански организации – Практични алатки за анализа на организацискиот развој;
- Развивање и управување со проекти финансирани од ЕУ;
- Застапување и влијание врз политиката за општествена промена;
- *Учество на граѓаните во процесите на одлучување.*

Овој прирачник *Учество на граѓаните во процесите на одлучување* има за цел да ги зголеми капацитетите на ГО во областа на учество на граѓаните во процесите на донесување одлуки.

Искрено се надеваме дека прирачникот ќе ви биде од полза во вашата работа.

Palle Westergaard

Тим лидер

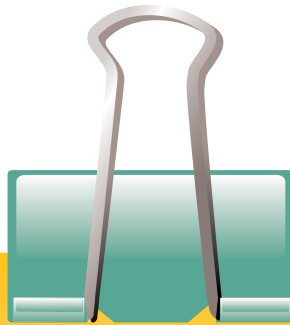

Вовед

ВОВЕД

Европската Унија е заснована на принципите на слобода, демократија, почитување на човековите права и фундаменталните слободи, и владеење на правото. Меѓу овие фундаментални слободи е правото на граѓаните да формираат здруженија за остварување на заедничка цел која ги почитува гореспоменатите принципи и активно да учествуваат во општеството. Една од важните улоги на граѓанските организации (ГО) и во ЕУ и глобално е всушност олеснувањето на учеството на граѓаните во процесите на донесување на одлуки, без разлика дали се на локално, провинциско, национално, па дури и на меѓународно ниво. Сепак, ова е улогата која ГО често се борат да ја исполнат ефективно, а тоа е особен предизвик за капацитетот на ГО во земјите во транзиција.

За да им помогне на ГО во Западен Балкан и Турција за да се зафатат со овој предизвик за капацитетот, програмата ТАКСО го изработи овој прирачник. Треба да се забележи дека иако првенствена цел се ГО, се очекува дека за низа на партнери на ГО – органи на локалната власт, сектори на централната власт и други јавни институции – како и граѓани поединци, за сите нив, прирачникот ќе биде поучен. Опсегот на информации, методологии и искуства кои се споделени во прирачникот исто така е намерно широк, така што и оние кои се нови во делот на учество на граѓаните, а и поiskusните практичари ќе најдат корисни совети.

Прирачникот е составен од три главни дела:

Дел 1 се занимава со концептите и општите пристапи, механизми и методологии за ефективно учество на граѓаните;

Дел 2 е посветен на учеството на граѓаните во акција на локално и на национално ниво;

Дел 3 е 'Пакет со алатки' кој содржи листи за проверка и примери на обрасци и методологии кои може да се користат за поддршка на учеството на граѓаните.

Низ прирачникот има многу студии на случај и презентации на добри практики и научени лекции од регионот и пошироко, а на крајот од секое поглавје има 'прашања за расправа', така направени за да стимулираат дискусија и размислувања за разгледуваното прашање. На крајот ќе најдете поимник на клучни термини и пообеман дел со референци и корисни извори на дополнителна литература и практики.

И прирачникот и содржината на пакетот со алатки се така дизајнирани за да се користат или како водичи за самонасочувано учење или може да се користат во контекст на работилници, тркалезни маси или дури и за поформални обуки. Значи, секој кој работи или волонтира во ГО треба да се чувствува пријатно кога ја користи оваа публикација. Исто така, дадени се и мноштво на референци и примери од реалните искуства на ГО во регионот и детали за тоа каде да се најдат повеќе информации, така што се надеваме дека секој читател ќе се почувствува инспириран и уверен да преземе соодветни акции.

Авторот на прирачникот можете да го контактирате на simon.forrester@eurasiasocialchange.com.

Стариот англиски глагол 'to moot' значи 'да се стави на расправа за дебата или дискусија', и како таков, во Англо-саксонска Британија имало места или згради, посебно направени за дискутирање на 'прашањата за расправа'. Овие места се нарекувале дебатни ридови или дебатни сали и станале собирни места за заедницата каде што можело да се одлучува за јавни прашања, како на пример за користење на земјиште или трговски спорови.

ДЕЛ I

**Што е учество на граѓаните,
зошто е тоа важно и како
функционира?**

УЧЕСТВО НА ГРАЃАНИТЕ И СОЛИДАРНОСТ, ИЛИ, ШТО МОЖЕ ДА СЕ СЛУЧИ АКО НЕ УЧЕСТВУВАМЕ ВО ПРОЦЕСОТ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ!

Тимур донесол слон во Акешир, мало гратче во Анадолија. Огромното животно го оставил само да лута наоколу каде што сака. И така, сите ниви, лозја и градини со зеленчук биле уништени. Згора на тоа, сиромашните луѓе од Акешир биле задолжени да го хранат животното. Набрзо, слонот на Тимур станал прв и најголем проблем на Акешир.

‘Мил оца,’ му се обратиле луѓето од Акешир на Насрадин оца*, ‘ти си единствениот човек кој не се плаши да зборува со Тимур. Само ти можеш да го убедиш. Оди и кажи му дека не го сакаме слонот тука. Објасни му дека ни е доста.’

‘Во право сте,’ се согласил Насрадин оца, ‘треба нешто да сториме за тоа. Но и јас се плашам да зборувам со Тимур. Ајде утре сабајле, десетмина или петнаесет од нас да одиме кој Тимур и да му го кажеме нашиот случај како група. Така ќе бидеме посилни.’ Сите се согласиле.

Следното утро, голема група на мажи и жени се собрала пред куќата на Насрадин оца. Така, колоната луѓе тргнала да оди кон шаторот на Тимур, со Насрадин оца на чело, а толпата луѓе го следела. Како што се приближувале до привременото престојувалиште на тиранот, луѓето за Насрадин оца, надвладеани од страв од бесот на Тимур, еден по еден ги снемувало. Кога Насрадин оца требало да влезе во огромниот шатор, забележал дека останал сосем сам. ‘Ах, вие кукавици!’ си рече самиот.

‘Насрадин оца,’ зерме Тимур, ‘Што те донесе кај мене денес?’

‘Велики Тимуре,’ собрал храброст Насрадин оца ‘ние многу го сакаме слонот што ни го донесе во Акешир. Многу сме ти благодарни за твојот подарок. Тој е нашата гордост и радост. Но, ние сме загрижени, Велики Тимуре. Сиротото животно е малку осамено. Можеби треба да му донесете пријател, можеби женка за да му прави друштво. Ќе можат заедно да се шетаат низ полињата и градините и ако даде господ, може да имаат дури и потомство. Тоа уште повеќе ќе ја зголеми нашата благодарност на вашиот великодушен подарок”.

Илустрација од Алперен КОСЕОГЛУ

* Насрадин оца е познат хуморист и раскажувач на приказни од Анадолија од минатото.

Демократија и учество на граѓаните

ДЕФИНИРАЊЕ НА УЧЕСТВОТО НА ГРАЃАНИТЕ И КАКО ТОА СЕ ПОВРЗУВА СО ВЛАДЕЕЊЕ

Пред детално да го разгледаме учеството на граѓаните и да учиме како ГО можат да го зајакнат нивниот придонес за партиципативно донесување на одлуки, корисно е да се истражат концептите кои стојат зад овој многу употребуван збор ‘учество’. Треба да имаме заедничко разбирање за тоа што значат овие концепти и зошто се тие важни за работата на организирано граѓанско општество. Затоа, следниве параграфи служат како вовед во темата и се планирани да делуваат како теми за дискусија за членовите, вработените и волонтерите во ГО. Започнуваме со истражување на врската меѓу ‘учество’ и ‘демократија’ и како двете се комбинираат за да ги направат животите на луѓето подобри.

Репрезентативна демократија, како што се гледа на неа во ЕУ и во регионот на Западен Балкан и Турција, е форма на власт заснована на принципите на избрани поединци кои ги претставуваат луѓето. Претставниците формираат независно владејачко тело (за периодот за кој се избрани) кое има должност да дејствува во интересите на луѓето, но не како овластени претставници (и не неопходно секогаш според нивните желби), туку со доволно авторитет да извршуваат брзи и решителни акции во услови на променливи околности.

Денес, во либералните претставнички демократии, претставниците обично се избираат на повеќепартиски избори, кои треба да бидат ‘слободни и праведни’. Моќта на претставниците во либерална демократија обично е ограничена со устав (како и во уставна демократија или уставна монархија) или со други мерки за балансирање на моќта на претставниците.

Правото на граѓаните да избираат свои претставници и да им дадат мандат да ги претставуваат нивните ставови, оди рака под рака со другите основни демократски принципи, да се обезбеди здрава и ефективна влада, како отчетност и транспарентност. Во секој случај, гласањето не е единствената форма на учество на граѓаните: јавни дебати, јавни состаноци, кампањи, анкети на граѓани, советодавни комитети на граѓани, петиции, писмени известувања, отворени линии и ‘видео кутии’, писма, он-лајн форуми и картички за запишување резултати, се само неколку примери на можни инструменти кои граѓаните или службените лица можат да ги користат за да ја зајакнат димензијата на учество на јавноста во креирањето политики и поврзаните процеси. Учесството на граѓаните ја доближува владата до луѓето. Тоа им овозможува на граѓаните да поставуваат цели и приоритети, да ги надгледуваат акциите на политичарите и администрацијата и да бараат отчет за нивните акции, да изразуваат гледишта, да споделуваат информации и да ги истакнуваат нивните потреби и проблеми, да се вклучуваат во процесите на донесување одлуки, да идентификуваат дополнителни ресурси, да вршат мониторинг и евалуација на резултатите од имплементацијата на политиката и многу други акции.

Можеме да видиме дека партиципативниот пристап кон јавната политика може всушност да поттикне промена од ‘власт’ кон ‘владеење’, каде што ‘владеење’ имплицира цела група на актери кои се вклучени во креирањето и спроведувањето на јавната политика. Според тоа, се подразбира дека владеење се однесува на новите институционални субјекти кои се појавуваат, односно се трансформираат од воспоставените форми на власт или се развиваат независно од државата, вклучувајќи различни модели на управување и координација каде што се вклучени јавни и приватни институции и актери. Донесувањето на одлуки од страна на повеќе актери помага да се опфатат основните карактеристики на владеењето. Тоа се карактеристики кои се најдобро сумирани со капацитет за артикулирање на заеднички пакет на приоритети за општеството, одржување на кохерентност, нудење ‘кормило’ и отчетност.

Друга важна димензија на учеството на граѓаните е како односите меѓу различни институции и актери се обликувани преку дистрибуцијата на власта. Оваа димензија беше посебно во фокусот на Шери Арнштајн (Sherry Arnstein), американски социолог, која во 1969 год., објави значајно истражување на улогата на учеството на граѓаните во процесите на донесување одлуки. Арнштајн тврди дека учеството на граѓаните е “категоричен термин за моќта на граѓаните”, бидејќи тоа треба да оди подалеку од едноставно набљудување од страна на граѓаните и неактивно учество, затоа што јавноста не е пасивен актер, туку агент кој има моќ да менува и влијае врз тоа како се управуваат јавните работи. Затоа, станува јасно дека учеството на граѓаните не е само дел од описот на конкретни институционални аранжмани за донесување одлуки, туку аспект на власта кој реално ги носи одлуките. Според тоа, се повеќе земјите членки на ЕУ и идните членки гледаат на учеството на граѓаните како на фундаментален елемент на доброто владеење.

Обрад Ивановиќ од српскиот Демократски форум вели дека учеството на “граѓаните” значи преместување на жителите на локалните заедници од ‘пасивни политички’ набљудувачи во активни учесници во развојот на заедницата. Понатаму, учеството на граѓаните во процесот на донесување одлуки значи дека граѓаните на организиран начин ги препознаваат проблемите на локалните заедници и се способни да предлагаат решенија”.

Според политичките научници како Роберт Дал (Robert Dahl), демократиите мора да обезбедат еднакви и адекватни можности за граѓаните да учествуваат. Граѓаните треба да ги спознаат следните можности: а) додавање прашања на агендата; б) изразување на нивните ставови за тие прашања, и с) остварување на некоја форма на власт (преку гласање или слично). Сите овие три права се наведени во Лисабонскиот договор на Европската Унија, и за ЕУ како целина и поединечно за нејзините земји членки, претставуваат значајни предизвици кои треба да се поддржат и се користат како корисни одредници за оние кои бараат членство во ЕУ. Договорот се залага за поддршка на подемократска и транспарентна Европа, со зајакната улога на Европскиот парламент и националните парламенти, појасна смисла на тоа кој што прави на европско и национално ниво и повеќе можности за да се чуе гласот на граѓаните. Еден од новите клучни инструменти за промоција на учеството на граѓаните во процесите на ЕУ за донесување на одлуки е 'Граѓанска иницијатива'. Во текстот подолу ќе најдете како да научите повеќе за оваа иницијатива:

Европска граѓанска иницијатива

ЕГИ е првиот транснационален инструмент за партиципативна демократија во историјата на светот. Се смета за еден од поголемите изуми на Лисабонскиот договорот и овозможува еден милион граѓани на ЕУ директно да побараат од Европската Комисија да предложи законска регулатива која е во нивни интерес во областа на надлежностите на ЕУ.

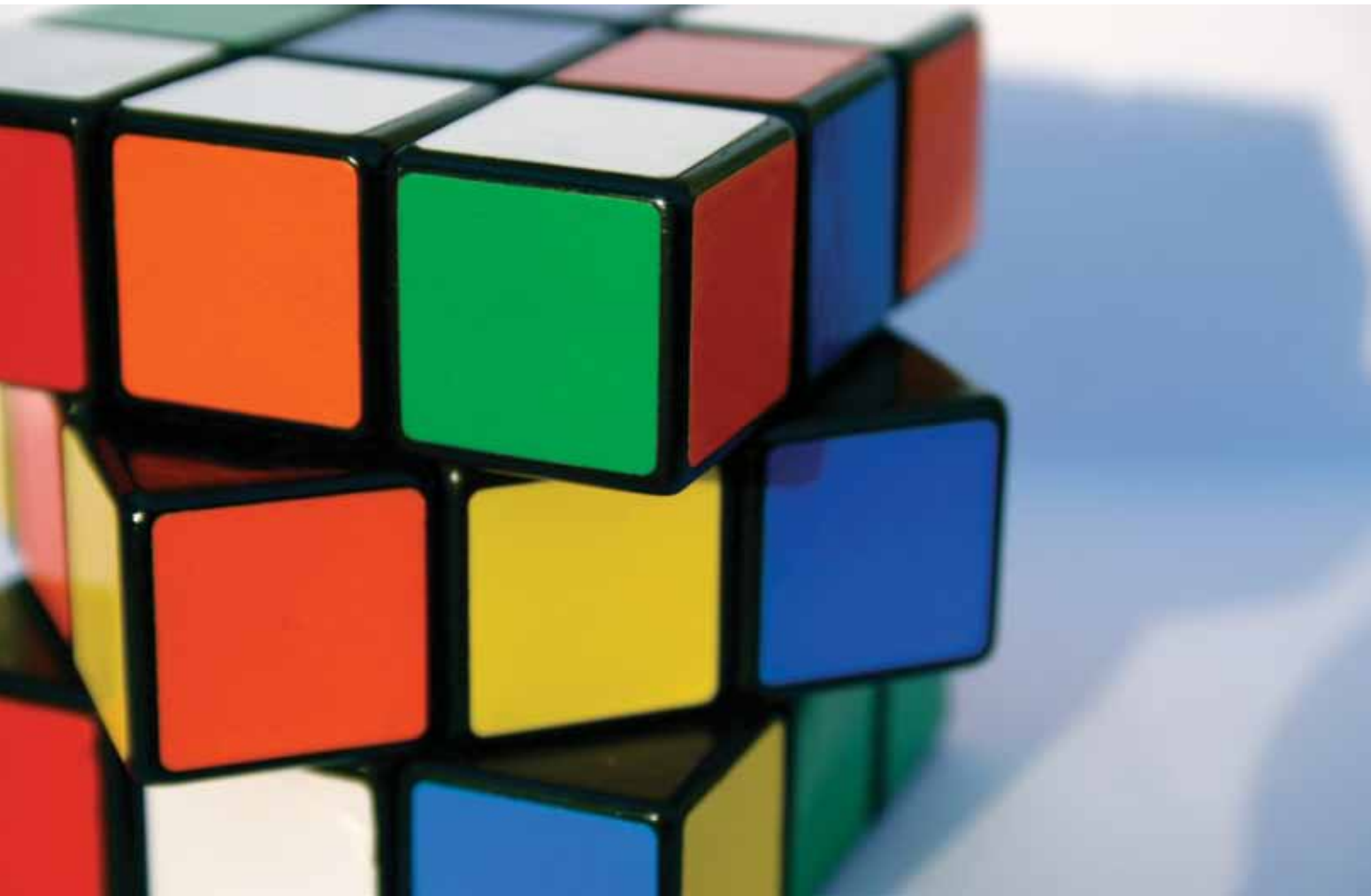

Повеќе информации за ЕГИ може да се најдат на веб-страниците на ЕК (http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/citizens_initiative) и на порталот создаден од коалиција на ГО, наречен 'Кампања за ЕГИ' (<http://www.citizens-initiative.eu>)

Секако, не е само ЕУ таа која гледа да го поддржи и промовира учеството на граѓаните како клучен аспект на добро владеење. Извештајот на ОН *Работа на луѓето: Граѓанско ангажирање во јавното владеење* тврди дека 'ангажирањето се смета за важна норма на управувањето кое може да ги зајакне аранжманите за одлучување на државата и да произведе резултати во полза на сиромашните и оние во неповолна положба'. Извештајот понатаму наведува дузина области во кои резолуциите и декларациите на ОН ја промовираат важноста на граѓанската вклученост и на партиципативните процеси за постигнување на 'права' и на 'развојно управување'. На пример, Економско-социјалниот совет, во неговата резолуција 2006/99, јасно ја потврди важноста на граѓанското учество кога ги охрабри 'земјите членки да ја зајакнат довербата на

граѓаните во власта преку поттикнување на јавното учество на граѓаните во клучните процеси на развој на јавната политика, испораката на јавните услуги и јавната одговорност.

Јасно е од дебатите и усвоените меѓународни резолуции во последниве дваесетина години дека има потреба да се промовира и зајакне учеството на граѓаните во процесите на одлучување. Потребата е призната од мнозинството засегнати страни во земјите на Западен Балкан и Турција и затоа, во рамките на тие земји, овој прирачник покажува како ГО можат да имаат улога во исполнување на таа потреба. Во секој случај, пред да се премине кон проучување на некои конкретни можности за зајакнување на учеството и идентификување на можни методологии, важно е да се признае дека учеството на граѓаните може да има неповолности во однос на креирањето политика и јавното добро, како и предности. Затоа, во параграфите подолу, накратко ќе ги разгледаме овие предности и недостатоци, за тоа како влијанието на учеството може да се мери, и ќе направиме преглед на различните типови на учество, кои практичарите и набљудувачите ги препознаваат. Исто така, ќе погледнеме и подалеку во некои концепти и терминологији кои се користат за да се опишат аспектите на учеството на граѓаните, посебно оние кои помагаат да се објасни како граѓанските организации (ГО) обезбедуваат врска меѓу индивидуални граѓани и организирано учество.

Разбирање на концептите и термините

Овој прирачник не е место за дебатирање за целосното значење на некои од фундаменталните концепти кои лежат во основата на учеството на граѓаните. Сепак, воведните параграфи погоре служат како добра појдовна точка за вработените и членовите на ГО да дискутираат и да идентификуваат заедничко разбирање за концептите на 'владеење', 'репрезентативна демократија', 'партиципативна демократија', и 'учество'. Во делот Референци и дополнителна литература од овој прирачник има препораки за извори на информации кои понатаму ќе поддржат такви дебати. За секоја ГО која има мандат и е заинтересирана да промовира учество на граѓаните, важно е членовите, вработените и партнерите, сите тие да имаат заедничко разбирање што значат концептите. Без заедничка основа тешко е ГО да дадат одржлив придонес кон промовирање на учеството на граѓаните.

Исто така има потреба од заедничко разбирање меѓу засегнатите страни – граѓани поединци, јавни и приватни институции – за тоа што е 'граѓанска организација' и каква улога може да има во зајакнување на учеството на граѓаните. Секако, постојат различни гледишта што е 'граѓанско општество', но популарните дефиниции на ГО имаат тенденција да се однесуваат на организации кои работат на сцената помеѓу домаќинствата, приватниот сектор и државата, да преговараат за прашања од јавен интерес. ГО вклучуваат многу широк опсег на институции и работат на многу различни нивоа, вклучувајќи глобално, регионално, национално и локално ниво. Различните типови на ГО кои најчесто се наведуваат, вклучуваат НВОи (невладини организации), групи на заедницата, истражувачки институти, тинк-тенк организации, групи за застапување, синдикати, академски институции, делови од медиумите, професионалните здруженија и верски-базирани институции.

Со цел да почнеме да ја разбирање улогата која ГО може да ја имаат во зајакнување на учеството на граѓаните, корисно е да се разгледаат некои категории на функции на ГО и начинот на кој терминологијата за овие функции помага да се објасни придонесот на ГО кон учеството.

Прекуморскиот развоен институт (ПРИ) од Обединетото Кралство дава корисен список на категории на ГО, опишувајќи ги во однос на функцијата која тие ја извршуваат во контекст на развојот:

- претставување (организации кои го собираат гласот на граѓаните)
- застапување (организации кои лобираат за конкретни прашања)
- технички инпути (организации кои обезбедуваат информации и совети)
- градење на капацитети (организации кои обезбедуваат поддршка за други ГО, вклучувајќи и финансирање)
- испорака на услуги (организации кои имплементираат развојни проекти или обезбедуваат услуги)
- социјални функции (организации кои поттикнуваат колективни рекреативни активности)

ПРИ исто така обезбедува добра појдовна точка за разбирање на термините ‘политика’ и ‘процеси на политиката’, бидејќи тие се основни за објаснување на контекстот во кој граѓаните може да учествуваат во ‘донесувањето на одлуки’. Терминот ‘политика’ се користи за да означи ‘плански курс на делување следен од еден актер или група на актери’. Ова оди подалеку од документи или законска регулатива, бидејќи, можеби и најсоодветно за многу ГО, вклучува активности на теренот, а може да вклучи и промени во однесувањето на клучните политички актери и може да биде на локална, национална или меѓународна основа.

‘Процесот на политика’ вообичаено се смета дека ги вклучува следниве главни компоненти: утврдување на агенда, формулирање на политика, донесување на одлука, имплементација, мониторинг и евалуација. Овие процеси малку подетално се опишани во поглавјето 3. ‘Влијание врз политиката’ се однесува на тоа како надворешните актери можат меѓусебно да делуваат со процесот на политиката и да имаат ефект врз позициите на политиката, пристапите и однесувањето во секоја од овие области. Во реалноста, креирањето на политики често не функционира преку овие компоненти на линеарен начин и всушност во многу земји, вклучително и тие од Западен Балкан и Турција, процесите може да бидат особено неформални. Како и да е, описот е корисен, бидејќи тој ги идентификува различните компоненти кои се клучни за процесите на политиката.

Друг важен концепт за разбирање на процесите на политиката и улогата на ГО е тој на ‘доказ’. Доказ, како што е дефиниран во речник, се однесува на индикација на основата за некое знаење или верување. Но, ова не ни помага за нашата цел, бидејќи ние се фокусираме на доказ кој дава информации за политика и пракса во развој. Многу институции кои се посветени на промовирање на добро владеење сугерираат дека политиката и праксата треба да бидат информирани преку доказ базиран на истражување. Но, дефиницијата на истражување може да се прифати како многу општа, која ќе ги опфати ‘сите систематски напори за зголемување на квантумот на знаење’. Ова може да го вклучи секој систематски процес на критичко испитување и евалуација, градење на теорија, прибирање на податоци, анализа и кодификација поврзани со развојна политика и пракса. Тоа исто така вклучува и ‘истражување на акција’, односно, размислување од страна на практичарите насочено кон зајакнување на директна пракса и ‘глас и консултациј’. Клучно е тоа што доказите се собираат на темелен и систематски начин и ова е нешто за што ГО често се критикувани дека не го правата. Затоа, темата ‘докази’ ќе биде дополнително проучувана во поглавје 4.

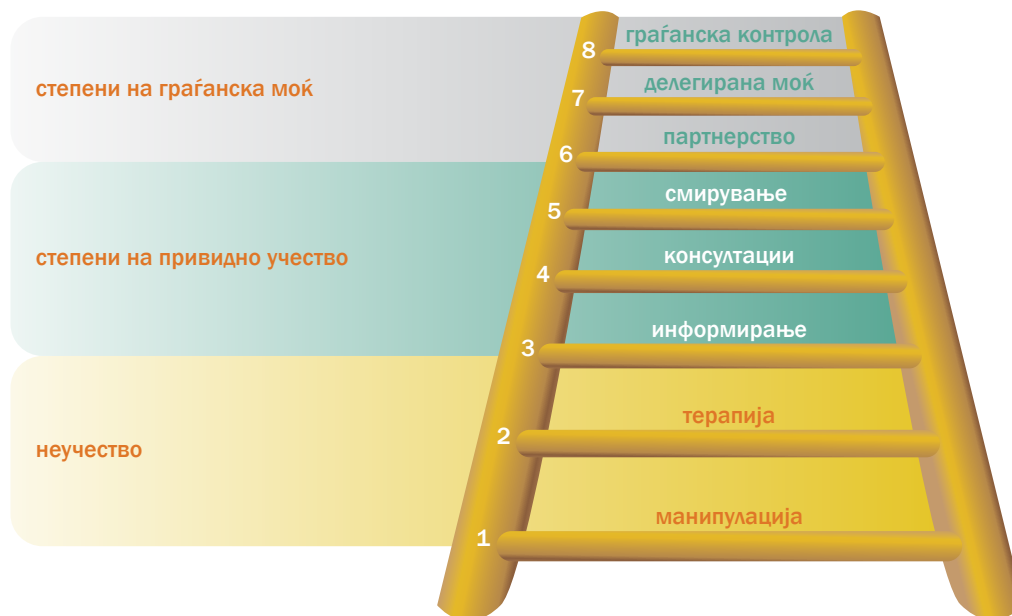
На крајот, терминот ‘транспарентност’ нашироко се користи во дискусиите за добро владеење и посебно во врска со процесите на политика кои вклучуваат ГО. Затоа, треба да бидеме јасни што значи концептот. Некој којшто оставил свој придонес на он-лајн отворениот извор ‘Википедија’ ја опишува транспарентноста како општ квалитет и продолжува да го дефинира терминот во однос на многу други квалитети: ‘се спроведува преку пакет на политики, практики и процедури кои им овозможуваат на граѓаните да имаат пристап, да ги користат, да се информираат и да ги разгледуваат информациите и процесите кои ги држат центрите на моќ (општество или организации). Неопходни се механизми за фидбек за да се исполни целта за транспарентност.’ Овој последен коментар нуди јасна влезна точка за ГО во промовирањето на учеството на граѓаните.

Во рамките на овој воведен дел, исто така корисно е да се забележи дека соработката меѓу ГО и владата не е ограничена само на процесите на политиката, туку честопати повеќе доминира соработката во испорака на услуги и други механизми за канализирање на јавните фондови. Склучувањето договори за извршување на „социјални работи,, каде што јавните институции дел од аспектите на нивната испорака на услуги ја пренесуваат на невладини тела, е важен дел од односот меѓу ГО и владите и има силни врски со циклусот на политиката. Сепак, фокусот на овој прирачник останува на оние процеси поврзани со донесувањето одлуки за политиката.

Различни нивоа или типови на учество

Вотекотна последните 30-40 години, научниците од општествените науки имаат напишано многу за концептот на „учество,, и се обидуваат да објаснат зошто практичарите правеа грешка во размислувањето дека учеството доаѓа во една едноставна форма. Наодите од нивните истражувања и заклучоците кои ги нудат, можат многу да придонесат за дебатите кои ГО можат да ги имаат за утврдување како тие како организации треба да му пристапат на учеството.

Уште во 1969 год., Арнштајн вовеле повеќе важни прашања во концептуалната дебата. Во обидот да го опише начинот на кој заедниците делуваат со владата во развојните проекти, таа ја воспостави идејата за скала на учество која функционира како континуум, кој се движи од најексплоатирачко и без овластување, до најконтролирано и еманципирано. Овие идеи им овозможиле на аналитичарите да опишат разни типови на учество во смисла на растечки степени на донесување одлуки. Скалата на Арнштајн предлага осум „нивоа,, на учество, почнувајќи од дното со нивоа кои таа ги опиша како „непартиципативни,,:

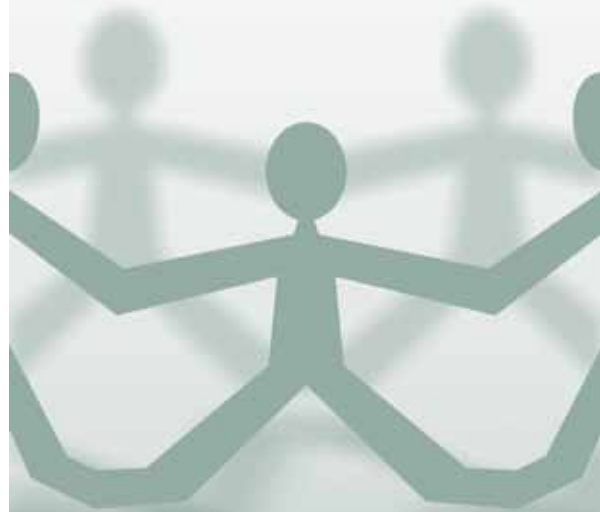

После Арнштајн, други имаат дадено поедноставени интерпретации на различните типови на учество на граѓаните, многу од функционална или институционална гледна точка. На пример, според ОЕЦД (2001), односите влада – граѓани опфаќаат група на интеракции во секоја фаза од циклусот на политика, од планирање на политиката, до имплементација и евалуација. За ОЕЦД, јавното учество се состои од:

- Информирање или еднонасочен однос во кој владините претставници произведуваат и само доставуваат информации за користење од страна на граѓаните; овој тип на интеракција обезбедува пасивен пристап до информации на барање од граѓаните и активни мерки од страна на владата за да ги дисеминира информациите до граѓаните;
- консултации или двонасочен однос во кој улогата на граѓаните се состои од обезбедување повратни информации до владата;
- активно учество или однос базиран на партнерство со владата, во кој граѓаните играат активна улога и се ангажираат во процесот на креирање на политика. Оваа последно ниво ја признава важната улога на граѓаните во предлагање алтернативи на политиката и во обликување на дијалогот за политиката. Како и да е, одговорноста за финалната одлука за формулирање на политиката останува на субјектот од јавната администрација.

За ГО, Советот на Европа, преку неговата конференција во 2008 за МНВОи, ја опишува скалата на учество на попрагматичен начин, демонстрирајќи дека вклученоста на ГО во различни чекори од процесот на донесување на политичка одлука варира врз основа на четири постепени нивоа, каде што првото нуди најмало учество на ГО, а последното најголемо:

- Информирање
- Консултирање
- Дијалог
- Партнерство

Овие различни перспективи за тоа како учеството (или неучеството) на граѓаните може да се манифестира се важни за ГО во смисла на утврдување на краткорочни и долгорочни цели и соодветниот тип на активности кои планираат да ги спроведуваат како поддршка на граѓаните.

Друго важно размислување е ГО да разберат кои се трошоците и придобивките од нивните акции за поддршка на учеството на граѓаните и оваа анализа на трошоци и добивка може да се спроведе во рамката подолу за тоа како може да се мери влијанието на учеството на граѓаните.

Мерење на влијанието од учеството на граѓаните

Во текот на последните три децении, идејата дека ангажманот и учеството на граѓаните можат да придонесат за подобро владеење и развојни резултати, беше вклопена во развојната политика и дискурс. Првично, повеќето од аргументите во полза на учеството на граѓаните ја истакнуваа ползата од резултатите од учеството, на пример, подобро моделирани и економски поефикасна испорака на услуги. Но се повеќе, заговарачите на учеството на граѓаните истакнуваат дека клучната придобивка е всушност самиот процес на учество, за кој се тврди дека е трансформациска алатка за социјална промена.

Каролин Мосер (Caroline Moser) предлага да се направи едноставна разлика, без оглед на контекстот, меѓу оние развојни напори кои предвидуваат учество на заедницата како средство и оние кои го гледаат учеството како цел само за себе. Затоа, кога се разгледуваат придобивките од учеството на граѓаните, треба да бидеме свесни дека има две различни нивоа на придобивки: процес и резултати.

Исто така, општо кажано, има два типа на корисници на учеството на граѓаните. Од една страна има администратори, оние кои се или избрани или именувани во јавните органи, кои имаат корист од поголем интерес на јавноста во донесувањето одлуки и од друга страна, самите граѓани, кои имаат полза од подобро креирање и имплементација на политиката и благодарност од пошироката заедница. Како и кај различните нивоа на учество, секако, има поширок спектар на корисници отколку само 'граѓани' и 'влада', со ГО кои се јасен пример за корисници на градење на капацитетите кое продолжува во рамките на 'процесот' придобивки од учеството на граѓаните, меѓу другите работи.

Со правење на основна разлика меѓу двата типа на придобивки и двата типа на корисници, можеме да користиме едноставна матрица која ќе помогне да се разбере

ГО треба да бидат свесни дека учеството на граѓаните може да има две нивоа на придобивки – процес и резултати – и два различни типа на корисници: самите граѓани и оние кои носат одлуки (оние кои се именувани или избрани во јавните органи).

свкупното влијание на учеството на граѓаните врз процесите на донесување на одлуки, кое пак за возврат им овозможува на аналитичарите да направат разлика меѓу тоа што може да се смета за позитивно влијание и она што е негативно. ГО треба да се способни да проценат какво влијание намераваат да имаат во нивната работа да го помагаат учеството на граѓаните и да бидат свесни за веројатните и можните трошоци. Такви анализи може да се видат како се применети во примерите за учество и на локално и на национално ниво, опишани во поглавјата 5 и 6 од овој прирачник.

Оваа едноставна матрица која ги разгледува двата различни типа на придобивки и корисници, исто така е корисен начин за анализирање на генералните предности и недостатоци на учеството на граѓаните, бидејќи овозможува некој вид на анализа на трошоци и придобивки од двете перспективи на корисниците. Всушност, преку разгледување на пример на учество на граѓаните во локален еколошки проект во САД, Ирвин (Irvin) и Стансбери (Stansbury) (2004) користеа таква матрица за сумирање на нивните општи заклучоци за придобивките и недостатоците на учеството во процесот на донесување на одлука. Резимето е дадено во табелата подолу:

Предности од учеството на граѓаните во процесот на донесување одлуки		
	<i>Предности за граѓаните учесници</i>	<i>Предности за владата</i>
<i>Процес на одлука</i>	<p>Едукација (учење од и информирање на владините претставници)</p> <p>Убедување и објаснување на владата</p> <p>Стекнување на вештини во активно граѓанство</p>	<p>Едукација (учење од и информирање на граѓаните)</p> <p>Убедување на граѓаните; Градење доверба и намалување на стравот и збунетоста во заедницата</p> <p>Градење стратешки сојузи</p> <p>Стекнување на легитимитет на одлуките</p>
<i>Резултати од учеството</i>	<p>Прекин на можните застои – постигнување на резултат</p> <p>Стекнување некаква контрола над процесот на политиката</p> <p>Подобра политика и одлуки за имплементацијата</p>	<p>Прекин на можните застои – постигнување на резултат</p> <p>Избегнување на трошоците за судски спорови</p> <p>Подобра политика и одлуки за имплементацијата</p>
Недостатоци на учеството на граѓаните во процесите на донесување на одлуки		
	<i>Недостатоци за граѓаните учесници</i>	<i>Недостатоци за владата</i>
<i>Процес на одлука</i>	<p>Одзема време (дури и демотивирачки)</p>	<p>Одзема време</p> <p>Скапо</p> <p>Може да има обратен ефект, да создаде непријателство кон владата</p>
<i>Резултати од учеството</i>	<p>Тешко е да се влијае врз полоша одлука за политиката од страна на спротивставени засегнати групи</p>	<p>Губење на контрола врз донесувањето на одлуки</p> <p>Можност за лоша одлука која е политички невозможно да се игнорира</p> <p>Помалку расположливи ресурси за реална имплементација на политиката</p>

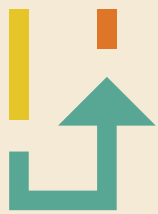
Од оваа анализа на предностите и недостатоците, Ирвин и Стансбери предложија дека е можно да се постават индикатори кои покажуваат дали постојат 'прави' услови за повољно учество на граѓаните или не. Тие предложија список на индикатори за високо и ниско учество и за учество со високи и ниски придобивки. Списоци со такви индикатори може да се најдат во пакетот со алатки, на крајот од овој прирачник и може да се модификуваат за да им помогнат на ГО во регионот да ги оценат условите за учество на граѓаните во нивните области на политиката.

ГО во регионот можеби ќе сакаат да изградат рамки за мерење на долготрајното влијание на секое учество на граѓаните кое може да го поддржат. Таква оценка на долготрајното влијание во ова поле е нешто што е реткост. Всушност, како што истакнува Џон Гавента (John Gaventa): "...наспроти нормативните верување кои се во основата на овој пристап, влијанието на учеството врз подобри демократски и развојни резултати се покажа дека е тешко да се оцени ... бидејќи тие имаат тенденција да бидат ограничени на студија на поединечни интервенции." Како и да е, Гавента и неговите колеги спроведоа анализа на 'студија на мета-случај' во тек на период од 10 години со 100 истражувачки студии на четири типа на ангажирање на граѓаните во 20 различни земји. Со мапирање на видливите ефекти од учеството на граѓаните преку внимателно читање на овие студии, тој создаде типологија на четири демократски и развојни резултати, вклучувајќи (a) градење на граѓанство, (b) зајакнување на праксите на учество, (c) зајакнување на одговорни држави кои реагираат и (d) развој на инклузивни и кохезивни општества. Оваа студија од голем обем потоа најде доказ да го поддржи заклучокот дека учеството на граѓаните произведува позитивни ефекти низ сите типови на резултати, иако во секоја категорија има примери и за негативни резултати. Овие наоди имаат важни импликации за креирање и поддршка на партиципативни програми наменети да го подобрат донесувањето на одлуки и вработените, членовите и партнерите на ГО се поттикнуваат да научат повеќе за таквите искуства и да го применат учењето во нивните акции (види го делот 'Референци и дополнителна литература).

- *Што вработените и членовите на вашата ГО идентификуваат како заедничко разбирање на концептите за 'владеење', 'репрезентативна демократија', 'партиципативна демократија', и 'учество'?*
- *Дали вашата ГО има мандат да се ангажира во дебати за јавна политика и да поддржува учество на граѓаните? Доколку 'да', кои се очекуваните или посакуваните резултати од ангажирањето во процесите на креирање на политика?*
- *Која додадена вредност ќе ја донесе вашата организација на процесот на донесување одлуки?*

Разбирање на процесот на донесување одлуки

ШТО Е ПРОЦЕС НА ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ?

‘Процесот на донесување одлуки’ во основа се однесува на механизмите и конкретните засегнати страни во рамки на јавните власти, на национално или локално ниво, кои ги утврдуваат јавните политики кои треба да се донесат и средствата за да се направи тоа. Сето ова главно вклучува формални и експлицитни процедури, кои се спроведуваат во конкретно време. Сепак, постојат многу неформални процеси кои можат да влијаат на донесувањето одлуки и на самиот процес, иако тој во теоријата може да изгледа линеарен, во пракса може да биде доста флуиден и често поединечен. Затоа, без разлика дали работат на национално или локално ниво, ГО треба да спроведат **активност за мапирање**, со цел да имаат некакво разбирање на различните чекори во процесот на донесување на одлуки на јавните власти и на вклучените актери. Исто така, треба да им биде јасно во кој момент или моменти од процесот тие сакаат да се ангажираат и да сфатат дека за учеството на граѓаните нема само ‘еден избор’. Всушност, има многу опции и можности.

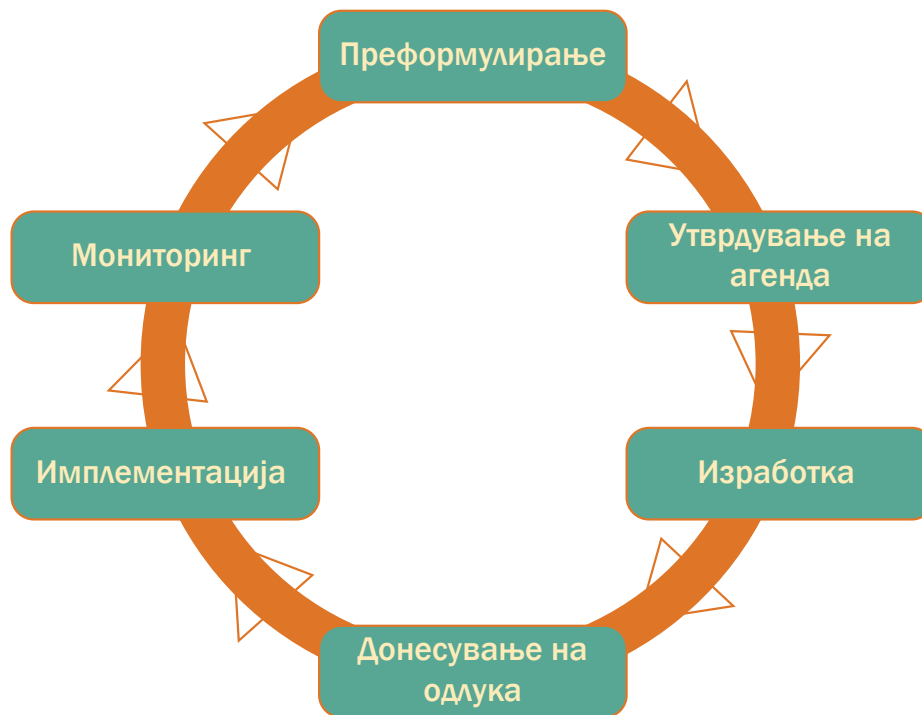
Како дел од мапирањето, за ГО е корисно да прават разлика меѓу процесите пред и после донесување на одлуки. Според некои класификации, утврдувањето на агенда, структурирање на проблемот во политиката и предвидување на очекуваните резултати од политиката се главните компоненти на фазата пред донесување на одлуката. Од друга страна пак, имплементација, евалуација на политиката, учењето и динамика на политиката се делови од циклусот на политиката кои се развиваат во фазата после донесување на одлуката. Причината за правење на таква разлика е тоа што често постојат различни групи на актери и различни типови на процедури, вклучени во овие различни фази. Затоа, анализата на адекватната ‘фаза’ може да биде клучно во методологиите за планирање за учество на граѓаните. За да им се помогне на ГО да ги направат овие анализи, корисно е да се проучи цикличната природа на традиционалното креирање на јавна политика, временските рамки во кои се одвиваат процесите и различните форми на одлуки. Сите три се накратко опишани на следните страни.

Сите ГО или поединци кои се заинтересирани подетално да ја проучуваат динамиката на влијанието врз политиката, се препорачува да го прочитаат прирачникот на ТАКСО ‘Застапување и влијание врз политиката за општествена промена’. Можете да го преземете од www.tacso.org

Циклус на јавната политика

Без разлика дали една политика се разгледува на национално или локално ниво, различните процеси поврзани со креирањето на таа политика често се категоризираат како 'циклус': утврдување на агенда, изработка, носење на одлука, имплементација, мониторинг, евалуација и преформулирање. Можеме да го разгледаме секој дел од овој циклус и како ГО може да се ангажираат во него. Конференцијата на меѓународни НВОи на Советот на Европа изработи корисно резиме за да го помогне таквото истражување:

Утврдување на агенда: Политичката агенда главно се договара во парламентот на национално ниво или од страна на советите или локалните власти на локално ниво, но ГО можат да ја обликуваат преку кампањи и лобирање за специфични прашања и интереси. Целта на ГО е да влијаат врз оние кои одлучуваат во име на колективен интерес и да делуваат на начин кој е комплементарен на јавна дебата. Во поглавјето 6 ќе разгледаме некои локални примери за ова, вклучувајќи ја иницијативата на српскиот Демократски форум да поддржат неформални 'Локални совети за развој на заедницата', кои претставуваат платформи каде што граѓаните можат да го промовираат она што сметаат дека е нивна приоритетна потреба за да биде разгледано од општината. Во поглавјето 7 има студија на случај која разгледува како учеството на граѓаните во Македонија беше катализатор за давање на приоритет на нова законска регулатива за слободен пристап до информации.

Изработка: Јавните власти имаат добро утврдени процеси за изготвување на политика. Овде ГО може да бидат вклучени во области како идентификување на проблеми, предлагање на решенија и поддржување на нивниот предлог, на пример, со истражување. Ова е еден од деловите на циклусот на политиката кои претставуваат најголем предизвик за ГО да се ангажираат, сепак, во регионот има многу примери за такви практики, дури и многу од нив ги претставуваат всушност вклучените предизвици. Во поглавјето 6 ја вклучуваме ‘приказната’ за придонесот кој досега го дадоа ГО во Истанбул за развојот на еколошки план на градот, кој не беше сосема среќно искуство, но кое ја покажува важноста на учеството во секој аспект на циклусот од самиот почеток.

Донесување на одлука: Моделите за политичко донесување на одлуки варираат и се базираат на националниот контекст и законодавство. Заеднички карактеристики се воспоставување на директива за владината политика од страна на министерство и законска регулатива, како усвојување на предлог преку гласање во парламентот или јавен референдум. Во помал обем, слични процеси се одвиваат во институциите на локалните власти. Владините предлози, и на национално и на локално ниво, треба да бидат отворени за влијание и учество на ГО. Владата или локалната власт, треба да оценуваат и да изнајдат рамнотежа меѓу различните гледишта и мислења пред да се донесе одлуката. Во последниве месеци во Хрватска, владата изготвуваше и усвојуваше нова законска регулатива за да помогне во исполнување на барањата поврзани со ‘правда’ и ‘човекова безбедност’ во *acquis communautaire* на ЕУ. Таква нова законска регулатива е од витално значење за пристапување кон ЕУ, но сепак, коалиција од проминентни ГО разгледа некои од овие нови нацрт закони и заклучи дека тие не ги исполнуваат адекватно стандардите на ЕУ и нема адекватно да ги обезбедат правата на хрватските граѓани. Затоа, оваа коалиција на граѓанското општество силно лобира за да се осигури дека и постоечките закони се изменети и дополнети, а нацрт законите се подобруени пред оние кои носат одлуки од Хрватска и од ЕУ да го затворат ова посебно ‘поглавје’ од *acquis*. Искуствата од активностите на оваа коалиција се опфатени со повеќе детали во поглавјето 7.

Имплементација: Ова е фазата во која многу ГО се најактивни, односно во испорака на услуги и спроведување на проекти. Многу од работата направена од страна на ГО во претходните чекори, вклучува обиди да се влијае врз имплементацијата на политиката. Оваа фаза е особено важна, бидејќи нема гаранции дека планираниот исход ќе биде реализиран. Во регионот има се повеќе можности за ГО да се ангажираат во имплементација на политиката директно преку социјални договори. Ова е вообичаена појава во земјите членки, на пример во Обединетото Кралство, според Националниот совет за доброволни организации (НСДО), во финансиската година 2004-2005, 38.5 проценти, или 10.7 милијарди фунти, од целиот приход на ГО дошле од јавниот сектор. Овие бројки претставуваат трошење на широк спектар на јавни услуги, како грижа и поддршка за лица со посебни потреби, деца и стари лица, обука за вработување и здравствени услуги, како нега на болни лица во терминална фаза. Но, има исто така примери во регионот каде што ГО обезбедуваат надворешно финансирање за да помогнат во имплементација на политиката, како Транспарентност Интернационал Србија, коишто им помогнаа на неколку општински власти да имплементираат нови политики за буџетирање и јавни набавки, преку обезбедување на обука и експертиза

за оние службеници од локалната власт одговорни за јавните расходи. Овој придонес од српското граѓанско општество подетално е опфатен во поглавјето 4.

Мониторинг: На ова место улогата на ГО е да вршат мониторинг и да ги оценат ефектите од спроведената политика. Важно е да постои воспоставен ефективен и транспарентен систем за мониторинг кој промовира придржување кон целите на политиката и планираната намена. Во Македонија, НВО 'Про Медиа' спроведува сеопфатен мониторинг на законската регулатива за слободен пристап до информации.

Овој закон беше донесен во 2006, а неговата изработка беше поттикната од коалиција на ГО. Сепак, македонското граѓанско општество има мислење дека не само што самиот закон е несоодветен, туку и неговата имплементација е крајно слаба и очекуваниот исход од исполнување на стандардите на ЕУ за слободен пристап до информации, ни оддалеку не е исполнет. Деталите за пристапот на НВО 'Про Медиа' кон оваа активност за мониторинг и што прават тие со наодите се опфатени во поглавјето 7, со повеќе примери за мониторинг на локално ниво кои може да се најдат во поглавјето 6.

Евакуација и преформулирање: Во оваа фаза сознанијата стекнати од оценката на имплементацијата на политиката, заедно со произлезените потреби во општеството, бараат преформулирање на политиката. Процесот на интеграција во ЕУ нуди многу можности за зголемено учество на граѓаните во Западен Балкан и Турција, бидејќи овие земји кандидати и потенцијални кандидати спроведуваат сеопфатен преглед на нивната законодавна и регулативна рамка со цел да ги воспостават стандардите на ЕУ. Погоре веќе видовме еден пример за ова во Хрватска, каде што ГО издадоа 'Заедничко мислење за подготвеноста на Хрватска за затворање на преговорите за Поглавјето 23 (Правосудство и фундаментални права)'. Но, исто така има примери на локално ниво каде што учеството на граѓаните беше важно за преформулирање како се носат одлуки за испорака и менаџирање на локални услуги. Во Албанија, има повеќе општини кои се во процес на воспоставување на комитети на заедницата за вода и канализација, како алтернатива на претходната неефикасна политика на управување со овие услуги на централизирана основа.

Друг сличен начин на гледање како се креира и имплементира јавната политика, поконкретно на локално ниво, е даден од американска ГО која се вика 'Водите на Минесота'. Нивниот модел е објаснет подолу.

Процес на донесување одлуки во јавната политика - модел на локално ниво

‘Водите на Минесота’ е еколошка НВО чија мисија е “да промовира одговорно управување со нашите водни ресурси преку ангажирање на граѓани, локални и државни креатори на политиката и други партнери во заштитата и реставрацијата на езерата и реките во Минесота”. Организацијата има развиено свој сопствен модел на разбирање на процесот на донесување одлуки и како ангажманот на граѓаните е поврзан со тоа:

Чекор 1 ⇒ Свест

Граѓаните кои имаат интерес или влог во едно прашање (засегнати страни) ја зголемуваат нивната свест за прашањето. Свеста произлегува од неформални дискусии, спорадични поплаки или во екстремни околности, судски процеси кои присилуваат на акција за прашањето. Во фазата на свест, процесот и нуди на јавноста иницијална можност за размена на гледишта за проблемот. Оваа размена им помага на граѓаните да ја расчистат загриженоста преку легитимирање на нивните жалби, слушање како другите се погодени од истото прашање и одвојување на гласините од фактите.

Чекор 2 ⇒ Вклученост

Се идентификуваат други засегнати страни кои се засегнати од прашањето, но сеуште не се вклучени во дискусиите. Граѓаните исто така можат да идентификуваат стручни лица за информации за да обезбедат факти за прашањето и кои би можеле да помогнат да се идентификуваат други засегнати страни.

Чекор 3 ⇒ Разјаснување на прашањето

Разјаснување на интересот и негово формално поставување како прашање во политиката е целта во третата фаза на циклусот на постепено развивање на прашањето. Засегнатите страни може да разменат поединечни гледања на проблемот преку интервјуа со фокусни групи, панел дискусии, јавни форми (инпут од целата група) и/или студиски посети. Може да се поканат експерти кои врз основа на знаење ќе спроведат или ќе координираат научно истражување и ќе ги споделат резултатите од истражувањето со јавноста.

Чекор 4 ⇒ Алтернативна идентификација:

Бидејќи прашањето е разјаснето низ процес на едукација, засегнатите страни идентификуваат и/или креираат алтернативи за решавање на прашањето. Како дополнување на научните или техничките информации обезбедени од стручни лица за предметното прашање, засегнатите страни можат да спроведат сопствено истражување за да идентификуваат алтернативи. Истражувањето на граѓаните може да вклучи: преглед на новинарски написи, книги, видеа, анкети на граѓани и студии на случај на области со слични прашања. Во идеален случај, собраните алтернативи се засноваат на фактички, објективни информации комбинирани со ефективна размена на индивидуални погледи, идеи и вредности.

Чекор 5 ⇒ Анализа на последици

Граѓаните внимателно ги испитуваат последиците од алтернативите креирани во фаза 4. Ова вклучува разгледување на мерливите трошоци и придобивки во смисла на, на пример, време, пари, техничка изводливост и потребни човечки и физички ресурси. Дополнително на економските последици, исто така мора да се разгледаат и општествените последици. Можните

загуби во јавната добросостојба е тешко да се измерат, но даваат важни информации кои треба да се земат предвид кога се мерат последиците од јавната акција.

Чекор 6 ⇨ Избор

По внимателно разгледување на алтернативите и последиците на конкретна акција, засегнатите страни можат да обезбедат информиран инпут како да се третира прашањето. При правењето избор, засегнатите страни учат или го подобруваат своето разбирање за тоа како изборот на јавноста се обликува во јавна политика. Ова може да вклучи учење како да се влијае врз избраните лица, а и на поединци кои влијаат врз одлуките зад сцената. Во идеален случај, засегнатите страни се согласни дека изборот претставува најдобар можен начин за справување со прашањето. Тие мора да бидат отворени за работа преку конфликти кои можат да се појават меѓу неусогласени интереси. Тврдокорните застапници на одреден избор мора да научат дека постојат предност во преговорите и соработката со нивните противници. Ако тие одбиваат да преговараат, прашањето на крајот може да остане нерешено. Поради тоа, залагањето за решение кое ги задоволува сите интереси е интерес на сите засегнати страни.

Чекор 7 ⇨ Имплементација

Во оваа фаза, изборот се имплементира во форма на политика или формален договор за разбирање. Засегнатите страни треба да разберат како договорот или новата политика ќе се имплементираат. Тие треба да бараат промени во јавното мислење кои можат да се појават во текот на имплементацијата. Во текот на имплементацијата може да се појави поединечна загриженост која вклучува, на пример, можни повреди на трети страни. Оваа можност ја нагласува важноста од вклучување на широка и разновидна група на засегнати страни во фазите на свест и вклучување од циклусот на еволуција на прашањето. Тоа исто така ја подвлекува важноста на внимателното испитување на последиците од дадените алтернативи.

Чекор 8 ⇨ Евалуација :

Оваа завршна фаза од циклусот ја оценува ефективноста на изборот или имплементираната политика. Во оваа фаза засегнатите страни може да прашаат:

- Дали политиката или акцијата се грижи за проблемот?
- Дали јавноста се согласува дека политиката е ефективна? Зошто?
- Дали таа генерално се перципира како неефективна? Зошто?
- Што може да се направи за таа да се подобри?

Завршната фаза нуди дополнителна можност да се оцени целиот процес на едукација околу прашањето. Засегнатите страни може да прашаат:

- Што се случуваше во секоја фаза?
- Зошто се случи ова?
- Што друго можеше да се случи?
- Дали ситуацијата се подобри?
- Што можеме да направиме за да ја подобриме состојбата?

Во одредена смисла, фаза 8 нуди шанса да се започне циклусот одново – со повеќе информации и искуство да се започне да се разјаснува проблемот.

Временски рамки поврзани со донесувањето одлуки

Покрај разбирањето на цикличната природа на креирањето на политиката, корисно е да се знае и временската рамка на акциите и настаните кои влијаат врз развојот на политиката и времето на донесување на одлуката и да се вклучат значајните датуми или периоди во секој план за влијание врз политиката.

На пример:

Од најголема важност е да се знае кога се утврдуваат јавните буџети. Ова варира од земја до земја и од локална власт до локална власт. Но ГО лесно може да го дознаат тоа преку јавните извори на информации (веб страни на владата) или ако ги прашаат јавните службеници.

Типично, предлозите за политиката се развиваат шест до девет месеци пред буџетот. Застапувањето во овој ран период треба да цели кон министри и службеници од сектори, ако е на национално ниво и советници, градоначалници и раководители на сектори во општината, ако се ангажирате на локално ниво.

Три до шест месеци пред буџетот, предлозите се кај повисоките членови на владата (кабинет или поткомитет на кабинетот на национално ниво или комитети и одбори во локалната власт). Тие ќе ги разгледуваат можните размени меѓу различни сектори и во секторите. Ова е важно размислување во сектори како здравство, образование, животна средина, култура и уметност, каде што средствата може да се повлечат од една област за да се поддржи друга.

Застапувањето во текот на буџетскиот период треба да е насочено кон персоналот кој работи во финансии и трезор, како и клучните членови на кабинетот на советот. Идеите за политиката кои не се скапи (или кои генерираат приход) се популарни, додека за скапите политики и програми, ќе треба да се определат можни буџетски заштеди.

Во поднесоците за буџет важно е да се има предлог кој бил убедливо подложен на анализа на трошоци.

Нивоа на донесување на одлуки

Може да се каже дека нивоата на одлуки постојат на спектар од стратешки до оперативни. Стратешките одлуки може да се дефинираат како такви кои се однесуваат на одлучување за целите на една организација или за приоритетите на политиката на влада или јавна институција, за ресурсите кои се користат за постигнување на целите и политиките и користењето и располагањето со тие ресурси. Оперативните одлуки, од друга страна, се однесуваат на обезбедување дека тие ресурси се користат ефикасно во постигнувањето на целите на организацијата или на политиката. ГО се во позиција да го поддржуваат учеството на граѓаните во двата типа на одлуки.

На пример, во здравствените услуги, стратешките одлуки може да вклучуваат: распределување на средства помеѓу програмските области, оценка на изведбата на програмата во однос на стратешките цели (евалуација), и поставување на стандарди за работење. Одлуките за оперативна контрола обезбедуваат конкретните задачи да се извршуваат на ефективен и ефикасен начин: следење на дневното работење и активностите во однос на стандардите, корективни акции и распоред.

Според тоа, можеме да видиме дека во рамките на 'циклусот на политиката', примерот погоре илустрира дека во моментите на 'утврдување на агенда' и 'изработка' ние сме засегнати со стратешки одлуки кои ги носи министерството за здравство или некоја друга јавна институција која обезбедува здравствени услуги. Додека пак, во текот на фазите на 'имплементација' и 'мониторинг', истото министерство или јавна институција може да бидат повеќе засегнати со оперативни одлуки.

Во Србија, ГО 'Филантропија' работи со неформална мрежа на ГО, истомисленици, да осигури дека системски пакет на стандарди за палијативна нега се развива и имплементира на ниво на примарна здравствена заштита. ГО 'Филантропија' гледа на таквата интервенција како на итна и неопходна мерка, имајќи предвид дека владата веќе изготви (во консултација со ГО) и усвои Национална стратегија за палијативна нега, но јавните здравствени установи сеуште немаат воспоставено задоволителен оперативен план за остварување на стратешките цели.

На ГО кои го поддржуваат учеството на граѓаните треба да им биде јасно кое прашање е нивна главна грижа, во кој момент се појавува во циклусот на политиката и кое ниво на одлука е тоа. Размислувањето за овие прашања ќе помогне во определувањето каков вид на докази треба да се соберат, анализираат и презентираат и со кого и кога да се дискутираат.

Како што е наведено на друго место, ГО исто така треба да имаат на ум дека процесите на донесување одлуки опишани во 'циклусот на политиката' честопати не следат линеарен шаблон и често може да бидат предмет на процес на поединечно одлучување. Ова го потврдува фактот дека повеќето области на политиката се меѓусебно поврзани едни со други и според тоа чувствителни.

- Анализата на политиката “определува која од разните алтернативни политики најмногу ќе постигне даден пакет на цели во поглед на односите меѓу политиките и целите”. Анализата на политиката може да се подели на две главни полиња. Анализата на политиката е аналитичка и описна – односно се обидува да ги објасни политиките и нивниот развој. Анализата за политиката е нормативна – односно, таа е вклучена во формулирање на политики и предлози (на пример, да се подобри социјалната заштита). Областа на интерес и намената на анализата определуваат каква анализа ќе се спроведе.
- Во однос на прашањето во политиката кое ве засега вас, дали имате релевантни информации на располагање за да спроведете анализа на политиката?
- Што би можело да недостасува во вашата анализа на политиката (според рамката на Дун дадена подолу) и во кои области имате слабости во капацитетот?

ИНТЕГРИРАНА РАМКА НА ДУН: ПРОЦЕС НА АНАЛИЗА НА ПОЛИТИКАТА

Предизвици и можности за ГО во поддршката на учеството

УЛОГАТА НА ГО ВО УЧЕСТВОТО НА ГРАЃАНИТЕ

“Граѓаните често жестоко се грижат за локалните прашања, но тешко се решаваат активно да се вклучат. Понекогаш тоа е поради што им недостига поддршката која им треба, понекогаш поради тоа што поддршката која што ја добиваат е погрешна за нив или во некои случаи, акција на владата всушност ги спречува граѓаните да преземат акција. Ние треба да испитаме што е тоа што им треба на граѓаните, ако сакаат активно да учествуваат во градењето на нивните заедници. Одговорите на овие прашања се клучни ако сакаме целосно да ги искористиме енергијата и ентузијазмот на граѓаните.”

*‘Ослободување на учеството на граѓаните’ – НВО базирана во Обединетото Кралство
‘Вклучи се’, www.involve.org.uk*

Во претходните две поглавја ги проучувавме концептите поврзани со учеството на граѓаните и различните елементи на процесите на донесување одлуки. Суштински е ГО да имаат цврсто разбирање на концептите и која е позицијата на нивната организација во однос на нив, пред да се впуштат во било каква акција. Но, штом нивната позиција е јасна, ГО може да размислуваат за: прво, која е нивната улога во поддршка на учеството на граѓаните; второ, какви можности постојат за остварување на таа улога; и трето, со кои предизвици се соочуваат во исполнувањето на таа улога и како да се справата со тие предизвици. Затоа, во ова поглавје се разгледани некои практични чекори кои ГО можат да ги преземат во смисла на промовирање на учеството на граѓаните.

Прво, имајќи предвид дека овој прирачник првенствено се занимава со помагање на организирање групи од граѓанското општество отколку со активисти поединци, корисно е да се потсетиме дека кога ГО им служат на заедниците, колективно реагираат на индивидуалните одговорности кои ги имаат граѓаните. Овие одговорности се сумирани во ‘рамка’ на следната страна:

Извадок од прирачникот 'Учество на граѓаните во донесувањето на одлуки' Романија 2002

Одговорностите на граѓаните се:

- Да разберат што прави власта (централна и локална) и со која цел.
- Да бидат спремни да го дадат својот придонес кога владата планира да направи нешто што може да ги засегне нивните интереси.
- Да им пријдат на претставниците на владата со позитивен став.
- Да покажат интерес да го разберат прашањето, вклучувајќи ги и ограничувањата во однос на тоа што може да направи владата.
- Да ги изразат нивните идеи и мислења на јасен и целосен начин.
- Под соодветни околности, конструктивно да соработуваат со владините претставници, да најдат и имплементираат заеднички задоволителни решенија.

Силни страни на ГО во поддршка на учеството на граѓаните:

- Силна евиденција на активностите и ангажманот во заедницата овозможува да им се верува на ГО од страна на широк спектар на засегнати страни, вклучувајќи ја и владата и со тоа нуди можности да се премости јазот меѓу спротивставените групи, и
- ГО често имаат конкретна експертиза во фасилитирање и посредување и затоа нудат ефективен форум за дијалог и дебата
- За владините субјекти кои се посветени на транспарентност и демократски процеси, тесната соработка со ГО им нуди многу механизми за демонстрирање на оваа посветеност
- Исто така, ГО и нудат на владата механизам за искористување на дополнителни ресурси, посебно во смисла на експертиза и локално знаење
- Зајакнување на комуникацијата меѓу законодавните и извршните делови на власта, меѓу владата и заедницата и меѓу деловите на локалната власт
- Јавните институции често бараат нови погледи и креативност во анализа на политиката, кои нивното бирократско опкружување инаку може да ги задуши
- ГО можат да помогнат да се допре и до пооддалечени засегнати страни, и
- Во заедници кои имаат длабоки политички, социјални или етнички поделби, ГО кои широко го претставуваат составот на целата заедница можат да помогнат да се намалат тензиите и да се деполитизира процесот на владеење.

Вообичаени слабости на ГО во поддршка на учеството на граѓаните:

- За нив не се смета дека го имаат легитимитетот во заедницата и кај конституентите за кои тврдат дека ги претставуваат
- Согледано или реално непријателство кон владините субјекти што ги прави да изгледаат како неверојатни партнери во владеењето
- Недостиг на човечки и на финансиски капацитет за конзистентна соработка
- Слаб капацитет за комуникација со засегнатите страни и недостиг на организациска транспарентност
- Истражувањата и анализите на доказите за дебати за политиката се често под сомневање или некомплетни, а нивното презентирање е неефективно
- Силна мотивација, но често нереални цели. Ова е добро сумирано во коментар од Нихат Јилдирим од турската ТЕГВ Фондација:

“Една од вообичаените слабости е она што можеме да го наречеме пристап “како да имаме намера да го спасуваме светот”, кој предизвикува “неконзистентност” на учеството во активностите на НВО, дури и за луѓето кои немаат предрасуди или сомневања. Таквите активисти имаат големи надежи за моќта од работата на НВОи, но нивниот нереален пристап често води до губење на мотивацијата и НВО ги губи своите волонтери.”

Во некои земји, негативниот политички контекст продолжува да биде главна пречка за информирано ангажирање за политиката, но често, степенот на влијанието на ГО врз политиката е во нивни раце. Со добивање на фундаменталното право – оценување на контекстот, ангажирање на креатори на политика, добивање стриктни докази, работење со партнери, комуницирајќи добро – ГО можат да ги надминат клучните внатрешни пречки. Затоа, во следните делови ќе разгледаме како всушност ГО можат да го добијат ова фундаментално ‘право’, пред да го истражуваме ‘надворешното опкружување’ а потоа и можностите за ГО во Западен Балкан и Турција.

Овој пристап е во рамките на традиционална СВОТ анализа, во која ГО ги идентификуваат нивните силни страни, слабости, можности и закани во врска со учеството на граѓаните во процесот на донесување одлуки. Таква анализа им овозможува на ГО да им стане јасно кои предизвици се внатрешни за нивната организација (и со тоа во нивната директна сфера на влијание), а кои се надворешни (и според тоа многу тешко или дури и невозможно да се контролираат). Повеќе за тоа како да спроведете СВОТ анализа, видете во пакетот со алатки на крајот на прирачникот.

Третирање на ‘внатрешните’ предизвици

Анализа на засегнати страни и ангажирање

Легитимитетот на ГО во очите на заедницата честопати се зајакнува преку напорите на ГО во комуникацијата со заедницата и нејзините активности преземени за да го подобрат нејзиното разбирање на заедницата – и двете работи претставуваат важна појдовна точка за ГО кои имаат намера да влијаат врз политиката, бидејќи истражувањето и допирањето до сите засегнати страни е клучен прв чекор.

Засегнатата страна може да биде лице (граѓанин), институција (вклучувајќи разни оддели на владата), бизнис или асоцијација која застапува бизнис интереси, специфична група или категорија на поединци (на пр. млади лица, стари, мажи, жени, итн.), месна заедница или дури и целата заедница. Засегнати страни се оние поединци и/или групи кои на некој начин, или позитивно или негативно, ќе бидат погодени од политиката.

ГО треба да ги постават следниве прашање, со цел да ги идентификуваат засегнатите страни:

- ⇒ Кој мислите дека ќе има полза од оваа конкретна политика или проект?
- ⇒ Кој може да биде негативно погоден?
- ⇒ Кој може да ја одложи или загрози имплементацијата на активностите?
- ⇒ Кој може да има квалитети, пари или други ресурси да ја поддржи политиката?
- ⇒ Кој е одговорен за донесување на одлуки за оваа политика или проект?
- ⇒ Кој недостасува на нашата листа на засегнати страни?!

Луѓето се заинтересирани во различни области на политиката и предложени проекти од различни причини и имаат различни нивоа на влијание. На пример, со проект за изградба на гасовод за природен гас, една засегнатата страна може да биде екологист со голема мотивација да го поддржи проектот заради неговото позитивно влијание врз животната средина. Друга засегнатата страна може да биде поединец кој живее во областа и се спротивставува на изградбата затоа што таа може да му го уништи бизнисот со продажба на јаглен и дрво за огрев.

ГО треба да знаат кои се засегнатите страни во секој дел на политиката и за кои активности се тие заинтересирани, како и нивните приватни интереси. Засегнатите страни може да се спротивстават на политиката. Во такви случаи, ГО може да се во добра позиција да иницираат размена со засегнатите страни, ако сакаат да ја добијат нивната поддршка и да овозможат политиката да биде усвоена и да се имплементира.

ГО треба да ги разберат причините и големината на “опозицијата”, како и причините за тоа. Понекогаш, засегнатите страни се негативни затоа што тие немаат доволно информации. Тие може да станат поддржувачи на проектот ако се интегрирани во процесот и се покаже почит за нивните гледишта и ако се информирани и вклучени во решавањето на проблемот.

Во град во западна Украина, блиску до границата со Романија, една банка планираше да ја реновира својата стара зграда во историскиот дел на центарот на градот. Планираната реконструкција можеше да го блокира пристапот до ѕидините на стариот град.

Неформална група наречена “Нашиот град” имаше интерес за зачувување на историскиот аспект на центарот на градот. “Нашиот град” успеа да мобилизира силна опозиција против плановите на банката. Банката требаше да направи компромис и да ги смени своите планови. Конечно, сите страни беа среќни. Пристапот до историскиот дел не беше ограничен, а банката ја реновира својата зграда со поддршка на голем дел од заедницата во однос на планот.

Значи, банката поднесе некои дополнителни трошоци кои можеа да бидат избегнати ако беа земени предвид интересите на засегнатите страни во зачувување на историските аспекти на центарот на градот.

Штом се идентификувани сите засегнати страни, корисна активност за анализирање на различните интереси и позиции на засегнатите страни е да се направи матрица на анализата на засегнатите страни, како што е прикажано во пакетот со алатки подолу. ГО кои спроведуваат таква анализа треба да ги потврдат нивните наоди и претпоставки преку нивно дискутирање со засегнатите страни за кои станува збор. Всушност, самата анализа на засегнати страни може да биде партиципативен процес (повеќе за ‘партиципативни алатки’ видете поглавја 4 и 5).

Во оваа фаза можеби се неопходни неколку предупредувања за помалку искусните ГО. При планирањето на било каков вид на интервенција во праксите за креирање на политика, запомнете дека е многу веројатно да започнете да водите дијалог со сите видови на засегнати страни со кои можеби претходно не сте се занимавале. Затоа, добра идеја е да се следи советот на Граѓанската мрежа во Словачка. Пишувајќи во 2001, мрежата советува 'важно е да се следат овие четири правила:

- ↙ *Навикнете се на такви зборови како конфликт и агитација. Нема промена без конфликт. Како граѓани, ние не создаваме конфликт; ние само го излагаме конфликтот кој веќе постои.*
- ↙ *алатката која ја користиме за да го изложиме конфликтот е агитација. Да се агитира значи да се премине кон акција или промена од позиција на одмарање.*
- ↙ *Кога гледаме да развиеме ефективни стратегии за организирање, ние сакаме да одбереме стратегија која ќе го изложи конфликтот колку што е можно поотворено, побрзо и подлабоко.*
- ↙ *Групата која организира го контролира притисокот. Организацијата треба да го ослободи притисокот веднаш штом спротивставената група или институција се согласи да преговара со добра волја.*

Градење на капацитет за истражување, анализа и презентација

Универзален феномен е некои ГО да не бидат сфатени сериозно од страна на јавните институции и бизнисите (всушност ниту од други ГО), бидејќи не можат да ги поддржат нивните предлози во однос на јавната политика со веродостојни и цврсти докази. Или можеби тие имаат докази, но ги презентираат на неуверлив или нефокусиран начин. ГО треба да работат на оваа слабост во капацитетот како приоритетно прашање и соодветно на тоа, во овој прирачник, поглавјето 4 е целосно посветено на тоа прашање.

Покрај вештините и методологиите кои ГО можат да ги развијат за да го зајакнат нивниот капацитет за истражување и анализа, кои ќе бидат опфатени во следното поглавје, постојат и систематски размислувања кои влијаат врз капацитетите на ГО во овој домен. Затоа, вреди ГО да се зафатат со следниве прашања:

- Дали имате стратегија како да ги развиете аналитичките вештини на вашата организација и да осигурите дека имате пристап до неопходните истражувачки ресурси, вклучувајќи и надворешни експерти?
- Какви потенцијални партнерства или сојузи можете да развиете за да пристапите кон и да имате полза од истражување спроведено од други, како университети, тинк-тенк организации, мултилатерални агенции?

- Дополнително на оперативните механизми за фидбек со целните групи и членовите на вашата организација, дали имате во функција некакви системи за контрола на квалитетот (како преглед на колеги) кои ќе ги оценат наодите и заклучоците од вашето истражување?
- Дали треба да правите разлика меѓу презентирање на наоди од истражување и презентирање на гледишта на вашата организација?
- Кои можности ви се на располагање (како семинари и конференции) за негување на долгорочни односи со клучните засегнати страни во процесите на донесување на одлуки, така што вашата организација може да ја зајакне нејзината репутација за длабоки анализи?

Практиката за влијание врз креаторите на политиката со веродостојни и цврсти докази е широко поддржана преку три различни типа на активности: застапување, кое најмногу вклучува формално претставување и дебата за конкретен став; лобирање, кое се однесува на понеформални активности на влијание врз оние кои носат одлуки; и мобилизирање на поддршка од народот и притисок за вашиот предлог преку кампањи. Овие важни аспекти на учеството на граѓаните се детално покриени во прирачникот на ТАКСО *Застапување и влијание врз политиката за општествена промена.*

Развивање партнерства, мрежно поврзување и градење коалиции

Развојните трансформации имаат тенденција да се појавуваат, како што пишува во документот на ОДИ за ангажирање во политиката, кога ќе се состават четири фактори: политичко лидерство, јавно ангажирање, ефективна пракса и добри идеи. Постои обемна литература и богатство од практични искуства кои ја истакнуваат важноста на мрежите и врските меѓу групи на актери. Од Г8 до антиглобализациските протести до, малку поконтроверзно, криминалните банди, мрежите се исклучително ефективен организациски модел.

Истото важи и во меѓународниот развој. Дobar пример е Хуаироу комисијата¹. До средината на 1990-тите, групите на жените беа држени надвор од дискусиите на глобално ниво. За помалку од 10 години, Хуаироу комисијата премина од неформална, лабава коалиција во глобална мрежа со повеќе од 11,000 локални женски групи. На тој начин се продлабочи соработката и им обезбеди на женските групи нивна сопствена платформа за мрежно поврзување.

Многу ГО го сметаат мрежното поврзување за важно за нивниот ангажман во политиката, особено со слични актери со кои 'поврзувањето' во мрежи се докажа како корисно за споделување на информации и учење. Но тие работат заедно премногу ретко – делумно предизвикано од перцепцијата на конкуренција за финансирање и влијание.

Главниот проблем, сепак, е дека практичарите од граѓанското општество, креаторите на политика и истражувачите премногу често се чини дека живеат во паралелни светови и не се ангажираат преку границите. Ова е делумно предизвикано од различните стимулации и пристапи кои ги карактеризираат различните заедници. Ова ограничено 'вмрежу-

'Бумеранг стратегии'

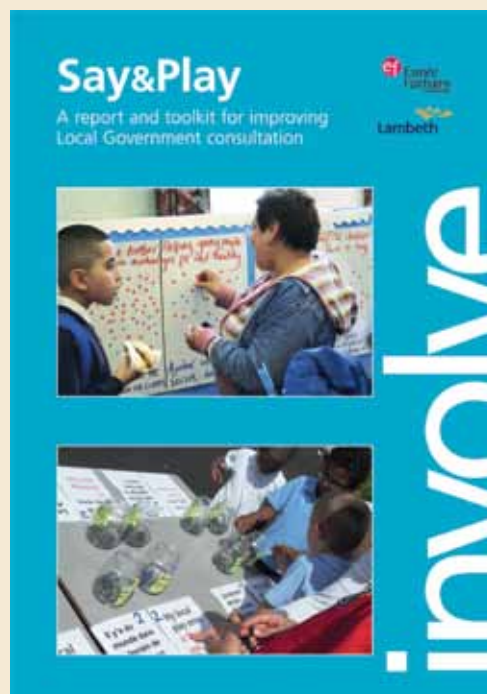
Се повеќе ГО се поврзани во национални и 'транснационални' мрежи за застапување, како средства да се изградат нови линкови меѓу актерите во граѓанските општества, држави и меѓународни организации. Ова ги проширува опциите кои ГО ги имаат за ангажирање со партнери во националните и меѓународните системи. Користењето на нивните линкови во рамките на мрежите за застапување, на ГО може да им даде можност за софистицирани кампањи за влијание врз политиката, познати и како 'бумеранг стратегии'. Бумеранг стратегија треба да се испроба таму каде што ГО работат на влијание врз сопствената влада (централна или локална власт 'А'), но се блокирани. Според бумеранг стратегијата, ГО во местото 'А' работат со ГО во местото 'В'. Овие ГО потоа се обидуваат да влијаат врз властите во В со цел тие да влијаат врз оние во А. Тие исто така може да придобијат и меѓувладина организација за да им помогне да влијаат на државата А. Со ангажирање со надворешни партнери, ГО се обидуваат да имаат поголемо влијание на прашањата во политиката во нивната земја.

¹ Хуаироу комисијата е глобална коалиција на членство и партнерство кој ги оспособува локалните женски организации да ја зајакнат развојната пракса во нивните заедници и да остваруваат колективна политичка моќ на глобално ниво. Мрежата е формирана од партнери кои воделе дијалог на Светската конференција на жените во Пекинг 1995.

вање' на ГО со практичарите и креаторите на политика, резултира со намалена ефективност на нивните стратегии за ангажирање во политиката. Тоа исто така резултира со ГО кои не успеваат да ги уживаат придобивките кои може да се зголемат од ефективните мрежи. Мрежите, коалициите и партнерствата често имаат поголема политичка тежина и успех, отколку поединечна организација или поединец.

ГО можат да развијат специфични партнерства во нивната работа на политиката, според специфичните потреби. Веќе забележавме дека ГО можат да имаат голема полза од соработката со институции ориентирани кон истражување, како универзитети и тинк тенк организации и со сопственици на медиуми, како весници и веб портали, која ќе им помогне во презентирањето на доказите, но, секако, има и многу други области каде што партнерството може да го засили гласот на граѓаните. На пример, како што е опишано во примерот подолу, НВОи можат да остваруваат ефективно партнерство со други институции базирани во заедницата, како локални училишта, со цел да се максимизира нивниот досег и да се зацврсти нивниот кредибилитет.

Форматот 'Каж и играј' значи едноставно комбинирање на ден за забава на заедницата со адекватни методи за консултации. Тој е така испланиран за да ги привлече зафатените родители и луѓе од кариера кои нормално немаат време да дојдат на поформален настан за консултации. 'Каж и играј' е исто така формат погоден за консултации со деца и млади луѓе. Проектот 'Каж и играј во училиштата' се спроведуваше од септември 2007 до септември 2008 и беше партнерство меѓу НВО Вклучи се, the London Borough of Lambeth (локална власт) и пет основни училишта од областа. Секое училиште учествуваше во активностите со организирање на сопствен настан. Достапен е извештај на www.involve.org со детали од наодите од активностите и дава пакет со алатки за локалните власти самите да го реплицираат пристапот.

Градењето партнерства е поврзано со односи кои се продлабочени, опфаќаат неколку внимателно избрани цели и имаат конкретни, практични цели. Тоа е различно од "односи со јавноста" или мрежно поврзување, каде што активностите веројатно не се толку темелни, вклучува многу повеќе цели и е со општа цел за споделување на информации и солидарност.

Капацитетот да се развиваат ефективни и одржливи партнерства е секако важно за многу области од работата на ГО и совети на таа тема се нашироко достапни. Посебно добри извори на информации и алатки за партнерства може да се најдат кај Иницијативата за партнерство (детали во делот за дополнителна литература во овој прирачник). Некои од основите за поттикнување на партнерство и развивање на соработка со организации од групите на засегнати страни (дали се тоа други ГО, бизниси или јавни институции) вклучуваат:

- Придржување до клучните партнерски принципи на ‘правичност’, ‘транспарентност’ и заедничка придобивка’, како што е прикажано подолу од Иницијативата за партнерство:

ПРАВИЧНОСТ?

Што значи ‘правичност’ во еден однос каде што има големо разидување во моќта, ресурсите и влијанието? Правичност не е исто што и ‘еднаквост’. Правичност имплицира еднакво право да се седне на маса и потврда на оние придонеси кои не се мерливи во смисла на парична вредност или јавен профил.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ?

Отвореност и чесност во работните односи се предуслов за доверба – од многумина се смета за важна состојка на успешно партнерство. Само со транспарентно работење едно партнерство ќе биде навистина отчетно кон партнерските донатори и другите засегнати страни.

ЗАЕДНИЧКА ПРИДОБИВКА?

Ако од сите партнери се очекува да придонесат за партнерството, тие исто така треба да имаат право на придобивките од партнерството. Здравото партнерство ќе работи кон постигнување на конкретни придобивки за секој партнер над и врз заедничките придобивки за сите партнери. Само на овој начин партнерството ќе обезбеди континуирана посветеност на партнерите, а со тоа ќе биде и одржливо.

ЗАЕДНИЧКА ПРИДОБИВКА

Ако од сите партнери се очекува да придонесат за партнерството, тие исто така треба да имаат право на придобивките од партнерството. Здраво партнерство ќе работи кон постигнување на конкретни придобивки за секој партнер над и врз заедничките придобивки за сите партнери. Само на овој начин партнерството ќе обезбеди континуирана посветеност на партнерите, а со тоа и ќе биде и одржливо.

- да биде јасно каков вид на партнер(и) барате и по кои критериумите судите дали една организација е соодветен партнер за вашата конкретна иницијатива за политиката;
- оценка на потенцијалните ризици и награди за секое партнерство, и од страна на вашата ГО и од страна на потенцијалните партнери;
- обезбедување дека партнерите преземаат некаков вид на формална или неформална обврска за партнерство. Формален пристап би бил некаков правно обврзувачки документ, додека неформална обврска би можела да биде преку Меморандум за разбирање или изјава за партнерство;
- Постоене договор и системи за управување на партнерството и за известување, во рамките на партнерството (односно, меѓу партнерите) и надворешно (на пример, меѓу партнерски ГО и заеднички донатор);
- Договарање и редовно ажурирање на плановите за управување, така што на партнерите им се јасни нивните улоги и акции, а за активностите се распределуваат адекватни ресурси;
- Партнерства за мониторинг и евалуација, така што лекциите се научени и добрите практики се поддржани.

Покрај мрежното поврзување и воспоставувањето на конкретни партнерства, градењето коалиции е друго средство преку кое ГО можат да ги третираат нивните индивидуални организациски недостатоци. Често, со цел да се оствари една цел, ресурсите мора да се прошират за да ги вклучат сите заинтересирани групи, кои имаат поголеми улоги и искуства во креирање на локални и/или национални политики. Според тоа, коалициите на ГО овозможуваат подобра соработка и координација на невладините активности и споделување на ресурсите (на пример, експерти, контакти, опрема, простор, итн.). Тие исто така можат да обезбедат посилна преговарачка позиција при решавање на конфликти со локалната власт или бизнис секторот. Понатаму, полесно е за локалните власти и/или централната власт да комуницираат со коалиција, наместо да се обидуваат да стигнат до ГО, една по една.

Во поглавјето 7 ќе разгледаме студија на случај на национална коалиција на НВОи во Хрватска, за да видиме како членовите на групата работат заедно, а подолу е даден случај од Македонија, изготвен од Марија Ристеска и Куштрим Ислами, кој покажува како коалициите на ГО можат успешно да ги координираат партиципативните акции на различни локации за да се постигне широка национална цел. Исто така има многу добри практики во регионот каде што ГО во локалните заедници соработуваат за решавање

на прашања од заеднички интерес. Една таква локална коалиција која го поддржува учеството на граѓаните е таа на група од здруженија за добросостојба на животните која работи во Белград. Нивната приказна е исто така раскажана подолу.

Коалиција Македонски зелен центар

По македонската независност во 1991, беше евидентно дека ниту една од политичките партии немаше вистинска зелена агенда во својата изборна кампања. Во 2004, во земјата се одржуваа локални избори, први во децентрализиран систем, во кој градоначалниците преземаа поголеми одговорности, ресурси и права за управување на локалните работи. Конкументните мандати на политичките партии повеќе се фокусираа на урбанизам, транспорт, даноци и образование, отколку на управување со отпад, снабдување со вода и загадување на воздухот, сите прашања од урбаната животна средина кои притискаат.

Набљудувајќи го овој недостаток, еколошки граѓански организации од целата земја, ја формираа коалицијата Македонски зелен центар. Организациите членки ги вклучуваа Ековест, Проактива, Еконет (сите од Скопје), Зелен центар Струга, Биосфера Битола, Зелена моќ Велес, Планетум Струмица и Злетовица од Пробиштип. Пред локалните избори тие ја започнаа нивната кампања “Гласај за животната средина”. Активностите се спроведуваа на координиран начин од членовите на коалицијата во нивните градови. Некои од нив беа:

- Изработка и дистрибуција на промотивен материјал за јавноста (разгледници со клучни еколошки прашања, постери, налепници, банери);
- Неколку конференции за печатот;
- Повеќекратно појавување на собирите на политичките партии со банери, испраќајќи јасна порака за вклучување на зелената агенда во програмите на политичките партии;
- Дијалог со кандидатите за градоначалници во Скопје, Велес и Струмица за клучните еколошки прашања.

Кампањата беше успешна затоа што преку овие активности политичките партии – градоначалниците особено – започнаа да расправаат за еколошки прашања, а некои дури започнаа и да имплементираат еколошки проекти. Во текот на парламентарните избори во 2006 год. коалицијата ја повтори истата тактика, фокусирајќи се на заштитата на Охридското езеро; енергија; управување со отпад; приближување на македонското законодавство до еколошките стандарди на ЕУ. Во текот на нивната кампања, организациите кои учествуваа се сретнаа со претставници на сите политички партии во Македонија и се залагаа за јавно учество во креирањето на политиката за животната средина.

Марија Ристеска, ЦРПМ, Македонија со Куштрим Ислами

Проектот 'Гласот на народот' во Украина во 2002 изработи прирачник кој го опиша процесот на градење на коалиции на ГО како типичен со вклучување на седум фази. Овие корисни чекори се сумирани подолу:

ЧЕКОР 1

Формирање на иницијативен комитет

Важно е внимателно да се одберат луѓето кои ќе бидат поканети да ја формираат коалицијата. Вообичаено групата се состои од околу седум поединци кои се претставници на заедницата. Овие членови на иницијалната група често продолжуваат понатаму, да станат формален 'Коалициски тим'. Таков тим обезбедува добра координација со членовите составен од:

Раководител – свикува состаноци, ја утврдува агендата, предлага методи за работа, ја координира работата и ја поддржува активноста на групата. Обично раководителот е главното лице за контакт во коалицијата.

Координатор – остварува врски со коалицијата, меѓу нејзините членови и организации преку телефонски разговори, состаноци и испраќање на пишани материјали.

Набљудувач – посветува внимание на емоционалната клима, еднакви права на учесниците и дава предлози кои го унапредуваат развојот на групата и функциите.

Организатор (односно, *секретар*) – помага за водење на записници на различни состаноци и преговори.

Претставници на комитетот – се членовите на управниот комитет и/или секретаријат.

Претставник на коалицијата (односно, *портпарол*) – е одговорен за односи со јавноста.

Стратег – има искуство во утврдување на цели и тактики и има добра политика и добри преговарачки вештини.

ЧЕКОР 2

Дефинирање на целите на коалицијата

Целите на коалицијата може да се разликуваат од случај до случај, зависно од типот на социјалното прашање. На пример, може да се формира коалиција за споделување на информации, знаења и нови идеи или да работи заедно за развој на заедницата, да го промовира локално НВО секторот и/или да лобира за интересите на граѓанското општество.

ЧЕКОР 3

Избор на партнери

Главната задача во оваа фаза е да се изберат соодветни партнери низ транспарентен и демократски процес на селекција. Важно е да се оценат другите организации кои би го поддржале или не би го поддржале избраното прашање. Знаењето на поддржувачите и потенцијалните неподдржувачи ќе и помогне на коалицијата да развие подобра стратегија. Селекцијата на партнери бара да се одговори на такви прашања, како: Кој друг треба да се праша за да се придружи? Кој има капацитет да влијае на прашањето? Кој има ресурси кои би помогнале да се реши проблемот? Чије искуство може да помогне?

ЧЕКОР 4

Конститутивно собрание

На овој состанок, членовите на коалицијата гласаат во име на коалицијата, дискутираат и гласаат за нејзино конституирање и избираат управен комитет и секретаријат на коалицијата. Дискусиите во однос на областа на активност, структурата на коалицијата и финансиската поддршка се важни во текот на оваа фаза.

ЧЕКОР 5

Развивање на акционен план

Акциониот план често е составен од серија од мали чекори кои ги градат односите и ги прават можни поголемите чекори, вклучувајќи ги сите учесници од коалицијата во процесот. Ова помага да се одржи коалицијата да функционира правилно.

ЧЕКОР 6

Фаза на имплементација

За да се постигне успех во решавање на прашањето, во текот на оваа фаза може да се користат други методологии за учество на граѓаните. На пример, корисно е да за започнат кампањи за информирање на јавноста и едукација, да се одржат јавни дебати

и фокусни групи и да се воспостават советодавни комитети и граѓански информативни центри за да се вклучат сите засегнати страни во процесот на учество.

ЧЕКОР 7

Оценка на резултатите

Постојат многу алатки за евалуација кои можат да се користат за спроведување на оценка на резултатите на коалицијата. Тоа може да се направи преку анкети, фокус групи или интервјуа со сите засегнати страни, вклучувајќи ги членовите на коалицијата, лидерот на заедницата, бизнисот и медиумите. Резултатите од евалуацијата треба да се споделат со граѓаните за да се информираат за успехот и неуспехот на коалицијата. Јавното мислење е важен инструмент да се смени акциониот план, ако е потребно.

Комуникациски стратегии

Имањето капацитет да се развие, управува и имплементира комуникациска стратегија е важен дел од организацискиот развој на ГО и игра клучна улога во определувањето на ефективност на придонесот на ГО во поддршката на учеството на граѓаните. Првенствено, во однос на влијание врз донесувањето одлуки за јавната политика, за ГО е важно да имаат комуникациска стратегија која помага да се дефинира 'пораката', 'целта' и 'алатките за комуникација' да се користат во секое конкретно застапување или кампања за лобирање.

Постојат многу прирачници и водичи за ГО на тема 'комуникација' и на читателите им се препорачува да се осврнат на нив за да изградат сеопфатен пристап кон комуникацијата. Добра појдовна основа се насоките изработени од РЕЦ (Регионален еколошки центар во Будимпешта), кои иако првенствено наменети за еколошки кампањи, имаа многу одлични генерички совети и алатки. Посебно препорачуваме Топс, А., 2002, 'Развивање на вештини за НВОи: Презентација и комуникација' (www.rec.org).

Исто така, видете ги релевантните делови од прирачникот на ТАКСО за *Застапување и влијание врз политиката за општествена промена*.

Комуникациската стратегија е добро испланирана серија на акции наменети за постигнување на определени цели преку користење на методи на комуникација, техники и пристапи. Првиот чекор за креирање на комуникациската стратегија е да се идентификуваат правите цели на комуникацијата. Дobar почеток би било запишување на целта на комуникацијата со една сеопфатна реченица. Ова може да се примени на организацијата како целина или на еден проект, или на двете. По утврдувањето на оваа општа цел, треба да ја формулирате вашата цел на комуникацијата исто како што би направиле и за проект. Таа треба да биде СМАРТ (специфична – мерлива – остварлива – ориентирана кон резултати – временски ограничена). На пример, во 2005 год., турска НВО “Асоцијација за поддршка на модерен живот” (CYDD) иницираше програма за зголемување на стапката на запишување на девојки во училиштата, со кампања наречена “Тато, прати ме во училиште”. Како главни причини за овој проблем беа идентификувани економската неспособност, културните вредности и немање училишта во близина, CYDD креираше разни проекти и под-кампањи во текот на годините, целејќи кон секоја од причините. Додека општата цел на комуникацијата остана општа како “да се зголеми стапката на запишување на девојчињата во училишта и да се подобри образовното ниво на жените во Турција”, секоја година ГО идентификува различни под-кампањи и помали, но сепак СМАРТ цели на комуникацијата, а при тоа ја задржува општата цел на комуникацијата видлива за сите свои целни аудитории.

Пораката која ја испраќате со вашата комуникациска стратегија треба да опфати:

- Ваша анализа на проблемот
- Причината за проблемот
- Кој може или треба да го реши
- Зошто е важна промената
- Вашето предложено решение
- Акциите кои бараме од другите (примателите на пораката) да ги преземат за да се предизвика промена.

Комуникацијата може да биде скапа во ресурси и време, затоа колку попрецизно ќе ги наведете вашите причини за комуникација, толку подобро ќе можете да ги потрошите тие драгоцен ресурси.

Откако целите на комуникацијата (“пораките”) се идентификувани, разбирањето на целната група со право станува суштинско. Сепак, “пораката” е валидна само ако стасува на вистинската адреса. За да се постигне ова, треба да се признае дека комуникациската стратегија не функционира како лепило меѓу различните комуникациски продукти: таа е средство за елаборирање како ние меѓусебно делуваме со светот. Добра комуникација одразува двонасочен дијалог, каде што ние слушаме (што сака нашиот аудиториум?) и потоа ги соопштуваме нашите пораки (кој е најдобриот начин на презентација?).

Слушање е клучен елемент за ефективна комуникација. Целта на вистинското слушање е да се разбере што сака да изрази говорникот. Дobar слушател испраќа вербални и невербални пораки до говорникот, што ја олеснува комуникацијата. Ова се нарекува активно слушање.

Активно слушање се однесува на активните напори на слушателот да ја подобри комуникацијата. Понекогаш пораките кои ги дава говорникот можат да бидат непрецизни и апстрактни и дури и на самиот говорник може мислите да не му бидат јасни, но тоа да не го сфаќа кога ги искажува тие мисли. Кога не е јасно што сака или чувствува некое лице, добра идеја е да се користат индиректни прашања, парафразирање со други зборови или резимирање. Затоа што директни прашања за чувствителни и лични теми може да провоцираат непријатност, водат до негативна или одбранбена реакција, недоверба и дури и до целосно повлекување на соговорникот и до целосен прекин на комуникацијата.

Комуникацијата е двонасочен процес. Колку подобро го слушаме нашиот аудиториум, толку подобро ќе можеме да одговориме на нивните потреби.

Ефективните комуникатори знаат што аудиториумот сака да дознае, кој „јазик“ го разбираат тие и што бараат и слушаат.

Типови на не-слушање:

- Лажно слушање: се претвора дека се концентрира, но реално пораката не поминува;
- Слушање на едно ниво: примање на еден дел од пораката (вербален, а се занемаруваат другите);
- Селективно слушање: филтрирање на пораката да се слушне она што е од посебен интерес или да се потврди она во што веќе се верува;
- Селективно одбивање: концентрирање само на теми коишто некој не сака да ги слуша, кога ваква тема ќе се појави во разговорот, слушателот едноставно ја потиснува и ја отфрла;
- “Крадење” зборови: слушање само за да се најде можност да се започне со зборување
- Одбранбено слушање: третирање на пораката како личен атак врз однесувањето или убедувањето на слушателот;
- Слушање во „заседа“: слушање за можност да се нападне говорникот

Запомнете, секоја организација бара динамична комуникациска стратегија. Додека светот на приватниот сектор се врти околу маркетинг и комуникација, непрофитниот сектор има склоност да ја сфаќа комуникацијата како повремено прашање или како неопходна за една кампања или проект. Иако комуникацијата може да одзема време и е работа која бара вештини, на неа треба да се гледа како на клучен аспект на активностите на ГО. Како ГО, вашиот целен аудиториум не е ограничен само на вашите целни корисници, туку и вашите потенцијални партнери, донатори, итн. Последователно на тоа, вашата комуникациска стратегија треба да може да опфати такви различни актери.

Колку повеќе аудиториумот ја слуша и верува во вашата порака, толку посилно ќе дејствува.

ГО како 'претприемачи во политиката'

Имајќи ги предвид сите внатрешни организациски прашања кои ГО треба да ги третираат ако сакаат да станат ефективни актери во поддршката на учеството на граѓаните во процесите на одлучување, јасно е дека ГО ќе имаат полза од тоа што ќе имаат сеопфатна рамка за развивање на нивните капацитети. Скоро на ист начин, ГО кои научиле од приватниот сектор како да се развиваат како 'социјални претприемачи' за поефективна испорака на услуги и промовирање на социјална еднаквост, многу ГО во ЕУ сега стануваат она што ПРИ го нарекува 'претприемачи во политиката'. Ова значи дека, дополнително на нивниот капацитет да собираат докази и да спроведуваат анализи, тие развиваат пакет на капацитети за да бидат сигурни дека можат да бидат моќни комуникатори, добро мрежно поврзани, практични и иновативни и да бидат познати како 'фиксери – способни да направат работите да се случат. Таков пакет на претприемништво во политиката е педантен начин да се сумираат атрибутите кои ГО можеби ќе посакаат да ги имаат. Овие атрибути се опишани подолу од страна на ПРИ:

Раскажувачи на приказни

Успешните претприемачи во политиката треба да бидат добри раскажувачи на приказни. Тоа е така затоа што сториите ја информираат политиката. Сториите се едноставни и моќни приказни кои им помагаат на креаторите на политики да ја разберат сложената реалност. Шехерезада била одличен раскажувач. Таа успеала да ја преживее секојдневната закана од погубување со тоа што на султанот му ги раскажувала најубавите приказни.

Мрежно поврзани

Знаеме дека мрежите се важни. Оние кои се добро мрежно поврзани е веројатно да имаат поголемо влијание врз политиката од оние кои не се. Еден вмрежувач беше Пол Ревер (Paul Revere). Ноќта кога Ревер замина во 1775 да ги крене востаниците против Британците во Америка, и друг коњаник исто така замина: Вилијам Давс (William Dawes). Во сите села во кои отиде Ревер, востаниците излегоа и ги поразиле Британците. Во селата во кои отиде Давс, никој не излезе да се бори. Зошто? Одговорот е дека Ревер беше поврзан во мрежа. Тој беше добро познат, добро поврзан и му верувале.

Инженери

За да се убедат, креаторите на политиките треба да ги видат работите да функционираат во пракса. Затоа, претприемачите во политиката треба практично да ги тестираат нивните идеи, ако очекуваат креаторите на политиките да посветат внимание на нивните препораки. Кој подобро може да го покаже овој начин на работа од Исамбард Кингдом Брунел. Најдобрата приказна за него веројатно не е вистинита. Брунел бил многу ангажиран во дебатата дали тркала со весла или бродски пропелери се поефикасни и помоќни за движење на бродовите. За да ја тестира таа теорија, тој веројатно изградил по едно од нив, ги врзал заедно и ги ставил во каналот Бристол за да види кој ќе повлече повеќе.

Фиксер

Четвртиот и последен модел на претприемач во политиката е “фиксер”. Примерите може да ги вклучат Распутин и Макијавели. Овој модел е поврзан со разбирање на политиката и политичкиот процес, да знаете кога да се поклоните и пред кого. Познато е, Распутин станал незаменлив за руската царица. Тој се претставил како единствен кој има решение. ГО треба да ги разберат и да реагираат на контекстите, за да бидат ефективни во ангажманот во политиката.

ГО треба да ги користат сите овие стилови на претприемништво во политиката во различно време. Од помош е да се биде вичен во сите стилови. Овде може да помогне обука. Но, не е неопходно. Клучот е во тоа да најдете партнери во тимот или мрежата кои можат да ги дополнуваат вашите вештини.

Извор: Максвел (2005)

‘Надворешни’ услови

Како што видовме во поглавје 1, има многу неопходни услови за учеството на граѓаните да биде ефективно. Овие услови се анализирани од Ирвин и Стансбери во смисла на веројатни придобивки од учеството и веројатните трошоци. Сепак, таква анализа на трошоци и придобивки не ја дава димензијата на тоа што е под контрола на ГО, а што не е. Затоа, како што беше кажано и погоре, улогата на ГО во процесот на промоција на учеството на граѓаните може да се испита преку традиционална СВОТ анализа и ова помага да се идентификуваат прашања кои се ‘внатрешни’ за ГО (имено, во нивна моќ да ги сменат) и оние кои се ‘надворешни’ (и според тоа, не се под директна контрола на ГО). Спроведувањето на ваков тип на анализа е важно за ГО, бидејќи треба да бидат свесни за потенцијалните пречки за учеството на граѓаните и за да развијат стратегии за ублажување на тие пречки.

Како појдовна точка, можеме да размислиме за некои од вообичаените пречки кои се сретнуваат ширум светот и за тоа како тие можат да бидат релевантни или не, во одредена локација. Списокот подолу е составен од пречки, како што беше кажано, во разни истражувања (некои од нив се дадени во делот ‘Референци и дополнителна литература’ од овој прирачник):

- Обемна бирократија и судир на работни култури меѓу владата и ГО може да отуѓи и да фрустрира многу граѓани и ГО кои сакаат да учествуваат во процесите на одлучување;
- Недостигот од доверба кај заедницата има тенденција да ја опструира мобилизацијата на поддршката за партиципативниот процес и може да ги истроши ресурсите на ГО;
- Слабиот капацитет на заедниците да бидат технички компетентни да учествуваат е често дел од причината за недостиг на доверба и затоа јасно е дека слабото граѓанско образование е често голема пречка за учество на граѓаните;
- Идеолошките конфликти (на пр. меѓу верски базирани групи и локални власти) имаат тенденција да го попречат секое заедничко разбирање и да го спречат дијалогот воопшто и да започне;
- Правните рамки можат, во најлошо сценарио, да го спречат учеството на граѓаните или радикално да ја ограничат неговата ефективност;
- Недостиг на регулаторни рамки за промоција на учеството значи дека јавните службеници имаат тенденција да направат минимум, а не максимум во смисла на олеснување на учеството;
- Сиромашен и ненавремен тек на информации од владата и не-

„Во нашата локална област, учеството на граѓаните не се обидува да се зафати со поголемите проблеми на заедницата, туку членовите на заедницата претпочитаат да се ангажираат со едноставни и јасни прашања, што ги ограничува придобивките од нивното учество..“
Сања Станиќ, НВО „Викторија“, во БиХ. Исто така видете ги релевантните делови од прирачникот на ТАКСО за „Застапување и влијание врз политиката за општествена промена..“

достапност до информации – на пример, официјални документи кои се премногу ‘технички’, или преполни со жаргон или едноставно на ‘погрешен’ јазик – го попречува учеството на граѓаните;

- Инфраструктурните и системските слабости на јавните институции можат да го ограничат опсегот на можностите за учество – на пример, е-управување бара граѓаните да имаат пристап до интернет; родителите може да бараат местата на одржување на состаноци да имаат можности за згрижување на децата за да можат да присуствуваат на консултативни настани;
- Институционалните временски рамки често се прекратки и непогодни за значајно учество на граѓаните, бидејќи парламентите и локалните совети често имаат полни и збиени агенди.

Секако, ова не е исцрпна листа на пречки за учество на граѓаните и затоа ГО се охрабруваат да го користат делот пакет со алатки за да спроведат сопствена анализа на реалните или потенцијалните пречки за учество на граѓаните во нивното место или поле на работа и да идентификуваат стратегии за ублажување на пречките.

Стратегии кои ќе помогнат да се третираат некои пречки за учество или барем за ублажување на ефектот од пречките, може да се развиваат од страна на ГО, конкретно за нивните локални или национални услови. Всушност, суштински е да се разбере контекстуалната природа на пречките за да може да се излезе со изводливи практични решенија или стратегии за ублажување. Затоа, во табелата подолу ви нудиме некои општи насоки за справување со овие надворешни услови и каде што е релевантно, вклучивме конкретни референци каде што читателите можат да продолжат со прашањата кои се посебни за нивната локација во Западен Балкан и Турција.

„Граѓаните се плашеа од последиците од борбата против локалниот центар на МОК..“

Цитирано од НВО „Авалон,, (Србија) како една од главните причини зошто нивната локална заедница не успеала да се ангажира во иницијативата на НВО за заштита на локален парк.

Пристапи и стратегии за ублажување или минимизирање на пречките

Пречки за учество	Реакција на ГО	Понатамошни информации
Низок капацитет на заедницата и увереност за учество	<p>Активности за граѓанско образование - обезбедување на програми за формална обука; спроведување на настани и активности за подигнување на свеста; изработка и дистрибуција на не-технички материјали без жаргон</p> <p>Поддршка за надминување на еко-номските ограничувања – на пример носење на 'учеството' на работното место или кампањи 'од врата до врата'; обезбедување 'хонорари'</p> <p>Инклузивни практики - обезбедуваат дека се применува принципот на еднаквост, така што ниту една група не се чувствува маргинализирана; или можеби користење на пристапот на 'позитивна дискриминација' за да им се помогна на најобесправените да учествуваат; да се осигури дека модераторите на состаноците ги ограничуваат 'до-минаторите' и ги охрабруваат другите да зборуваат; обезбедување на неопходно толкување или повеќејазични материјали; промовирање на 'шампиони на заедницата'</p> <p>Мали пилот проекти за демонстрирање и споделување на искуства со други заедници - ГО се добро позиционирани за да справат со одбивноста во нивната заедница преку демонстрирање во мал обем, што е можно преку учество или со покажување на примери за успех во други заедници</p>	<p>Попис на ресурси за граѓанско образование е он-лајн база на материјали за сите нивоа и разни ситуации. Има страни посветени на граѓанското образование во Европа:</p> <p>www.ceri.civnet.org</p> <p>Цивикус управува со одлична веб платформа за партиципативно управување наречена ПУ Размена. Оваа страна обезбедува информации за широк спектар на практики и алатки за партиципативно управување – сите наменети за постигнување потранспарентно, одговорно, отчетно и ефективно управување на локално и на национално ниво, преку активно учество на граѓаните.</p> <p>http://www.pgexchange.org</p> <p>НВО „Вклучи се“ од Обединетото Кралство нуди голем увид во начините како да се донесат повеќе луѓе во процесот на учество</p> <p>www.involve.org</p>
Идеолошки конфликти	<p>Активности за ублажување – користење на техники за дијалог за да се состават заедно засегнатите страни</p>	<p>Добар извор на идеи за акции и алатки можат да се најдате преку мрежата САЛТО, финансирана од ЕУ:</p> <p>www.salto-youth.net/find-a-tool</p> <p>www.salto-youth.net/diversity</p> <p>Научете за Давид Бом и неговите пристапи за дијалог со читање написи и ресурси за обука достапни од Групата за дијалог на:</p> <p>www.thedialoguegrouponline.com</p> <p>Иновативна поддршка за водење дијалог на Коримела Центар (С. Ирска)</p> <p>www.corrymeela.org</p>

<p>Неадекватни или опструктивни правни/ регулаторни рамки</p>	<p>Застапување/лобирање -</p> <p>Развој и имплементација на Кодекс на добри практики – ГО и Владата треба да работат заедно на долгорочна стратегија за промовирање на учеството на граѓаните</p>	<p>Европскиот огранок на Меѓународниот центар за непрофитно право има серија на документи, студии на случај и совети за преглед и застапување за промени во регулаторните рамки за граѓанско општество:</p> <p>www.ecnl.org</p> <p>Конференцијата на МНВОи на Советот на Европа изработи насоки за Кодекс за практики</p> <p>http://www.coe.int/T/NGO</p>
<p>Ограничен пристап до информации</p>	<p>Кампањи – види ја студијата на случај во поглавјето 6 за работата на НВО ‘Про Медиа’ во Црна Гора</p> <p>Олеснување – на пример со формирање на информативни центри со ‘отворен пристап’ во рамките на ГО или канцеларијата на партнерот</p> <p>Развивање на Кодекс на практики</p>	<p>Европската платформа за дигитални права има членство од ГО за приватност и граѓански права од цела Европа и има новости и извештаи од кампањи од регионот:</p> <p>www.edri.org</p> <p>Фондациите Отворено Општество нудат бројни можности за читање и за финансирање:</p> <p>www.soros.org</p>
<p>Инфраструктурни слабости</p>	<p>Генерирање на фондови за поддршка на инфраструктурата која ќе даде поеднаков пристап за сите граѓани да учествуваат.</p> <p>Обезбедување на услуги – на пример, пилот проекти за иновативни начини за граѓаните да учествуваат или обезбедување транспорт за постари лица за да присуствуваат на состаноци, обезбедување на згрижување на деца, така што родителите ќе можат да учествуваат во јавни расправи; анкета на членовите на заедницата за да се дознае каде и кога сакаат да имаат состаноци</p>	<p>Види го прирачникот на ТАКСО за ‘Генерирање на фондови и пристап до фондови на ЕУ’</p> <p>НВО ‘Вклучи се’ од Обединетото Кралство нуди многу погледи за тоа како да се внесат повеќе луѓе во процесот на учество</p> <p>www.involve.org</p>

Регулаторни и правни прашања кои влијаат на учеството на граѓаните

Условите за фаворизирање или ограничување на учеството на граѓаните, секако, варираат од еден до друг контекст. Погоре, го испитавме внатрешниот контекст на организирано граѓанско општество и го разгледавме надворешниот контекст во смисла на социјални, економски и културни карактеристики на заедниците, но сеуште не сме ги земале предвид импликациите од политичкиот контекст. Овој политички контекст во голем дел е определен од регулаторната и законодавната средина која преовладува во секоја земја и во нејзината локална администрација и затоа за ГО е важно да сфатат што, правно кажано, е можно и дозволено и кои акции може да бидат ограничени, па според тоа и кои промени во законодавството би биле посакувани. Со други зборови, треба да ги испитаме политиките кои влијаат на самото креирање политики.

Во регионот на Западен Балкан и Турција има некои спротивности во различните национални политики кои ја уредуваат соработката меѓу државата и граѓанското општество, но генерално, мотивацијата за интеграција во ЕУ има тенденција да ги поларизира овие области на политиката. Во овој прирачник не е ниту погодно ниту практично да се разгледуваат тековните правни и регулаторни услови во сите земји во регионот, сепак, можеме во главни црти да дадеме некои општи прашања и да ги истакнеме добрите практики кои се јавуваат. Исто така од помош е да се спомнат главните рамки за соработка и клучните пристапи кои доминираат во ЕУ. На читателите кои бараат подетални анализи на овој вид на законодавство, им препорачуваме да го контактираат Европскиот центар за непрофитно право (www.ecnl.org), кој има ажурирани информации и коментари за ситуацијата во повеќето земји во регионот.

Од правна гледна точка, има 4 клучни области кои влијаат на способноста на ГО да го поддржуваат учеството на граѓаните:

- правната рамка која се однесува на граѓанските организации;
- правната рамка која се однесува на потенцијалните владини партнери;
- општите принципи за соработката ГО - влада, како што се искажани во документите за политиката и законодавството;
- специфични правни рамки за соработка: на пример, регулирање на процесите на консултација и други активности за креирање политики, испорака на услуги, механизми за финансирање.

Во последните години законодавството за ГО во регионот беше многу подобро преку реформските процеси и општо кажано деталите со кои се уредува статусот, работењето, правата за слободно здружување и собирање добро им се познати на самите ГО. Сепак, правните прашања поврзани со потенцијалните партнери од редот на јавните институции, често се најмалку познати и најмалку се разбираат. Овде ГО треба да ги разгледаат регулативите со кои се уредуваат органите на централната и локалната власт; различните регулативи кои се однесуваат на јавните институции во нивната улога да вршат надзор или да склучуваат договори; и сите посебни одредби кои може да овозможат, на пример, формирање на посебни одделенија кои би се занимавале со ГО. Во многу од постарите земји членки на ЕУ, основните закони кои ги засегаат владините партнери (како законите за државните финансии или за општините) обично се тивки за прашањето, на владините партнери да им се дозволи да се ангажираат во обврските на владата. Во секој случај, многу од овие земји, како Обединетото Кралство, на пример, го следат општото начело 'она што не е забрането, е дозволено'. Од друга страна, во поновите земји членки, поради нивната неодамнешна транзиција од традицијата на силна државна контрола, постои тенденција за поексплицитно законодавство.

Европскиот центар за непрофитно право има направено некои корисни компаративни истражувања кои им помагаат на ГО да ги мапираат различните аспекти кои се изразени во документите на политиката на различни земји во регионот и соседството за учеството на граѓаните. Центарот забележува дека во новите земји членки, постојат добри иницијативи и дека може многу да се научи од нивните искуства (за да прочитате повеќе за ова, одете на www.ecnl.org).

Прашањето на учеството на граѓаните има до некаде различни конотации на ниво на Европската Унија, имајќи ја предвид единствената природа на структурата на ЕУ. Како и да е, учеството на граѓаните добива на важност со главните политички и законодавни институции на ЕУ, како дел од сеопфатните напори тие да им се приближат на граѓаните. Во 2003 стапија на сила Општите принципи и минималните стандарди за консултации за заинтересираните страни со Европската комисија. Ова претставува сеопфатен документ со кој се уредени консултации кои ги прави Комисијата за главните иницијативи за политиката, без оглед на понапредните практики развиени од одделите на Комисијата – или, за тоа прашање, било кои правила коишто треба да се развијат за одредени области на политиката.

Како прв чекор Комисијата е фокусирана на примена на принципите на оние иницијативи кои се предмет на обемна проценка на влијанието. Сепак, таа ги охрабрува генералните директорати да ги применуваат на сите други консултации во кои тие бараат да се ангажираат. Најголемиот приговор кој е покренат за принципите е дека тоа е повеќе политички отколку правно обврзувачки документ (беше усвоен во форма на соопштение на Комисијата). Комисијата беше решена да избегне правно обврзувачки документ од две причини: (1) потребата да се повлече јасна линија помеѓу консултациите започнати по сопствена иницијатива на Комисијата пред усвојување на предлог од страна на Советот на министри и Европскиот парламент, како дел од задолжителниот законскиот процес на одлучување кој е уреден со договорите за основање; и (2) ризиците кои се поврзуваат со можноста принципите да се оспорат пред Европскиот суд, што значително би ги зголемило трошоците за донесување и имплементација на законот на ЕУ. Понатаму, Комисијата забележа дека има административни и други средства за да обезбеди сите нејзини оддели правилно да ги применуваат принципите. Од 2003 најинтересно случување во ЕУ беше формирањето на Европската граѓанска иницијатива (како што е опишано во почетното поглавје на овој прирачник).

Во пакетот со алатки во овој прирачник има листа за проверка на општите прашања кои бараат посебно разгледување во однос на разбирањето на конкретни регулативи кои може да влијаат на учеството на граѓаните во вашата земја. Ако вашата ГО сеуште ги нема разгледано овие прашања, одвојте време да ги дискутирате и да размислите каква стратегија или акција, доколку има потреба, треба да усвои вашата организација за секое прашање.

- *Каква додадена вредност дава вашата организација на напорите поврзани со зајакнување на учеството на граѓаните? Дали можете концизно да ги артикулирате? Дали имате стратегија за промовирање на овие силни страни?*
- *Кои се 'вистинските' пречки за подобрување на учеството во процесите на одлучување за заедницата или заедниците на кои им служите? Како може да се надминат или ублажат овие ограничувања?*
- *Дали го имате она што треба за да бидете 'претприемач во политиката'?*

Влезни точки и алатки за ангажирање

Во претходното поглавје видовме дека ГО имаат силни страни и слабости во промовирањето на учеството во процесите на одлучување и затоа очигледно, многу од можностите за ангажирање кружат или околу градење на овие силни страни или пак зафаќање со слабостите. Сепак, заедно со рамката за СВОТ анализа, ГО можат дополнително да идентификуваат можности за учество на граѓаните, со тоа што повторно ќе се навратат на различните фази во циклусот на јавната политика и размислувајќи како да се зафата со главните меѓусекторски пречки за учество. Затоа, ова поглавје е организирано на тој начин што презентира алатки во седум поднаслови поврзани или со ‘меѓусекторски можности’ или ‘влезни точки околу циклусот на политика’.

За повеќето алатки дадени се кратки примери и збирен опис на алатките кои може да се користат. Во пакетот со алатки на крајот на прирачникот има подетални описи како да се користат алатките и повеќе листи за проверка, како насоки за практичарите. Сепак, во доменот на овој прирачник не е можно да се дадат детални методологии за секоја можна алатка. Затоа, се охрабруваат читателите да ги следат и понатаму разгледаните методологии и да го погледнат делот ‘Дополнителна литература’ и посебно веб страните кои имаат материјали што можата да се ‘преземат’. Исто така треба да се напомене дека во поглавјето 5 има повеќе упатства за специфични алатки за собирање информации од граѓаните.

МЕЃУСЕКТОРСКИ МОЖНОСТИ

Придонес кон граѓанското образование

Пред граѓаните да можат активно да се вклучат во процесот на донесување одлуки, тие треба да бидат информирани за проблемите и да имаат и капацитет и подготвеност да ги користат тие информации. Како поддршка на овој процес, ГО можат да преземат три основни активности:

- да го одредат нивото на свеста кај граѓаните за одредени прашања;
- да ги информираат граѓаните за конкретни проблеми каде може да направат разлика;
- да ги убедат да го променат однесувањето и активно да учествуваат во животот на својата заедница.

Ваквите активности не само што ќе го подобрат капацитетот на заедниците на кои им служат ГО, туку тие исто така ќе придонесат и кон градењето на кредибилитетот на самите ГО, не само кај своите основачи туку и во очите на државата.

Едукацијата е приоритет за еколошките невладини организации во Хрватска. Како што велат од Институтот „Син свет“ за истражување и зачувување на морето:

„...ние сме во постојана комуникација со јавноста.

Граѓаните се корисниците на нашите програми за едукација но, исто така и преку нивното учество во нашите активности добиваме идеи, инспирација и мотивација за работа. Организираме разни форми на едукација – од брошури и интернет страници до јавни дебати и предавања на тема екологија. Ги поттикнуваме луѓето да се вклучат во процесот на донесување одлуки на сите нивоа, од локално до национално. Отворивме и ‘едукативен центар’ за училишта, ученици и за јавноста воопшто. Ова ни овозможи да ја испратиме нашата порака до пошироката јавност преку изложби, предавања и сл. но исто така и да го привлечеме вниманието на медиумите, спонзорите и донаторите за да обезбедиме средства за финансирање на нашите проекти.”

Првиот чекор во обезбедување на ефективни граѓански или јавни образовни програми е да бидете сигурни за целта на образованието, јасно да се идентификува целна група, и да сте сигурни дека целта одговара на потребите на целните групи. Алатките потребни за да се направи ова се поврзани со прибирање докази или информации и се дадени во Поглавје 5.

За помали целни групи, или ако сакаме да создадеме таканаречени „умножувачи“ во заедницата, ГО може да бидат вклучени во обмислувањето и реализирањето на формални обуки. Се препорачува да се формира група граѓани (кои може да бидат членови на ГО, волонтери, вработени во партнерските организации или други заинтересирани лица) кои може да делуваат како агенси за образовниот процес. Овие лица ќе треба да се обучат не само на теми од интерес туку и за основни технички работи кои се однесуваат на партиципативното истражување, развивање и имплементација на стратегии за комуникација и вештини за презентирање и фасилитирање.

Поголемиот дел од граѓанското образование се однесува на имплементација на стратегии за комуникација и најчесто тие вклучуваат разни активности т.е. кампањи за подигнување на свеста: летоци, плакати, радио емисии, интернет форуми, електронски известувања, јавни предавања, социјални настани, кампањи од врата на врата, натпревари, јавни настапи на луѓето кои се предводници или луѓе за пример, и многу други.

Подигнување на свеста од-врата-до-врата во Косово

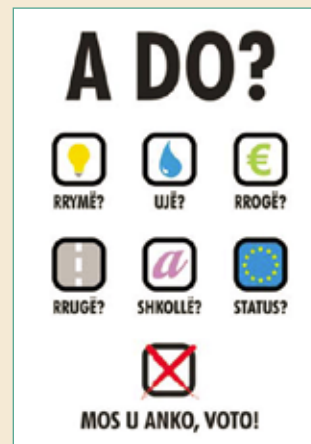
На вторите парламентарни избори во Косово по завршувањето на конфликтот во 1999 се очекуваше да има помала излезеност на гласачите. Бавниот економски развој, високата невработеност, недостигот на отчетност на владата, ограниченото јавно учество во одлучувањето и разочараноста од системот на тајно гласање, сите тие беа наведени како причини гласачите да останат дома на денот на изборите.

Коалиција од 74 локални организации од цело Косово работеше заедно на кампањата 'излези да гласаш'. Албански и српски организации од Косово работеа во нивните места, мотивирајќи ги гласачите да го искористат нивното право на глас и дистрибуираа материјали печатени на српски и албански јазик. Со слоганот "Не се жали, гласај!" волонтерите одеа од врата до врата и ги убедуваа потенцијалните гласачи – пристап кој никогаш претходно не беше користен во Косово.

Понатаму, општинските медиуми, организациите на печатените медиуми и две телевизиски станици кои емитуваат програма низ цело Косово дадоа клучна поддршка на напорите на волонтерите на терен, емитувајќи реклами за да се излезе на гласање, со организирање на дебати и со прикажување на активностите.

Научени лекции

Најзначајниот фактор за успехот на изборите беше кампањата за да се излезе на гласање, која мобилизираше 2,153 волонтери и покажа дека кампањи со голем број на волонтери можат да бидат успешни во Косово. Контактот со гласачите од врата до врата им обезбеди на локалните организации подобро разбирање на електоратот, поцврсти сојузи со другите организации и поголема способност за успешно водење на кампањите во иднина.

ГО треба да градат партнерства и спогодби за соработка со низа други институции за да го максимализираат влијанието на иницијативите за граѓанско образование. Клучен сојузник во процесот треба да бидат медиумите, бидејќи тие можат да помогнат со воспоставување на колумни во весниците, спотови на радио и телевизија, како и покривање на одредени настани, како на пример изложби. Друг важен сојузник на локално ниво се општинските органи. Локалните власти често имаат граѓански информативни центри или слично кои може да се мобилизираат за да придонесат за активностите за граѓанско образование. Ако општината нема таков центар, ГО треба да лобира кај локалните власти да формираат. Конечно, како што видовме претходно во 'Кажи и играј', студијата на случај од Обединетото Кралство, формалните образовни институции, како училишта и колеџи и јавните библиотеки и други центри на заедницата се корисни партнери за активностите на ГО за граѓанско образование.

Подобрување на пристапот до информации од јавен карактер

Како што видовме погоре, клучна улога на ГО е да помагаат во обезбедување на информации за граѓаните и во градењето на капацитет за да се користат тие информации. Сепак, ниту ГО, ниту граѓаните можат да имаат полза од ‘јавните информации’, ако релевантните јавни институции кои се одговорни да ги дадат тие информации не ги направат достапни. Затоа, ГО мора да имаат континуирана улога на ‘надзор’ и застапување за да осигурат дека пристапот до официјални информации е отворен и инклузивен и дека содржината на информациите е на доволно или прифатливо ниво за да ги исполни регулаторните барања и потребите за учество на граѓаните. Протоколот на јавните информации треба да биде конзистентен со циклусот на политиката, така што во секоја фаза граѓаните се добро и навремено информирани.

Во поглавјето 7 дадена е целосна студија на случај како ГО во Македонија вршат мониторинг на имплементацијата на законот за слободен пристап до информации и напредокот кој е направен во исполнување на меѓународните стандарди за пристап до јавни информации.

На локално ниво, како што е спомнато во делот за граѓанско образование погоре, еден од клучните сојузници за ГО во промоција на учеството на граѓаните е самата локална власт. Можат да се преземат мерки за да се осигури дека општинските власти не само што обезбедуваат информации, туку и го олеснуваат разбирањето и примената на тие информации. Граѓанските информативни центри се клучните алатки за да се направи тоа, како што се и веб порталите на локалната власт. Како минимум, ГО треба да се погрижат дека и тие и локалната власт ги објавуваат и ажурираат податоците за следново:

- опис на организацијата и нејзината мисија;
- стратешкиот план, вклучувајќи ги долгорочните цели и годишната цел;
- организациска структура;
- контакт информации за сите канцеларии: име на лицето за контакт, е-пошта, телефон/факс, гласовна пошта;
- телефонски водич со имиња, локации и телефонски броеви на вработените;
- информации за буџетот, вклучувајќи го буџетскиот процес и можностите за вклучување на граѓаните;
- набавка и склучување договори за информации (за компании и ГО кои сакаат да работа со властите);
- тековни можности за вработување.
- тековни можности за волонтерска работа, вклучувајќи ги граѓанските советодавни групи или слично;
- неодамнешни публикации;
- “НПП” (најчесто поставувани прашања).

ГО треба исто така да бидат свесни дека за да бидат колку што е можно поинклузивни, пристапот до јавни информации треба да зема предвид прашања како барања на локалниот јазик и колку што е можно повеќе да биде ослободен од ‘жаргон’. Начинот на предавање на информацијата е исто така важен, бидејќи потпирањето на само еден медиум може да исклучи многу граѓани (на пример, оние кои немаат пристап до интернет), а треба внимателно да се размисли и за местото на одржување на настани, како што покажува оваа приказна од Лондон:

Групата на заедницата во Камден, Здравствена грижа за Лондон, сакаше да им даде можност на жителите на Камден да научат повеќе за локалните планови во здравството. Неформалниот настан за ангажманот беше фокусиран на промовирање на клиници и центри за мозочен удар и трауми. За жал, настанот не привлече многу граѓани. Групата на заедницата оцени дека ова веројатно се должи на 3 едноставни причини:

- несоодветен публицитет;
- местото каде што се одржуваше настанот беше доста скриено и имаше малку минувачи;
- настанот се одржа во сала во црква и ова можеби одврати некои луѓе или пак можеби погрешно се сметало за верски настан. Поцентрално место ќе беше посоодветно.

ВЛЕЗНИ ТОЧКИ НА ЦИКЛУСОТ НА ПОЛИТИКАТА

Утврдување на агенда и олеснување на размислувањата

Дали на локално или на национално ниво, процесот на развивање или преформулирање на политика започнува со преглед на постоечката ситуација, вклучувајќи евалуација на тековната политика и прашањата кои се сметаат за највалидни и ургентни за заедницата. Природно, во оваа фаза, ќе има широк спектар на мислења за тоа кои се овие прашања и потребата да се обезбедат информации и анализа на прашањата. Потоа, оние кои се најблиску до процесот на креирање политика може да започнат да размислуваат за стратегии и програми за справување со прашањето и после треба да можат да им понудат на

“Додека традиционалните алатки, како анкети на јавното мислење, ги мерат ставовите на јавноста, промисленото јавно ангажирање им дава на политиката и на креаторите на политика многу побогати податоци за ставовите и вредностите на јавноста, нуди можности за поцелосно истражување зошто луѓето се чувствуваат на начин на кој се чувствуваат и овозможува време за да се развијат идеи, опции и приоритети со јавноста. За учесниците од јавноста, искуството дава можности да се споделат и развијат нивните погледи со другите и директно со експертите и оние кои одлучуваат.”

Промислено јавно ангажирање: Девет принципи (www.involve.org.uk)

засегнатите страни предлог опција за третирање на прашањето, заедно со некои алтернативни можности.

Овој процес на утврдување на агендата може да вклучи некои едноставни алатки за олеснување на учеството на граѓаните, како анкети, он-лајн форуми, состаноци 'отворена куќа', патувачки претстави, видео 'говорници', или формални јавни состаноци. Овие алатки го овозможуваат она што 'Вклучи се' го нарекува мислења 'без многу размислување' на граѓаните и тоа може да биде многу корисно како прв чекор (но не неопходно и многу задоволително, ако не се надополнети со алатки кои овозможуваат попромислени мислења од граѓаните.).

Настаните отворена куќа им овозможуваат на оние кои промовираат развојни иницијативи или се одговорни за воспоставување на агенди за политика да се претстават на пошироката јавност и да обезбедат релации на неформален начин. Тие се помалку структурирани од работилници и понеформални од традиционална изложба.

Настаните отворена куќа може да се организираат во секоја од раните фази на процесот на планирање и развој од било која од страните. Тие може да траат од неколку часа до неколку недели.

Местото на настанот се уредува со неколку места за излагање на предлози и опции со користење на разни интерактивни техники на изложување.

Организаторите треба да бидат присутни за да се занимаваат со барањата и да се ангажираат во неформални дебати. Собраните материјали се анализираат отпосле и се користат за натамошно развивање на иницијативата.

Луѓето слободно се движат од едно до друго место на изложбата и водат дискусии со организаторите.

Алатки кои обезбедуваат попродуктивно и промислено учество вклучуваат:

- *јавни расправи;*
- *граѓански советодавни групи, граѓански панели и други слични механизми;*
- *консултативни состаноци со специфични интересни групи.*

Како да се собираат информации, мислења и други податоци од заедниците, подетално е опфатено во поглавјето 5, а во пакетот со алатки има листи за проверка и други совети како да се применуваат овие методологии.

Програмата за помош на локалната јавна администрација во Романија (2002) го документираше процесот на јавна расправа, организирана од општината Брашов. Подолу е дадено резиме на значајните аспекти на тој процес:

- подготовката и организацијата на јавната расправа беше за да се дебатира за буџетот за 2001 год.;
- формиран беше координативен тим, за да го изработи буџетот и да ја организира расправата. Тимот беше составен од вработени во одделението за буџет на општината и граѓанскиот информативен центар;
- сите општински служби изготвија буџети врз основа на конкретни програми;
- нацрт програмските буџети беа централизирани во единствен документ, кој исто така вклучуваше и изјава за финансиската политика на Брашов;
- со поддршка на општинскиот информатички центар, беше направена компјутерска презентација, со употреба на проектор и голем екран, која ги прикажа сите програми на општинските сектори;
- штом беше изготвен нацрт буџетот на општината, започна организацијата на јавната расправа: направени беа постери за расправата, умножени и дистрибуирани, направени беа повеќе од 1000 телефонски повици до различни организации и поединци да земат учество во расправата и испратени беа 1200 покани по пошта. Направени беа прашалници за анкетање на учесниците во расправата, објавен беше весник на општината Брашов, кој ги содржеше изјавата за финансиската политика и суштинските елементи на новиот нацрт, за дистрибуција до учесниците. Исто така беше изготвен образец за записникот од расправата, а за овој повод беше изнајмена голема сала во театарот со систем за озвучување и опрема за видео проекција;
- расправата се одвиваше според планот. Пред повеќе од 600 учесници, градоначалникот направи кратка презентација на изјавата за финансиската политика за тековната година и перспективните за во иднина. Потоа, беа направени кратки и концизни презентации на програмите испланирани од 8 сектори на општината, со фокус на услугите за населението и нивните трошоци. Изворите на приходи на локалниот буџет беа детално претставени од секторот за локални даноци и надоместоци;
- следеше сесија за прашања и одговори, предлози и сугестии;
- на крајот на јавната расправа, од учесниците беше побарано да пополнат и да му предадат на организаторот прашалник во врска со категориите на расходи од локалниот буџет кои треба да се намалат. Од учесниците се бараше да изберат 3 од 10 буџетски ставки за овие намалувања. 267 лица одговориле на прашалникот. Резултатите покажуваат дека треба да се намалат расходите за: оперативни трошоци на општината (508 поени), субвенции за греене во округот (456 поени), субвенции за јавен транспорт (420 поени), инвестиции (350 поени), култура (285 поени), јавно осветлување (262 поени), градска чистота (258 поени), социјална грижа (252 поени), одржување и поправки на улиците (251 поени), образование (202 поени).

Како заклучок, според мислењето на граѓаните, најмногу намалувања треба да се направат во оперативните трошоци на општината, а најмалку во образованието.

Партиципативно планирање

Охрабрете го, олеснете го и активно ангажирајте се во партиципативното планирање. Ова е едно од најмоќните средства со кое ГО можат да го поддржат ангажманот на граѓаните, бидејќи добро се вклопува во многу од силните страни на ГО и е техничка област каде што често власта е најмалку компетентна. Ова е поврзано со собирање на податоци пошироко од 'официјалната статистика' и обид да се најдат начини на кои неформалните податоци ќе бидат исто толку влијателни колку и традиционалните формални податоци.

Партиципативното планирање најчесто може да се сретне на локално ниво но сè повеќе има и политики на национално ниво каде процесот на планирање се врши на партиципативен начин. Предизвик за ГО е да се изнајдат повеќе методологии со кои ќе се олесни процесот на партиципативно планирање.

Планирањето може да се дефинира како „Процес кој се однесува на свесно оценување на политиките и одлуките пред истите да бидат имплементирани“. Гледаме дека се работи за нешто многу повеќе отколку само „утврдување на агенда“ (која обично оди на тоа само да се сведе на список на отворени прашања) и дека се прави обид да се утврдат приоритетите и јасните цели, начините за нивно реализирање (вклучувајќи и распределување на ресурси), временска рамка и сет од индикатори со кои планот ќе може да се следи и да се прави проценка на излезните резултати. Традиционално, овој процес во јавната администрација претставувал еден „лабиринт“ составен од повеќе различни одделенија кои го реализираат планирањето, но сега веќе се користат нови инструменти за да може да се искористи и учеството на граѓаните, и тоа:

- советодавни групи граѓани и панели – група од 10 до 20 членови на заедницата кои може да бидат репрезентативен примерок на локалното население, претставници на одредени групи (да речеме, пензионери) или други лица (како што се лидерите во заедниците);
- експертски групи – лица кои потекнуваат од ГО, университети и други организации во заедницата кои имаат задача да дадат совети за одредени технички аспекти на планирањето;
- почетна (визионерска) работилница – обично се организира на почетокот од процесот на планирање со цел да се утврди заедничка визија кај главните засегнати страни околу тоа во каква заедница би сакале да живеат по 5 години (или повеќе);
- фокус групи – партиципативен истражувачки инструмент (види Поглавје 5);
- јавни расправи.

‘Келии за планирање’

Овој метод, наречен „келии за планирање“ вклучува околу дваесет и пет луѓе, избрани по случаен избор, кои работат како јавни консултанти во еден временски период (да речеме, една недела) со цел да се прикажа решенија за конкретен политички или плански проблем. Келијата обично има двајца модератори кои се одговори за давањето на информации и за модерирањето на пленарните сесии. Експертите, засегнати страни, интересентите и другите групи имаат можност да им ја соопштат својата позиција на членовите. Краен резултат од ваквата работа во келии се резимира во таканаречен граѓански извештај кој се доставува до властите како и до самите учесници.

Сепак, тука мора да бидеме свесни и за одредени слабости на овој метод:

- со оглед на тоа што граѓаните не се одговорни за имплементација на конечната одлука тие лесно ќе се решат да направат избор кој не е остварлив на подолг рок од финансиски или реален аспект.
- одлуките од типот на „да-не“ алтернативи се несоодветни за „келиите за планирање“ затоа што учесниците обично одат на тоа да го изберат полесното решение на приговарање на било каков нов развој, особено ако засегнатата заедница нема подеднакво да ги ползува тие бенефиции.

На крајот од Прирачникот имаме пакет со алатки во кој се дадени подетални упатства за овие методологии.

Заедничко изготвување и реагирање на нацрт документите

Изготвувањето на одредени делови од политиките или давање придонес кон процесот на изготвување на тие нацрт документи бара значително ниво на експертиза. Вообичаено е овој дел од целиот циклус да биде малку партиципативен. Сепак, сè почесто ГО можат да дадат добар придонес кон „белите документи“ и кон другите нацрт политички документи на национално ниво, и тие дефинитивно даваат значителен придонес кон изготвувањето на нацрт политичките документи за политика на локално ниво.

Процесот на изготвување обично се состои од две фази. Најпрвин имаме изготвување на документ во кој се содржат „опциите“ (и кој, за потребите на креирање на политики на национално ниво, уште се нарекува ‘зелен’ документ) кој ќе биде дискутиран и дополнително истражуван и што потоа резултира со изготвување на конечниот документ (или таканаречен ‘бел’ документ) кој е, всушност, политиката која се сака да се донесе. Зависно од околностите, ова може или не мора да биде предмет на дополнителни дискусии и ревизии.

Од аспект на ГО, нивно учество може да се очекува во конкретното изготвување на било кој од овие документи но најчесто се сведува на давање коментари на нацртите во консултативната фаза и, кога е неопходно, во предлагањето на амандмани. Ваквото учество т.е. придонес се остварува преку:

- експертски групи или индивидуални консултанти;
- панели од граѓани или советодавни групи;

- консултативни механизми преку интернет;
- писмена комуникација, како што се таканаречени. „извештаи во сенка“ и документи во кои се содржани мислења.

Во Поглавјето 7 имаме студија на случај која, меѓу другото, дава пример за тоа на кој начин една коалиција од ГО може да даде придонес во сложениот процес на изготвување на овие документи.

Поддршка на партиципативното буџетирање и подобрување на јавните набавки

ГО можат да придонесат не само во фазата на изготвување нацрти за буџетирањето на јавните расходи (особено на локално ниво) туку и во текот на самата имплементација кога водат сметка дека се користат соодветните процедури за јавни набавки. Инструментите кои можат да ги користат ГО и државните тела а кои би претставувале поддршка на овие процеси се:

- јавни расправи;
- експертски групи;
- работилници за обука – многу луѓе од јавноста би сакале да бидат вклучени во распределувањето на јавните средства, но многу често имаат проблеми со техничките проблеми. Поради тоа, добредојдена би била одредена основна граѓанска едукација за оваа тема. На сличен начин, лицата задолжени за финансиите во јавната администрација многу често ја немаат експертизата и искуството за да работат на ваков партиципативен начин па тука ГО можат да им помогнат со обуки;
- планирање на инвестициите – еден вид на партиципативно планирање кое го олеснува учеството на граѓаните во долготрајниот процес на утврдување и приоритизирање на инфраструктурните потреби на локално ниво, кое планирање може исто така да се примени и за потребите на локалниот економски развој (во Поглавјето 6 има студија на случај од Полска која ја посочува методологијата на таквиот процес);
- работилници – членовите на СГЗ или на други видови на работни групи составени од повеќе различни засегнати страни ќе можат да дадат многу ефикасен придонес кога им се овозможува помош во работата или други ресурси за да ги разработуваат прашањата поврзани со буџетот.

Информативен семинар – одговорности на ГО од Законот за спречување на перењето пари и финансирање на тероризам (март 2011 година), поранешна Југословенска Република Македонија

Во 2000-та година Транспарентност Интернационал во Србија започна со имплементација на програмата “Градење на транспарентност во буџетирањето и јавни набавки на локално ниво”. Оваа програма на почетокот опфати три општини, но потоа се прошири со оглед на тоа што пилот работењето се покажа успешно. Целта на оваа програма беше да ги помогне реформите насочени кон потранспарентно и отчетно буџетирање и начини на реализирање на јавни набавки во општините во Србија, согласно ЕУ стандардите.

Програмата се состоеше од повеќе компоненти – реализирање на обуки за локалната администрација во однос на процедури за буџетирање и набавки прифатени на ЕУ ниво, воведување на софтвер со кој се олеснува реализирањето на потранспарентни процедури за јавни набавки, испитувања на мислењето со цел да се следи квалитетот во услугите кои се даваат и, можеби најиновативно, програмата спроведе кампања насловена како „Граѓаните го избираат најдобриот општински државен службеник“.

Доделување награда за најдобар државен службеник

Кампањата ‘Граѓаните одбираат најдобар општински државен службеник’ имаше за цел:

- да иницира натпревар меѓу јавните службеници;
- да ги подобри односите меѓу граѓаните и нивните општини;
- да им помогне на локалните власти да се трансформираат во вистински даватели на услуги за нивните граѓани;
- да иницира промени во управувањето во општините; и
- да промовира нови стандарди во функционирањето на општините.

Кампањата опфати закачување на постери и поставување на информативни табли (со придружни информации) во општинските згради.

Во тек на период од еден месец, граѓаните имаа шанса да ја оценуваат работата на локалните државни службеници по посетата на општината. До секој шалтер беа поставени прашалници. Прашањата беа фокусирани на нивната спремност, ефикасност и успех во дадената услуга, дали службеникот услужил неког преку ред, а во прашалникот имаше и место за дополнителни забелешки. Од испитаниците се бараше да ги оценат државните службеници со оценка од еден до пет, пред да го остават прашалникот во кутија на излезот од општинската зграда. На овој начин беше избран најдобриот државен службеник и му беше доделена диплома. Слика на овој државен службеник беше врамена и закачена на ѕидот во општината.

Бидејќи недостигот на добри информации и комуникација меѓу државните службеници и граѓаните беше перципиран како значителен проблем за услугите на општината, на влезовите на трите општински згради беа поставени табли, за да им обезбедат основни информации на граѓаните. Секоја табла содржеше основни информации за услугите кои се даваат: име, кат, области на одговорност и работно време. На овој начин, можно беше од прва да се најде соодветниот шалтер.

Од ‘Пакет со алатки за борци против корупцијата’ на Транспарентност Интернационал (2002)

Мониторинг и надзор

Мониторинг на имплементацијата на политиката и испораката на услуги е влезна точка која силно се совпаѓа со силните страни и техничките капацитети на ГО. И двете можат да бидат на национално ниво и на ниво на заедницата. Постои цела серија на алатки и пристапи за ангажирање во мониторинг, од кои најголемиот дел се поврзани со собирање и анализа на податоци (опфатено во поглавјето 6). Многу од алатките се спремни и достапни на ГО и можат да се користат ефективно на локални ниво за да се добие слика за успехот или неуспехот на една политика (како ‘картички со резултати’, ‘граѓански извештаи’, ‘анкети на мислења’, ‘јавни барометри’. Додека другите пак бараат значителни ресурси и експертиза за да се спроведат, и треба да бидат поврзани со други иницијативи за следење на политики на национално ниво. Сепак, како што покажува студијата на случај од Македонија во поглавје 7, ГО често можат да ја следат имплементацијата на политиката преку преглед на јавните информации.

ГО се охрабруваат да ги проверат разните алатки за мониторинг кои се наведени подолу:

- јавни барометри;
- картички со резултати;
- фокус групи;
- интервјуа – тие може да бидат полу-структурирани интервјуа со поединци или неформални ‘интервјуа со заедницата’;
- директна опсервација – која може да се забележи во кратки извештаи или на фотографии или филм (види примери на следната страна од Акјака во Турција);
- емпириско истражување;
- преглед на литература и скрининг на јавни информации (во поглавје 7 има комплетна студија на случај од Македонија за ефективен процес на скрининг на јавни информации).

Граѓаните на Акјака користат фотографија за мониторинг на нивната локална власт

Акјака е мало гратче на егејскиот брег на Турција. Освен избраниот општински совет, има како и многу други општини во Турција, граѓанско тело кое се вика 'градски совет'. Ова граѓанско тело има членови од ГО кои се активни во Акјака и тесно соработува со избраните службеници и локалната администрација. Една од неговите неодамнешни иновации беше отпочнување на фото кампања за да се охрабрат жителите да објавуваат слики од некои аспекти на нивната општина со кои тие не

се задоволни. Текстот подолу е извадок од веб страната на градскиот совет на Акјака (<http://www.akyakakentkonseyi.org.tr/index-eng>)

“Да ги видиме нашите проблеми”- кампања со фотографирање

Да, имаме прекрасни слики од реката Азмак, птици, гуски, шума, море, низини и залез на сонцето. Тие ни се врежани во меморијата. Овој пат сакаме да ги насочиме нашите камери кон проблемите на Акјака и да ги направиме 'повидливи'. Нашата цел е да ги запомниме како убави слики по решавањето на проблемите поврзани со нив; развивање на свеста и воспоставување на планови за управување со цел истото да не се случи повторно. Нашата свест за животната средина и урбаната култура се подигнува, како што се зголемува свеста за проблемите.

Дали ви се случило да се соочите со несакана ситуација додека шетате со камерата низ Акјака? Слободно фотографирајте го тоа и испратете го на bilgi@akyakakentkonseyi.org.tr На овој начин ќе придонесете за разбирањето на власта во Акјака. Ние ќе ги објавиме фотографиите на нашата веб страна, а името на испраќачот останува тајно. Ќе разговараме за овие проблеми со општинската администрација и ќе изготвиме акциони планови за нивно решавање. Штом проблемите ќе бидат решени, ќе направиме нови слики од проблемот за кој станувало збор и ќе ги објавиме и нив, заедно со опис на преземените акции. Така, проблемите ефективно ќе се откријат.

- *Кои се најитните 'образовните' потреби на вашите членови и заедниците на кои им служите во смисла на капацитетите за граѓанско учество? Каков придонес може да даде вашата организација за исполнување на тие потреби?*
- *На каков вид на одлуки вашата организација сака да влијае? Каде ги гледате можностите за влијание врз тие процеси на одлучување и какви алатки и соработници би ви требале?*

Собирање и презентирање на докази

КРЕИРАЊЕ НА ПОЛИТИКИ ВРЗ ОСНОВА НА ДОКАЗИ

„Ако сакате да влијаате на нешто, мора да ја добиете интелектуалната дебата, а за да го остварите тоа, мора да имате истражување кое со ништо не може да биде побиено“ - Céline Chervariat, Оксфам Интернационал

Прибирањето на докази како основа за политички одлуки не е нова работа. Сепак, во голем број на земји членки на ЕУ во последните години постои тренд каде државите повеќе ставаат акцент на политики кои се базирани на докази, наместо на политики базирани на идеологии. Ова се заснова на претпоставката дека политиката која се заснова на систематски докази дава подобри резултати и, поради тоа, многу позадоволно гласачко тело.

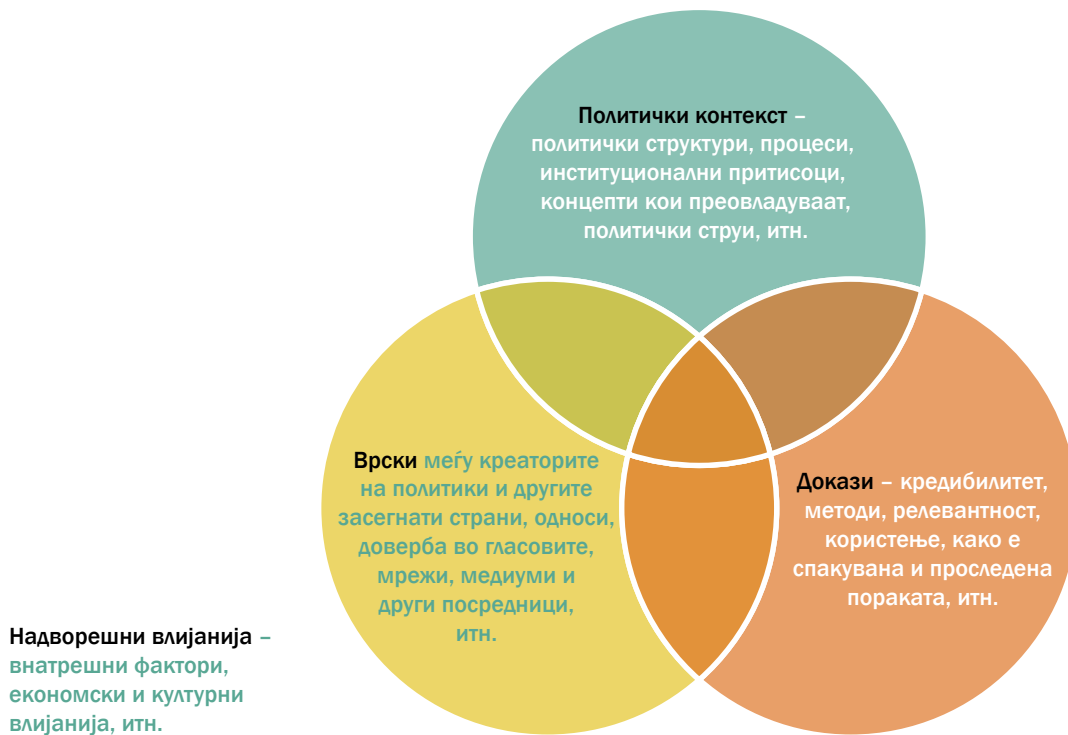
Ваквиот тренд претставува и можност и предизвик за ГО. Можностите стануваат сè поголеми како што властите (на државно и на локално ниво) ја прошируваат својата потрага по „извори“ на докази и сè повеќе активно бараат помош од ГО. Предизвиците стануваат сè поголеми со оглед на тоа што ГО, ако сакаат да ги искористат ваквите можностите, мора да ги засилат своите капацитети за прибирање и презентирање на таквите докази. Секако дека ваквите капацитети им се исто така важни и на самите ГО за да можат подобри да ги развиваат и реализираат своите услуги.

Накучо, кога станува збор за ГО, подобрата употреба на доказите може: (i) да го подобри влијанието кое произлегува од работењето на ГО; (ii) да ја зголеми легитимноста и ефективноста на нивните политички активности со што и самите ГО добиваат подобро место и влијаат на политичката маса и (iii) овозможува политичките препораки обично да ги поддржуваат оние кои се најзагрозени и маргинализирани во општеството.

Имајќи го ова предвид, никогаш не смее да се потцени важноста од градење на капацитет за прибирање и презентирање на податоци и анализи во однос на политичките прашања. Во овој Прирачник има и посебно поглавје кое го надополнува партиципативниот процес кој е образложен во други поглавја.

Во Институтот за прекуморски развој има програма за истражување и развој (РАПИД) која во текот на последните неколку години ги документираше клучните научени лекции за ГО кои сакаат да го зајакнат учеството на граѓаните. Во рамките на РАПИД, разбирањето на широк спектар на меѓусебно поврзани фактори кои определуваат дали е спроведено истражување базирано на докази од страна на креаторите на политики, е олеснето со нивно организирање во три групи и со графичка презентација. Оваа рамка им помага на ГО да ја визуелизираат задачата која стои пред нив:

Трите групи се: политичкиот контекст, доказите и врските меѓу политиката и истражувачките заедници, а сите тие се условени од четврта димензија, надворешните влијанија, како што е социјално-економскиот контекст:

- **политички контекст:** го вклучува степенот на политичка слобода во една земја, нивоата на натпревар, силата на интересите, институционалните притисоци, ставовите и стимулациите меѓу официјалните лица, нивниот маневарски простор и можноста да бидат иновативни, односите на моќ.
- **докази:** мора да бидат релевантни на темата и веродостојни. Истражувањата и анализите претставуваат одржливи решенија на проблеми, кои се дури и поубедливи ако се направи „пилот тестирање„ за нивната корисност. Комуникацијата со креаторите на политиките мора да биде интерактивна, а резултатите од истражувањето мора да се прикажат на таков начин што се интересни и лесно разбирливи.

- **Поврзаност:** вклучувањето на истражувачи/ лица кои имаат влијание во мрежите на креатори на политики (како што се политички заедници или коалиции за застапување) создава доверба, легитимност и отвореност. Оние кои ја помагаат комуникацијата помеѓу истражувачите и креаторите на политиките (како што се медиумите) се исто така важни за градење на врски.
- **Надворешни влијанија:** овие може да бидат од влијание од меѓународните политики и процеси (како што се либерализацијата или демократизацијата) до ставови на донаторите и нивни приоритети кои може да влијаат врз користа која корисниците би ја имале од одредени истражувања.

Од практичен аспект, ПРИ ја испроба рамката преку студии на случај и работилници и потврди дека „е поверојатно истражувањето да придонесе кон политиката ако тоа“:

- Се вклопува во политичките и институционални ограничувања и притисоци кои влијаат на креаторите на политиките, и ако е на иста линија со нивните претпоставки (или се прави барем некаков притисок за да ги стави под знак прашање);
- ако доказите имаат кредибилитет и се убедливи, ако даваат практични решенија за актуелни политички проблеми и ако се спакувани на начин кој го привлекува интересот на креаторите на политиката;
- ако истражувачите и креаторите на политики споделуваат заеднички мрежи, си веруваат и ако ефикасно комуницираат меѓусебно.

Во претходните поглавје видовме дека ГО можат да постигнат многу од овие услови преку својот организациски развој и преку градење на посилни и пошироки односи со разни групи на засегнати страни. Еден аспект на капацитетот на организацијата е нејзината способност да организира истражување, да прави анализи и да ги презентира доказите и препораките на „интересен, привлечен и убедлив“ начин. Првиот чекор во овој процес е способноста да се постави вистинското прашање.

Поставување на вистинските прашања

Откако ќе биде утврдено политичкото подрачје од интерес како и засегнатите страни, тогаш било која ГО што реализира истражување со цел (a) подобро да ги разбере отворените прашања и (b) да најде решенија за утврдените проблеми, мора да донесе одлука за тоа каков пристап ќе користи. Од кој аспект ќе се истражува тоа политичко подрачје? За да се даде одговор на ова прашање ГО мора јасно да знае кои се целите на истражувањето и да се придржува кон стриктна методологија за да може да ги истражува тие цели. Практичарите мора да бидат претпазливи кон „интерес групи“ кои сакаат да организираат пристрасни истражувања со кои би се докажала нивната веќе однапред утврдена политика.

Еден од најефикасните пристапи за поставување на вистинските прашања е ставањето акцент на можностите за трансформација во политичкото подрачје. Ова значи истражување на динамиката за промени во било кое политичко подрачје и утврдување на тоа кои остварливи промени ќе ги подобрат животите на засегнатите страни опфатени со таа политика. На пример, Меѓународната колаборативна истражувачка

група за родови прашања и енергетика (CRGGE) беше вклучена во повеќе истражувања за да може подобро да согледа на кој начин може да се изготвуваат енергетски политики кои се „родово чувствителни“. Во воведот во еден од своите документи, CRGGE укажува: „Нашето истражување почна со поставување на прашањето дали родовите односи беа клучната променлива неопходна за утврдување на ефектот од енергетските политики, проекти и програми; и потоа, на обратен начин, како може интервенциите во енергетиката на најефикасен начин да придонесат кон процесот на оспособување на жените?“

Уште една важна работа во фазата на обмислување на истражувањето е да се сфати дека граѓанското учество во повеќе прашања често е мошне ограничено, најмногу затоа што прашањата се прикажуваат на начин кој има малку смисла или се едноставно „затупувачки“! Од овие причини важно е ГО да преземат такви пристапи во прибирањето и презентирањето на информациите во нивните заедници со кои ќе избегнат користење на чист „жаргонски“ јазик како и на премногу технички јазик. Во оваа смисла треба да се стремиме кон тоа нашата заедница и целите на било кое истражување да можат самите директно да се доведат во врска со главното прашање на истражувањето. Сите засегнати страни може да се согласат дека избраното политичко подрачје навистина е она кое е најургентно и валидно, но ако истражување за тоа подрачје е „облечено“ во целосно неразбирлив јазик тогаш тоа ќе биде многу одбивно и нема да придонесе кон подобро вклучување во анализата. Затоа истражувањето треба да го обмислиме да биде привлечно, интересно и неговата примена да биде јасно доведена во врска со можните бенефиции за заедницата.

Вклучувањето на поголем број извори на информации овозможува ГО да им помагаат на засегнатите страни да гледаат на отворените прашања од поинаква перспектива.

TUKAL е женска невладина организација со седиште во Анкара, која ги помага потребите на жените кои се најмаргинализирани во Турција. Оваа организација се обидува не само да прибере информации од сите свои засегнати страни туку исто така и да овозможува разните засегнати страни да се среќаваат и да дискутираат за отворените прашања, со што се обезбедува заедничко и единствено разбирање за таа тема.

„Нашата организација се специјализира по прашања кои се многу чувствителни за јавното мислење, како што се семејното насилство и употребата на супстанции. Наша главна цел се жените и младите. Инаку, кога организираме јавни дискусии покануваме луѓе од сите слоеви на општеството – пратеници, лекари и академици“.

Методологии за собирање на информации од граѓаните

Како и за секоја работа и тука има повеќе инструменти за постигнување на целите на истражување. Грубо кажано, тие може да се поделат во партиципативни и непартиципативни методологии. Некои повеќе одговараат од други за прибирање на податоци во разни фази на политичкиот циклус и, првенствено, партиципативните

инструменти најмногу одговараат кога се работи за политики на локалните власти. Постои обемна литература која ги разгледува добрите и лошите страни на разните инструменти за прибирање на податоци па затоа тука нема да навлегуваме во детали. Сепак, силно им се препорачува на ГО да ја консултираат таа литература и во рамките на својата организација да поразговараат за релевантните методологии, како и со надворешни експерти. На пример, ако се вклучувате во истражување за социјална политика, треба да го посетите најблискиот универзитет, да стапиме во контакт со истражувачите таму за да учиме од нивните искуство за тоа како се реализира теренска работа. Тие можат да ни дадат добри совети за предизвиците во користењето на различни методологии.

Обмислувањето на истражувачката рамка ќе ни помогне да утврдиме кои инструменти се најсоодветни за прибирање на податоците. Таквата рамка треба да даде одговори на овие основни прашања:

- Коисеклучните прашања на истражувањето, и тоа кои се целите на истражувањето?
- Какви видови на информации треба да прибереме и колку – дали потребите од информации се со квантитативна природа, квалитативна, или двете? Колку е голема целната група? Дали истражувањето ќе стави акцент на репрезентативни примероци или на цела група?
- Кои ресурси ни се на располагање за прибирање на податоци и како ќе се евидентираат и чуваат податоците?
- Што ќе правиме со сите податоци откако сме ги прибрале? Како ќе ги „извадиме“ податоците и како ќе ги анализираме? (тука е корисна фразата „оптимално игнорирање“ како добра насока за нашето планирање. Со други зборови, треба да прибереме само онолку податоци колку што реално ни треба за задоволување на нашите истражувачи цели и за да може истите да имаат кредибилитет).
- Како ќе ги провериме податоците? – ако користиме само еден инструмент за прибирање на податоци, се потпираме на мал примерок од извори на информации и прибираме податоци само во еден утврден период, има шанса податоците да не ни бидат многу веродостојни. За да се избегне ова треба да правиме „триангулација“ што значи да користиме повеќе инструменти, разни групи на примероци, разни времиња на прибирање на информации и да вклучиме повеќе разни истражувачи.
- Кои ресурси ни се на располагање за правење на анализата?
- Која е временската рамка за истражување - дали има некакви рокови или важни настани кои го насочуваат процесот на истражување?

Откако ќе имаме јасна слика за рамката на истражување, ќе можеме да почнеме со изборот на инструменти. Подолу се дадени некои примери, а дополнителни примери можеме да најдеме и во делот „пакет со алатки“.

Непартиципативни инструменти

- Користење на **постојни или „секундарни“ податоци** – консултирање на литературата за нашето политичко подрачје за да видиме што било објавено и, ако е можно, она што не било објавено (како извештаи или текстови за темата). Интернетот тука многу ја олеснува работата но за необјавените материјали ќе треба да се консултирате со партнерите и можните соработници, како што се универзитетите и меѓународни организации;
- Инструменти за емпириско истражување (како што се лабораториски експерименти).

Партиципативни инструменти

- **Интервјуата** се брз и едноставен начин за да се дознае мислењето на групите засегнати страни за одредена политика или програма;
- **Бурата на идеи** е техника која е релативно лесно да се примени, која е евтина и која не бара специјализирани вештини. Суштината на оваа сесија е да се стави акцент на одредено прашање и да се побара од групите да излезат со идеи во насока на решавање на тоа конкретно прашање;
- **Техниката на номинална група бара**, на почетокот, од секој учесник да излезе со идеи, наместо да се оди на интерактивна група, па затоа и се користи поимот „номинална“ (повеќе за ова, види во делот со пакет со алатки);
- **фокус групи (групни интервјуа)** се интерактивни состаноци фасилитирани од мали групи на граѓани. Нивниот модератор ја води групата во дискусии преку пакет на прашања за одредена тема (водич за управување со дискусии во фокус групи е даден во пакетот со алатки);

Арбен Горани од Косовската иницијатива за стабилност (КИС) забележува дека не само што цврстите докази се важни, туку и нивното собирање треба исто така да биде партиципативно: „КИС се бори да вклучи разни граѓани, особено ранливи и маргинализирани групи, како активни учесници во следењето на спроведувањето на постојните политики и идентификувањето на потребите за нови јавни политики. Преку темелно емпириско истражување, со вклучување на сите релевантни граѓани во сите фази на истражувањето, КИС бара да ги идентификува прашањата кај постојните јавни политики и нивната имплементација за да предложи изводливи промени кои имаат за цел да ја унапредат „добросостојбата“, на граѓаните.

- **анкети** се користат за да се открие реалноста (вклучувајќи ставови и мислења) во разни категории на население. Постојат три типа на анкети:
 - а) анкети на цела група;
 - б) анкети на случаен примерок;
 - в) анкети.
- **Јавните расправи** се карактеризираат со присуство на службеници. Јавната расправа обично се организира кога градот има донесено некој план, кога реализирал кампања за информирање на јавноста и кога треба да се преземе некаква обврска (види Поглавјето 4 од пакетот со алатки);
- **Јавната дебата** е јавна средба која овозможува формална размена на информации. Таа е спротивна од јавната расправа која е повеќе механизам за да се слушне гласот на граѓаните.

Анализа и презентација

Без разлика во која фаза од „политичкиот циклус“ прибираме докази, откако ќе ги имаме податоците важно е да се организира сеопфатен процес на анализа. Општо земено, ова подразбира а) организирање на прибраните податоци на координиран и логичен начин како и проверка дали постои доследност помеѓу податоците прибрани со различни инструменти; б) извлекување заклучоци од податоците (дали се позитивни или негативни); в) проверка на заклучоците во рамките на организацијата како и со засегнатите страни со кои соработуваме за да обезбедиме дека анализата е сеопфатна – по ваквото почетно и неформално тестирање заклучоците може да се сменат; г) изготвување на препораки врз основа на заклучоците. Од тие причини ќе мора да ја објавиме и да ја презентираме нашата анализа, на еден или друг начин. Најчесто ова подразбира презентирање на клучните засегнати страни и, веројатно, на нашата целна група (за да добиеме нивен повратен одговор и валидност). Употребата на анализата како можност да се влијае на политиката е уште едно големо подрачје со вештини кое е темелно опфатено во прирачникот на ТАКСО насловен како „Застапување и влијание врз политиката“. Во нашиов прирачник ние ќе ставиме акцент на поопшти прашања – како да се направи убедлива презентација.

Презентациските вештини се исто толку важни колку и пораката која сакаме да ја пренесеме. Речиси секој може да организира презентација – се излегува пред публика и се презентираат информации. Лошата презентација може да го загрози имиџот на вашата организација додека добрата и ефикасна презентација ќе го зголеми интересот и поддршката од вашата целна популација. На пример, ако сте на почетокот од кампања за прибирање на средства, лошата презентација може да предизвика губење на кредибилитетот и, како последица на тоа, губење на потенцијални донатори. Затоа е многу важно да ги „изострите“ вештините пред да правите презентација.

Најпрвин, како што спомнавме и претходно, најважниот аспект на презентацијата е субјектот. Кои се клучните заклучоците од анализата? Која е пораката која сакаме да ја пренесеме на публиката? Форматот на пораката ќе зависи од видот на презентацијата

– усна презентација, соопштение за медиуми, плакати, видео спотови и сл. Без разлика каков вид на презентација користиме, треба да водиме сметка дека ја пренесуваме пораката на иновативен начин, истовремено запазувајќи го правилото дека таа треба да биде кратка и интересна. Да не заборавиме – возрасните успеваат да го задржат вниманието не повеќе од 20 минути!

Пред да укажеме на некои совети за тоа каква треба да биде успешната презентација, важно е да се осврнеме на фазите на презентирање. Нашите презентационски вештини многу ќе зависат од тоа колку сме се подготвувале па во таа насока еве некои совети околу подготвувањето:

- **Да ги знаеме своите јаки страни:** потребно е да се анализираме себеси и да ги утврдиме нашите јаки страни пред да застанеме пред публика. Некои луѓе успеваат да ги привлечат слушателите со чувството за хумор додека презентираат. Ќе треба да развиеме свој стил на презентација кој ќе ни овозможи да ги покажеме сите наши презентационски вештини. Оној кој е уникатен и информативен секогаш е поздравен од публиката.
- **Да ја знаеме публиката:** публиката е клучниот елемент на една успешна презентација. Знаејќи кои се, што сакаат да дознаат од презентацијата, кои се нивните интереси, колку се запознаени со темата, кои се нивните очигледни и скриени цели – сето тоа се основни прашања кои треба да ги одговориме пред да изготвиме презентација. Треба да користиме соодветни канали и медиуми, зависно од големината на публиката. Презентацијата треба да одговара на интересите на публиката. Треба да се очекува дека публиката веќе има некаково предзнаење за темата и да се увиди нејзиниот потенцијал за учење. Речникот треба да се прилагоди на публиката за таа да не се соочува со непознати поими или нејасни кратенки.
- **Вежбањето е од суштинска важност:** вежбајте, вежбајте, вежбајте! Кога вежбате, водете сметка на тонот на гласот; бидете точни во време, утврдете евентуални проблеми кај вашиот изглед, дали има проблеми со техниката и опремата и сл. Не заборавајте – премногу подготвување може да има негативен ефект на вашите презентационски вештини. Преголемата посветеност на подготвување предизвикува стрес кој ќе влијае врз нашите способности за презентација. Исто така треба да имаме предвид дека вежбањето не подразбира меморирање. Ако се обидуваме да го научите говорот однапред, ќе звучите премногу механички и премногу подготвен. Изгледајте соодветно, но истовремено и опуштено.

ТАКСО регионална конференција за системи за обезбедување на квалитет за граѓанските организации (октомври 2010 година), Хрватска

Откако ќе се почувствувате спремни дека знаете што сакате да презентирате и кому, и откако сте ги увиделе своите јаки страни како презентер, ќе треба да поработите на деталите на вашата презентација. Во пакетот со алатки се наоѓа список кој ќе ви помогне во овој процес но еве некои совети од Упатството за истражувачи на IRDC:

- **Да знаеме многу, а да кажеме помалку:** кога презентираме усно, треба да водиме сметка дека имаме темелни информации за предметот кој го презентираме. Ако доволно ја познаваме темата која ја презентираме тогаш ќе се чувствуваме многу посигурно – секако, и публиката на вас гледа како на експерт. Сепак, многу е важно да не ја пренатрупаме публиката со премногу информации за темата. Доволно е да искажеме три клучни поенти за да го задржиме нивното внимание и да им овозможиме да поставуваат прашања ако ги интересира нешто повеќе.
- **Кажете им го тоа што имате да им го кажете:** на почетокот од презентацијата сосема накусо треба да ги наведеме клучните поенти на она што го презентираме. Ова ќе и помогне на публиката полесно да нè следи, да поставува прашања и да коментира во текот на презентацијата, со што и нејзиното внимание ќе биде поголемо.
- **Сликата вреди илјада зборови:** пробајте да најдете интересни слики кои ќе го надополнуваат она што го зборувате. Тоа ќе биде фина пауза во текот на зборувањето и дополнително ќе го привлече вниманието на публиката.
- **Кажете им го она што сте им го кажале:** пред да завршите направете кратко резиме на пораката, вратете се на почетокот од презентацијата и завршете со жива, позитивна „слика“ и/ или со објаснување до публиката за тоа кои се вашите очекувања.
- **Поттикнете ги да поставуваат прашања:** сите имаме пеперутки во стомакот пред да излеземе пред публика. Но и самата публика исто така се чувствува нелагодно да ви постави прашање, и тоа пред сите. Во тој смисол, охрабнете ги да поставуваат прашања и слободно впуштете се во дискусија.

Во прирачникот „Пакет со алатки за пренос на знаење на РМ: Средство за истражувачи“ (ИДРЦ, 2008), Сенди Кемпбел го резимира процесот на успешна презентација со оваа јасна формула:

Кажете им; покажете им; потсетете ги; прашајте ги!

- кажете им кои се пораките;
- покажете им ги тие пораки во акција и со детали;
- потсетете ги кои беа пораките;
- побарајте прашања од нив или појаснувања.

- *Која е поврзаноста помеѓу „учеството на граѓаните“ и истражувачките активности на ГО?*
- *Размислете дали скоро имало истражување во кое била вклучена вашата организација – дали резултатите од тие биле издржани, сеопфатни и дали одговарале на приоритетите на заедницата на која и служите? Ако не, кои биле слабостите и како можеме истите да ги решиме?*
- *Вообичаени слабости во истражувањата кои ги прават ГО е дека или прибираат премногу или премалку податоци. Што значи за вашата организација фразата „оптимално незнаење“ и за одлуките кои ги донесува за прибирање на информации од граѓаните?*
- *Кои стратегии ги има вашата организација за зајакнување на нејзиниот капацитет за прибирање, анализа и презентирање на докази кои се однесуваат на процесот на донесување одлуки?*

ДЕЛ II

Учеството на граѓаните во акција

**Граѓани, локално
управување и
партиципативен развој**

Мисли глобално!

Повеќето ГО работат со и поддржуваат специфични заедници, дефинирани или географски или секторски или според специфични интереси. Според тоа, нивниот капацитет и подобност за поддршка на учеството на граѓаните најдобро може да се зајакнат преку разгледување на добри практики и научени лекции од локален контекст или од искуствата на други ГО кои работат во нивна специфична област на интерес. Слично, најголем дел од можностите за ГО активно да ги поддржуваат граѓаните во ангажманот и учеството е на ниво на заедницата, наспроти регионално, национално или пак меѓународно ниво. Затоа, во ова поглавје ќе разгледаме конкретни придонеси кои ГО можат да ги дадат на локално ниво за учество на граѓаните, а во поглавјето 7 ќе се фокусираме на примери на учество на граѓаните во некои одредени сектори. Во поглавјето 6 има преглед на можностите и примери за поддршка на учеството на граѓаните на национално ниво.

Како што беше кажано во претходните поглавја, постои потреба за „вистински„ услови за учеството на граѓаните да има значење и да биде ефективно. На локално ниво, ГО се добро поставени и за оценување на овие услови и за влијание врз нив. Во овој однос, ГО играат витална улога во зајакнување на репрезентативна демократија и во нејзино надополнување со примена на алатки за партиципативна демократија. Тие се всушност средства со кои се обезбедува следење на глобалните принципи на локално ниво. За да се направо ова поефективно во Западен Балкан и Турција, има мноштво на добри практики и искуства од внатре и од надвор од ЕУ, од кои ГО можат да учат.

Искуството покажува дека некои клучни чекори за ГО да дадат поефективен придонес за учеството на граѓаните на локално ниво вклучуваат:

- градење на посилено партнерство со локалната власт;
- формирање на сојузи низ сектори и меѓу ГО;
- зајакнување на легитимитетот на ГО во заедницата;
- користење на иновативни техники за учество.

Во ова поглавје ќе испитаме некои од овие „чекори„ преку студии на случај од регионот и од ЕУ. Во секоја кратка студија, исто така ќе ги истакнеме специфичните добри практики и ќе ги поврземе со тоа како учеството на граѓаните се манифестира во различни фази на циклусот на локална политика.

**СТУДИЈА
НА СЛУЧАЈ
1**

Коалиции на групи од заедницата за попартиципативен локален развој

Влезна точка и контекст	Сите аспекти на циклусот на локалната политика во мали општини во Хрватска
Добра практика	<p>Формирање на неформални коалиции на организации од локалната заедница под банерот на „Локален совет за развој на заедницата,“</p> <p>НВО обезбедува техничка поддршка за коалицијата на заедницата низ циклусот на политиката</p> <p>Користење на оперативни програми за да се помогне во градењето на локалниот капацитет за стратешко планирање, собирање и анализа на податоци, застапување и мониторинг</p>
Користени алатки	Коалиција на заедницата
Извор на информација	Обрад Ивановиќ, Раководител на проект на Српскиот демократски форум

Српскиот демократски форум (СДФ) работи формално во Хрватска од 1998 година во некои од своите почетни активности во малата општина Пакрац, форумот идентификуваше дека има три клучни пречки за учество на граѓаните:

- локалните власти ја спроведуваа моќта стриктно на идеолошки основи, без речиси никаква намера за ангажирање со граѓаните од заедницата во одлучувањето на локално ниво;
- слабите односи меѓу локалните ГО и локалните власти се одржуваа преку чувството на недоверба од страна на локалните власти и чувството на ‘колебливост’ од страната на ГО ‘да искажат мислења спротивни на мислењата на локалните власти’;
- недостиг на координација и соработка меѓу локалните ГО и нивниот слаб капацитет за сериозно ангажирање во прашањата поврзани со локален развој.

Како реакција на оваа состојба, СДФ иницираше формирање на коалиција на организации базирани во заедницата во Пакрац, заедно со партнери од Советот на национални малцинства и локалните власти. Овој аранжман стана познат како Локален совет за развој на заедницата (ЛСРЗ). ЛСРЗ зацрта да се постигнат цели поврзани со подобрување на меѓусекторската соработка, зајакнување на локалните практики за одлучување и подобрување на координацијата и користењето на ограничените локални ресурси. За да се направи ова, групи на претставници во рамките на ЛСРЗ беа поддржани преку менторство и обука и преку фасилитирање на состаноци и планирање на работилници.

Еден од клучевите за успех на ЛСРЗ, кој беше формиран и во други општини, беше развојот и имплементацијата на добро формулирани оперативни програми. Ефектот од овие ОП е опишан од Обрад Ивановиќ, раководител на проект во Српскиот демократски форум:

‘Оперативните програми се докажаа како успешни затоа што тие поставуваат темел за одржливоста на ГО и организациите на малцинствата на локално ниво. ОП им помагаат на ГО:

- да идентификуваат јасни изјави за ‘визија’ и ‘мисија’ и да ги потврдат заедничките вредности;
- да ги зајакнат нивните способности за управување преку градење на вештини за стратешко планирање, мониторинг и евалуација;
- да ги подобрат нивните вештини за аналитичко и стратешко размислување;
- да градат коалиции и партнерства, со вештини кои овозможуваат соработка на хоризонтално ниво;
- да бидат поефективни во тоа како ги презентираат нивните анализи и предлози и така да можат поефективно да влијаат врз локалните процеси на одлучување;
- да станата ‘организации кои учат’ преку промовирање на култура на континуирано учење и обновување;
- да бидат добри во изнаоѓање начини за решавање на проблеми преку повеќе иновации, креативност и преземање на ризици.

СТУДИЈА
НА СЛУЧАЈ
2

Планирање на капитална инвестиција во Зволен, Полска

Влезна точка и контекст	Утврдување на агенда и планирање Мала општина во источна Полска
Добра практика	Креирани механизми за сите граѓани во општината лесно да учествуваат во еден сложен процес на утврдување на приоритетите за инвестирање – „картички за инвестирање на граѓаните„ комбинирани со јавни состаноци Беше формиран „комитет за имплементација„ составен од повеќе засегнати страни за да го надгледува целиот процес на развивање на планот со учество на граѓаните
Користени алатки	Картички со извештаи на граѓаните (овде прилагодени како „картички за капитални инвестиции„
Извор на информации	Меѓународен центар за политички студии, прирачник за учество на граѓаните за проектот Гласот на народот во Украина, 2002

Зволен е една од многуте типични мали општини во таканаречениот “Источен ѕид” на Полска. Седумнаесет илјади жители се претставени во општинскиот совет со 22 советници. И локалните власти и жителите се отворени за нови идеи и нови алатки за управување. Во 1998, Зволен беше спонзориран од УСАИД да имплементира повеќегодишен план за капитални инвестиции.

Предвидени беа оперативните приходи, како и оперативните расходи, градскиот буџет беше анализиран и развиена беше петгодишна финансиска визија за тоа како да се покријат развојните трошоци на градот, со помош на полски финансиски консултанти.

Првично, службениците на локалната власт дебатираа дали треба да ги вклучат граѓаните во процесот на одлучување. На крајот, градоначалникот беше тој што одлучи дека учеството на граѓаните не треба да се ограничува и дека тие треба да бидат активно вклучени во сите фази на процесот. Со цел да се вклучат граѓаните во овој процес, отпечатени беа картички за капитални инвестиции, преку кои секој граѓанин можеше да ги искаже своите приоритети за развојни проекти. Картичките за капитални инвестиции беа дистрибуирани до сите можни јавни места, како училишта, продавници, бизниси, пошти, итн. Во општинската зграда, граѓаните може да подигнат картички за капитални инвестиции и да побараат информации за нив од вработените во одделот за инвестициски услуги кои беа обучени однапред за тоа како да ја информираат јавноста за прашањето.

Преку користењето на картичките за капитални инвестиции, луѓето од локалната власт можеа да видат кои се приоритетите на граѓаните во однос на развојот на градот. Граѓаните можеа да го искажат своето мислење и со тоа да помогнат да се постават развојни цели за во иднина.

Важните чекори од подготовката на планот за капитални инвестиции се прикажани подолу:

1. Советот на градот донесе нова одлука во однос на планот за капитални инвестиции и направи негова промоција во заедницата. Одлуката на градскиот совет се состоеше од:
 - детален распоред за имплементација;
 - формулари за картички за капитални инвестиции со упатства;
 - скица како да се направат приоритети и да се рангираат проекти врз основа на Стратегијата за развој на градот;
 - именување на комитет за имплементација (вклучувајќи имиња на поединци, нивни одговорности, регулативи за работа и работна агенда). Задача на комитетот е да се грижи процесот на ПКИ да се извршува според распоредот и да делува како посредник меѓу владините претставници, експертите и јавноста;
2. картичките за капитални инвестиции беа дистрибуирани до граѓаните, локалните бизниси, училиштата, организациите на заедницата и НВОи;
3. комитетот за имплементација ја информираше јавноста за процесот на ПКИ преку медиумите, јавни состаноци, брошури и написи, а работеше и со разни оддели за да се утврдат приоритети за проекти;
4. картичките за капитални инвестиции беа собрани од граѓаните и општинските сектори;
5. советот на градот и комитетот за имплементација направија приоритети за проекти врз основа на информациите од картичките за капитални инвестиции и јавните состаноци. Овој процес траеше повеќе од еден месец. Комитетот се фокусираше на проекти кои ќе ја зајакнат економијата во градот, ќе создадат работни места и ќе му донесат нови приходи на градот. На проектите кои беа веќе во изработка или имаа шанси за инвестиции од надвор исто така им беше даден приоритет;
6. комитетот за имплементација ја спроведе првата препорака од бараните проекти и ја направи првата верзија на ПКИ;
7. првата верзија беше дискутирана во комитетот за имплементација на советот на градот и градскиот одбор, при што беа земени предвид нацртите на буџетот за инвестирање и градскиот буџет;
8. одговорниот за буџетот на градот презентираше анализа на финансискиот потенцијал на градот и неколку предлози за зголемување на средствата преку заеми;
9. врз основа на консултации, направени беа измени во првиот нацрт на ПКИ – прво од страна на комитетот, а потоа од одборот. Потоа, втората верзија беше претставена пред градскиот одбор и советот на градот;
10. на крајот, градскиот одбор, советот на градот и комитетот за имплементација го одобрија финалниот нацрт на ПКИ.

СТУДИЈА
НА СЛУЧАЈ
3

Преформулирање на локална политика за животната средина - успех!

Влезна точка и контекст	Мониторинг Преформулирање
Добра практика	Пристап кој бара консензус кој имаше за цел да осигури дека локалните подзаконски акти ги исполнуваат очекувањата и потребите на мнозинството граѓани. За процесот беше одделено доволно време и користени беа низа алатки за да се максимизира учеството на сите заинтересирани страни.
Користени алатки	Работна група; кампања за подигање на свеста; петиција; консултативни состаноци; јавни дебати
Извор на информации	Горан Ѓуровиќ од ЦРНВО (Црна Гора) со Куштрим Ислами

Даниловград е општина во централна Црна Гора со приближно 16,500 жители, сместена во плодната долина на реката Зета. Наспроти одлуката на општината од 2005 година, која меѓу другото ги призна нејзините “зелени” области, локалната ГО “Зелен дом”, сметаше дека тие не беа адекватно заштитени (посебно во однос на некои конкретни грижи околу градењето). Од таа причина, ГО започна граѓанска иницијатива со предлагање на измени и дополнувања на одлуката за да се зајакне заштитата на зелените делови од градот. (Во црногорскиот закон има одредба за усвојување или дополнување на акти кои се во надлежност на локалната самоуправа, како даноци, просторно планирање и развој, јавен транспорт, социјална и детска заштита, изградба на времени објекти, итн. Избраното тело на локалната власт е должно да реагира со одлука во рок од 60 дена. Бројот на потписи кои се потребни за да се започне граѓанска иницијатива варира од општина до општина, но се движи во ранг 1-3% од гласачите.)

Насловена како “Учествувај! Одлучи! Победи!” нивната кампања започна со формирање на работна група за изготвување на измените и дополнувањата. Беа организирани состаноци со различни институции кои имаа интерес за прашањето, а како резултат на сето тоа членките ги вклучија јавните комунални служби, локалната самоуправа, локалното средно училиште и ГО. Рамнотежата во групата беше задржана, за да се осигури дека никој нема мнозинство и крајниот предлог се базира на консензус.

По подготовката на првиот нацрт, беше одржана серија од три јавни дебати со граѓаните. Целта беше да се информира, да се слуша и да се добие поддршка (покрај предупредувањето на оние кои одлучуваат за зголемениот интерес во корист на дополнувањата). Сугестиите и коментарите беа прифатени од страна на работната група

и беа вметнати во предлогот, кој беше потпишан од страна на учесниците на состанокот (Зелен дом намерно се залагаше за пристап кој е повеќе соработнички / помалку борбен отколку за целосна кампања со петиции). Исто така, беа одржани посебни состаноци со претставници на политичките партии од советот на општината, за да се добие нивната поддршка за последователно усвојување на документот.

Важно е да се каже дека во текот на оваа кампања, се бараше поддршка и од локалните и од националните медиуми. После секој состанок на работната група, медиумите добиваа соопштение или пак беше договорано појавување во медиумите. Понатаму, после состаноците со претставниците на политичките партии беа објавувани јавни соопштениеја. На овој начин, процесот на лобирање беше многу јавен. Ова помогна да се придонесе кон позитивен резултат. Со консензус на сите политички партии, бараните измени и дополнувања на општинската одлука беа последователно изнесувани од коалицијата и усвоени од општинскиот совет. Ова не беше мало достигнување, имајќи предвид дека лобирањето сеуште недоволно се практикува во Црна Гора.

СТУДИЈА
НА СЛУЧАЈ

4

Учење лекции од процесот на изработка

Влезна точка и контекст	Изработка на еколошки план на Истанбул
Добра практика	Олеснувањето на учеството на граѓаните може добро да се направи со користење на посредничка организација, но, без неформален ефективен механизам за ублажување и решавање на конфликти, посредникот може да не успее да го максимизира учеството
Користени алатки	Консултативни состаноци Веб страна
Извор на информации	„Мислење“, напишано од турски граѓанин

Истанбул веќе долго време е еден од најпознатите градови во светот, а во последниве години неговата слава расте со темпо слично на тоа на неговото население и економија. Како последица на тоа, стратешкото планирање за градот стана не само витален процес, туку таков кој е крајно предизвикувачки и сеопфатен. Моментално, со население од над 13 милиони луѓе, што е повеќе од 100 земји во светот, Истанбул е во опасност да се соочи со намалување на неговата економска одржливост. Со цел да се воспостави контролиран раст за овој огромен град, во 2005 општинските власти на метрополата Истанбул се зафатија со процес на разработка на сеопфатен еколошки план за градот, кој ќе ги опфати сите важни аспекти, вклучувајќи сообраќаен тек, зачувување на културното наследство, внатрешна имиграција и индустријализација.

Властите формираа Центар за планирање на метрополата и културен дизајн (СИМП) за да подготви “Еколошки план на Истанбул во размер 1/100.000”. СИМП се состоеше од неколку академици и експерти, како и од редовниот кадар за планирање на градот, но формално не се консултираше со граѓанското општество, се додека планот не беше изработен. Штом планот беше комплетиран, ИМП го објави планот на веб страна на општината Истанбул и општината воспостави привремено партнерство со НВО “Аркитера” со цел да организира серија на консултативни состаноци. Овие консултативни состаноци беа така испланирани, секој дел од обемиот план да се разгледува еден по еден. Преку веб страната и други акции за подигнување на свеста, Аркитера го објави процесот на консултации и ги повика сите заинтересирани страни да присуствуваат на состаноците за да се обликува иднината на нивниот град.

Иако досега процесот и намерите на општинските власти изгледаа доста партиципативни,

некои од главните актери во граѓанското општество во Истанбул не се согласуваа дека учеството е доволно инклузивно и не одговорило добро на посредничкиот процес. Всушност, најголемите НВОи во ова поле – имено професионалните комори во рамките на Унијата на турски инженери и архитекти (ТММОБ), вклучувајќи ги Комората на инженери за животна средина, Комората на архитекти, Комората на градежни инженери, Комората на градски планери и четири други организации на професионалци – беа изоставени од дискусиите. Реакцијата беше огромна, што не беше изненадување. ТММОБ и нејзините членки силно се спротивставија на нацрт планот и ги поткопаа напорите на посредникот и во тоа време коморите од ТММОБ го преселија процесот во суд. Клучниот аргумент на ТММОБ беше дека главната цел на планот беше да “се осигури дека Истанбул станува поконкурентен на меѓународниот пазар” и тврдеа дека ова ги става инвеститорите како главна целна група, а не локалните граѓани.

Додека судскиот процес беше во тек, жешките дискусии попримија друг тек и го доведоа во прашање легитимитетот на ГО. Некои останаа да го поддржуваат ТММОБ и приговараа дека планот не ги решил најјургентните проблеми на градот, други тврдеа дека да се има лош план е многу подобро отколку воопшто да нема план и го критикуваа пристапот на ТММОБ дека не зема учество за подобрување на планот во текот на процесот на консултации. Како и да е, на крајот ТММОБ го доби случајот на суд и планот беше откажан.

После овој првичен катастрофален почеток и со доцнење од 4 години, втората фаза на еколошкиот план на Истанбул започна во 2009. Иако општината следеше многу попретпазлив пристап и беше повнимателна со процедурите за подготовка на планот, многу од спротивставените ГО останаа недоверливи, бидејќи веруваат дека движечката сила која стои зад планот е сеуште таа на комерцијални интереси, пред интересите на граѓаните. Бидејќи првиот пат ги доби правните аргументи на своја страна, ТММОБ повторно поднесе тужба за да се сопре извршувањето на планот, а на исходот сеуште се чека.

Додека овој град кој забрзано расте е сеуште без усогласен еколошки план, сите засегнати страни треба да научат важни лекции:

- учеството на граѓаните дава најефективен придонес кон планирањето на локалниот развој кога постои во сите фази на циклусот на политиката, а не само кога оние коишто одлучуваат сметаат дека учеството на граѓаните е важно;
- секогаш се појавуваат тензии во текот на партиципативни процеси на сложено планирање со ‘високи влогови’, затоа оние кои управуваат со процесот и го фасилитираат дијалогот мора да идентификуваат стратегии за решавање на конфликтите без да се измести од колосек развојот на политиката;
- поставување на заеднички договорени минимум стандарди за рамка за соработка меѓу ГО и владата (локална или централна), пред да се започне со развој на политика, ќе помогне да се одржат принципите на правичност и транспарентност.

Учество на граѓаните во процесите на креирање политика на национално ниво

ДЕЛУВАЈ ЛОКАЛНО!

После примерите во претходното поглавје кои истакнуваат како учеството на локално ниво може да биде поддржано преку акции на ГО, ова поглавје ги истражува искуствата на ГО кои се ангажираат со процесите на одлучување на национално ниво. Четирите студии на случај на следните страни посебно истакнуваат неколку важни карактеристики:

- улогата на цврсти и кредибилни механизми кои го водат дијалогот ГО-држава и во него, потребата на ГО да го покренат прашањето на 'репрезентативност';
- потребата за адекватни ресурси (вклучувајќи 'време') кои треба да бидат на располагање за да се поддржи и негува учеството;
- понудени широки можности за учество на граѓаните кои водат кон интеграција во ЕУ;
- како иницијативите за подобро учество на граѓаните на национално ниво можат да доведат до повеќе можности и механизми за учество на локално ниво;
- кредибилитетот на ГО кои го поддржуваат учеството на граѓаните е многу зајакнат со темелни истражувања и јасно претставување на доказите и препораките.

СТУДИЈА
НА СЛУЧАЈ
1

Рамки за зајакнување на дијалогот и соработката меѓу граѓанското општество и владата

Влезна точка и контекст	Учество во сите моменти во циклусот на политиката и во соработка за испорака на услуги, во Обединетото Кралство
Добра практика	Необврзувачкиот протокол овозможува флексибилност на времето и од сектор до сектор. Во Обединетото Кралство ова се докажа како многу ефективно средство за утврдување на минимум стандарди за соработка и е широко користено од страна на ГО и јавните тела од сите видови.
Користени алатки	Спогодба (вид на Меморандум за разбирање или Кодекс на практики)
Извор на информации	ЕЦНЛ

Во Обединетото Кралство учеството на граѓаните е уредено со Кодексот на практики за консултации (2004). Кодексот е дополнителна елаборација на еден од петте спогодби, Спогодба кодекс на добри практики за консултации и оценка на политика, кои беа потпишани по усвојувањето на Спогодба за односите на владата со волонтерскиот сектор и секторот на заедниците. Тој прогласува шест принципи кои органите на државната управа мора да ги следат во процесот на консултации за јавните политики. Овие принципи се применуваат соодветно во однос на консултациите кои се одвиваат пред владата да заземе став за нацрт директивите на ЕУ. Како што е наведено во воведот на Кодексот, тој е документ кој не е правно обврзувачки и според тоа, не може да ги дерогира домашните закони и другите обврзувачки правни документи, како и *acquis communautaire* на ЕУ. Како резултат на тоа, граѓаните не можат да го спроведуваат нивното право на консултации. Како и да е, слично на Унгарија, правото на консултации не може да се остварува, ако судот во конкретни случаи смета дека се прекршени некои други права кои уживаат директна правна заштита, како слобода на изразување, правото на слободен пристап до информации или забрана на дискриминација. Од друга страна, Кодексот се смета за генерално обврзувачки за државните органи на управата. Ова значи дека кршењето на Кодексот може да резултира со политичка или дисциплинска одговорност на раководителите и вработените во органите на државната управа.

Откако беа договорени првите национални 'спогодби' меѓу владата и граѓанското општество во Обединетото Кралство во 2004, разработени беа серија на локални спогодби и спогодби за сектори, следејќи ги истите принципи и формат. (сепак некои, на пример спогодба за Велс има вградено некои правно обврзувачки елементи.).

СТУДИЈА
НА СЛУЧАЈ
2

Добри практики за учество на граѓаните во развојот на национални стратегии

Влезна точка и контекст	Утврдување на агенда, планирање и изработка на национални стратегии во Србија Имплементација и мониторинг на политика
Добра практика	Време и ресурси ставени на располагање во рана фаза за да се осигури дека се воспоставени соодветни механизми за да се поддржи широко распространето учество на ГО на национално ниво Научените лекции од предизвикот на претставување на граѓанското општество, искористени за градење на поцврсти методологии и механизми за одржливи консултации ГО - Влада
Користени алатки	Национални советодавни комитети; лица за контакт во НВОи; парламентарни форуми
Извор на информации	Драган Голубовиќ и Бранка Ангелковиќ, лица за контакт за имплементација на СДНС, Србија, 2008 „Партнерство во акција„ 2008, УНДП (Сектор за ГО) Зорица Рашковиќ, канцеларија на ТАКСО во Белград, 2011

Искуството на Србија покажува дека Владата најчесто бара партнери меѓу ГО во фазата на развој на национални и локални стратегии за кои е одговорна. Моментално има над 40 национални стратегии во чиешто подготвување учествувале ГО. Стратешкиот документ за намалување на сиромаштијата (СДНС) усвоен во 2003, го поплочи патот за учество на ГО во стратешките процеси и оттогаш, документи како Стратегијата за одржлив развој, Националниот акционен план за децата, Стратегијата за стареењето, националните планови и акциите за лица со посебни потреби и родова еднаквост се само некои од примерите за учество на ГО.

Партиципативните процеси поврзани со СДНС во Србија даваат увид и научени лекции за такви консултации на национално ниво. Во оваа кратка студија на случај, ние ќе разгледаме неколку од нив, вклучувајќи ги и механизмите кои се користени за олеснување на првичните консултации, начините на кои учеството на граѓаните се развиваше од фазите на планирање до имплементација, искуствата поврзани со прашањето на 'репрезентативност', и одржливиот ефект кој го имаше процесот врз воспоставувањето на евиденција и институционални аранжмани за соработка меѓу државата и ГО.

Владата на Србија го призна СДНС како можност да се создаде партиципативна развојна стратегија, правејќи ја транспарентна преку консултации на советодавни комитети. Наспроти историјата на тензични односи меѓу јавниот и невладиниот сектор, граѓанското општество го поздравува СДНС како можност за ангажирање на владата во политички дијалог. Во исто време, значењето на СДНС за националниот развој беше кохезивен фактор за акција на граѓанското општество за политиката. Затоа, владата на Србија побара и доби техничка помош за олеснување на партиципативниот процес од УНДП, покажувајќи дека во такви иницијални процеси може да биде корисно да се има надворешен фасилитатор за да го води дијалогот.

Главниот начин на кој беше поддржано учеството на граѓанското општество во процесот на консултации за СДНС беше преку Советодавен комитет на граѓанското општество (СКГО), составен од граѓански организации од сите региони на Србија. Комитетот даде коментари на двата нацрта на СДНС и служеше како канала за подигнување на свеста, споделувајќи информации за СДНС, внесувајќи ги и организациите кои работат на терен на широка основа и исклучените групи. Овој процес беше посебно успешен во поглед на бегалците и внатрешно раселените лица (ВРЛ), бидејќи претставници на бегалците/ВРЛ имаа можност активно да придонесат за содржината на СДНС во текот на серија од тркалезни маси. Во два круга, СКГО собра коментари од приближно 250 ГО, вклучувајќи НВОи, бизнис организации и здруженија на луѓе со посебни потреби, професионалци, земјоделци и синдикати.

Имаше повеќе пречки во процесот на консултации за СДНС, како кратки рокови, сложеноста на прашањето и неискуството во дијалог за политика и на владата и на ГО. Поконкретно, владините експерти често користеа исклучив жаргон и имаа потешкотии да го вградат придонесот од граѓанското општество. Граѓанското општество пак имаше проблем да ги артикулира искуствата од терен во препораки за политиката или да ја надмине недовербата во владата и стравовите за едноставно легитимирање на процесот.

Додека институционалната рамка за процесот на консултации е клучот за вклучување на граѓанското општество, консултативниот комитет можеби нема веднаш да ја препознае својата улога на соговорник и претставник. За да се обезбеди широка застапеност на граѓанското општество и на сиромашните, на институционалните структури треба да им биде јасна улогата на комитетите на граѓанското општество како глас на граѓанското општество и сиромашните.

Преговорите во рамките на СКГО повремено беа тешки и одземаа време поради нерамномерниот капацитет на партнерите од граѓанското општество да се ангажираат во дијалог за политиката. Од искуство, јасно е дека изборот на членови на комитетот треба да се базира на прецизни критериуми:

- типот и функцијата на нивните напори (услуги и лобирање/застапување) во еден од следниве сектори: образование, здравство, социјална заштита, животна средина, урбанистичко планирање, земјоделство, итн.;
- покриеност на ранливи групи, вклучувајќи стари, млади лица, лица со посебни потреби, бегалци, внатрешно раселени лица, ромско население, жени, итн.;

- опсежна регионална распределба;
- препорачан од здруженија на НВОи.

Последователно на работата на СКГО и не во помала мерка како резултат на успешниот придонес на СКГО, за имплементацијата и мониторингот на СДНС во Србија беа воспоставени сеопфатни институционални аранжмани кои го олеснуваа учеството на граѓаните. Воспоставени беа 'контакт организации' (КО) за имплементација на СНС, за да се овозможи учество на ГО во обликувањето, имплементацијата и мониторингот на политиките и мерките креирани од владата и другите релевантни актери во процесот на имплементација на СНС и другите реформи. Контакт организациите се состоеја од 7 организации одбрани преку јавен повик и секоја од нив претставуваше по една маргинализирана група: Роми, лица со посебни потреби, жени, стари лица, бегалци и ВРЛ, деца и млади луѓе. КО програмите овозможија 545 ГО да се вклучат во имплементацијата на различни активности поврзани со намалување на сиромаштијата, како на национално, така и на локално ниво. Најзначајно, по завршувањето на стратешкиот дел на СДНС, седумте контакт организации продолжија успешно да функционираат како коалиција и заедно ја развија програмата Граѓанско општество за отчетност на владата.

Од почетокот на соработката меѓу ГО и Владата за СДНС во 2002/3, и последователните аранжмани за имплементација и мониторинг на Стратегијата, механизмите и методологиите за консултации се широко распространети во Србија на национално и локално ниво.

Благодарение на нивниот темелен увид во состојбата на локално ниво и проблемите на специфични социјални категории, ГО се често вклучени во стратешко планирање и имплементација на разни локални програми. Тие често се партнери во развојот на локални одржливи развојни стратегии и стратегии за социјално-економски развој во градови и општини во Србија, при изработка на стратегии за учество на граѓаните на локално ниво, како и локални акциони планови за деца и социјална политика. (Ова е подетално истражено во локална студија на случај во поглавјето 6 од овој прирачник).

На национално ниво, беше инициран 'Форум на парламентот' од страна на комисијата за намалување на сиромаштијата на Парламентот на Србија. Целта на Форумот е да се зајакне дисеминацијата на информации за членовите на Парламентот за најдобри практики и иницијативи за решавање на проблеми идентификувани во текот на имплементацијата. Благодарение на работата на иницијалниот советодавен комитет на ГО за СДНС, ГО се постојани учесници во овој Форум. Слично на ова, имајќи ја предвид силната политичка посветеност на Владата на Србија за интеграција во ЕУ, владата и ГО сега воспоставуваат механизми од типот на КО за да се олесни учеството на граѓаните во потенцијалниот процес на пристапување кон ЕУ, вклучувајќи го и програмирањето на претпристапните фондови од ЕУ.

СТУДИЈА
НА СЛУЧАЈ
3

Мониторинг на имплементацијата на политиката

Влезна точка и контекст	Мониторинг на национална политика во Македонија
Добра практика	Користена силна, но едноставна методологија за спроведување на сеопфатна активност за мониторинг, со јасни препораки и заклучоци. Едноставно и моќно.
Користени алатки	Скрининг на веб страни и преглед на литература
Извор на информации	Климе Бабунски и Весна Гогова, НВО Про Медиа во Скопје, Македонија, 2007 и 2009

Прашањата во однос на 'слободата на информирање' беа во фокусот на интересот за коалициите на македонски НВОи од раните 2000-ти. Всушност, првичната изработка на законот за слободен пристап до информации беше спроведена од група на НВОи во 2003, со дополнителен импулс даден со писмо потпишано од 126 НВОи во 2006, со кое се повикува владата веднаш да го усвои законот. Нацрт предлогот на законот претрпе драматични промени во овој период и усвојувањето на законот беше одлагани неколку пати. За жал, загриженоста на граѓанското општество, искажана пред собраниската комисија, не беше целосно земена предвид при изработката на финалната верзија на законот кој влезе во собраниска процедура. Оттогаш, НВОи вршеа силен притисок за измени и во меѓувреме изразија загриженост дека дури и постојниот закон толку слабо се имплементира, што Македонија сериозно заостанува за стандардите на ЕУ.

Со цел да ја потврди слабата имплементација и да презентира цврсти докази за недостиг од конзистентни стандарди во слободниот пристап до информации, НВО 'Про Медиа' спроведе голема активност за мониторинг, спроведе истражувања и во 2007 и во 2009. Истражувањето главно вклучуваше обемно испитување на веб страните на 66 јавни институции (институции на централната власт, локални власти, правосудство, јавни претпријатија и политички партии).

Мониторингот се фокусираше на пет теми кои беа од важност за да се утврди имплементацијата на законите:

- информации кои би го олесниле барањето за пристап до информации или апликација;
- годишен извештај за слободен пристап до информации (СПИ) и неговата содржина, во согласност со барањата кои се дефинирани во ЗСПИЈК;

- опис на организацијата, односно, носителот на јавните информации;
- пристап до документи;
- трошење јавни пари.

Првиот дел од истражувањето за имплементацијата на законот беше поврзано со неколку обврски наведени во членовите 8, 9 и 10; ова беше конкретизирано со користење на следниве прашања во мониторингот:

- дали на почетната страна на веб страната има директен линк до друга страна или секција за СПИ?
- дали има некакви информации за службеник кој е задолжен за давање пристап до јавни информации? Каде е ставена таквата информација на веб страната?
- дали веб страната има формулар кој треба да се пополни за барања за СПИ? Дали е можно да се поднесе такво барање електронски?
- дали на веб страната има упатства или водич во врска со целата процедура за СПИ?
- дали на веб страната има некакви упатства или водич како да се испрати барање за СПИ?
- дали на веб страната се кажува дека такво барање може да се испрати и електронски?
- дали на веб страната има список со јавни документи? Дали има пристап до документите од списокот?

Друг аспект на истражувањето вклучи преглед на секоја јавна институција во поглед на:

- пристап до документација – ‘усвоени’ документи и нацрт документи;
- известување – информации за завршена работа (на пр. записници од состаноци) и за тековни и планирани работи (на пр. информации за настани, состаноци, итн.);
- јавни фондови – информации за буџетирање и расходи; информации за процедури за јавни набавки.

Заклучоците и препораките на ‘Про Медиа’ во текот на двете години на мониторинг, беа дека, општо, имаше подобрување во ‘отвореноста’ на јавните институции и спремноста да обезбедат информации. Сепак, подобрувањата се мали и покажуваат бавно темпо на развој. Затоа, истражувачите заклучија дека има слаба имплементација на релевантниот закон за СПИ. Тие го препорачаа следново:

- Комисијата за слободен пристап до информации од јавен карактер, чии членови моментално се во втората половина од мандатот, мора да ја сменат нивната неактивност и мора да се наметнат како авторитет и вистински пример за другите институции во секој аспект на имплементацијата на законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и генерално во промоцијата на принципот за СПИ;

- Носителите на јавни информации треба да постават на нивните официјални веб страни знак или линк кој ќе води до нова страна каде што јасно ќе биде наведено дека тоа е слободен пристап до јавни информации во согласност со законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Понатаму, паметно би било и понатаму да се поддржат првичните информации со објаснувања и упатства за начинот како барателите на информации да ги остварат своите права;
- Носителите на јавни информации треба да овозможат и електронско пополнување на барањата за СПИ; таквата можност треба да биде јасно истакната и поддржана со соодветни упатства;
- Од нивна страна, носителите на јавни информации треба да ги објавуваат на нивните официјални веб страни не само задолжителните годишни извештаи за СПИ, туку и добиените барања за СПИ, како и документите до кои бил баран и даден пристап; носителите на информации треба таму да ги објавуваат и одбиените барања;
- Носителите на информации треба редовно да ги објавуваат на нивните веб страни нацрт законите и нацрт подзаконските акти, сите програмски и плански документи, како и извештаите и со тоа да овозможат учество и влијание на сите засегнати страни. Заедно со ова, треба редовно да се објавуваат и агендите на раководните тела, вклучувајќи ги и соодветните документи за различни точки од агендите;
- Понатаму, носителите на јавни информации исто така треба редовно да го објавуваат нивните финансиски планови и годишните финансиски извештаи, за да бидат отчетни за тековното трошење на јавни пари;
- Неопходно е да се обезбеди целосна отвореност на тендерите за јавни набавки. Објавувањето на такви документи на официјалните веб страни треба да вклучи документи на целата тендерска процедура: јавни повици; записници и евиденција; конечни ранг листи; одлуки за избор и доделени и склучени договори.

Пристапот на 'Про Медиа' покажува дека доста едноставно 'канцелариско' истражување, со користење на постоечката литература и јавните веб страни, може да биде многу ефективна алатка за мониторинг и со добра анализа овозможува јасни заклучоци и препораки. Во времето кога беше пишуван овој прирачник, не беше јасно влијанието од лобирањето на Про Медиа.

СТУДИЈА
НА СЛУЧАЈ
4

Можности на процесот на пристапување кон ЕУ

Влезна точка и контекст	Преформулирање и изработка на политика во согласност со реформите за Хрватска да ги исполни критериумите на ЕУ.
Добра практика	Коалиција формирана на неформална основа за да и овозможи да функционира брзо и со минимална администрација, со јасна поделба на улогите и задачите, договорени меѓу членовите Цврсто истражување за информации за „извештај во сенка„ Поделба на наодите од истражувањето и објавениот документ за „мислење„
Користени алатки	Преглед на литература Интервјуа
Извор на информации	Заедничко мислење на хрватските граѓански организации за подготвеноста на Република Хрватска за затворање на преговорите за Поглавјето 23 – Правосудство и фундаментални права Загреб, 16 февруари 2011 Телефонско интервју со Гордан Босанац, центар за мировни студии, Загреб, Хрватска www.cms.hr

Процесот на интегрирање во ЕУ за земјите во Западен Балкан и Турција нуди можности за вклучување на ГО за да играат поефективна улога во поддршка на учеството на граѓаните. Ова се должи на повеќе причини:

- за пристап во ЕУ потенцијалните земји членки треба да ги усогласат нивните закони и регулативи со оние на ЕУ и според тоа има јасни области на политиката кои се отворени за дебата и преформулирање. Овие области се собрани во ‘поглавја’ во *acquis communautaire* на ЕУ и процесот на хармонизација со содржината на секое поглавје редовно се следи. Резултатите од таквиот мониторинг се сумирани во документите на ЕУ, како годишните извештаи за напредокот и се достапни за ГО за да идентификуваат каде можат најефективно да придонесат;
- ЕУ ги охрабрува консултациите со ГО и за нејзините сопствени политики и за процесите на усогласување кои ги спроведуваат земјите кандидати или потенцијалните кандидати и во многу случаи обезбедува поддршка за

консултации. Понатаму, ЕУ исто така нуди различни модели и искуства за учество на граѓаните кои може да се применат во Западен Балкан;

- следејќи го погоре кажаното, може да се забележи дека за многу земји во регионот, силната политичка посветеност за интегрирање во ЕУ значи дека владите се многу посpremни да го поздрават учеството во процесите на одлучување, ако ЕУ експлицитно го охрабрува тоа;
- владите признаваат дека во многу области поврзани со пристапувањето кон ЕУ, ГО можат да донесат многу додадена вредност на процесот на преформулирање на политиката. На пример, тие признаваат дека многу ГО, посебно оние кои работат на национално ниво, се добро мрежно поврзани во рамките на Европа и често имаат значајно искуство со ЕУ.

Во текот на 2010/11, група на истакнати хрватски НВОи со интерес во човекова безбедност и права, ја демонстрираа големата вредност која учеството на граѓаните може да ја даде за преформулирање на политиките на земјата. На 16 февруари 2011 овие 15 НВОи издадоа Заедничко мислење за подготвеноста на Република Хрватска да ги затвори преговорите на Поглавјето 23 на Acquis – Правосудство и фундаментални права. Извештајот за ‘мислењето’ беше подготвен врз основа на внимателно истражување, изработен и јавно претставен на соработнички начин од страна на ГО и од него може многу да се научи, и во смисла на содржината на придонесот за политиката и во смисла како беше направен придонесот. Затоа, точките подолу се обид да се истакнат овие клучни лекции.

Во смисла на суштината на придонесот на ГО, има неколку одлучни точки за учење:

- рамката за застапување на коалицијата од ГО го следи процесот на скрининг на хрватското законодавство за усогласување со нормите на ЕУ (во овој случај прашањата опфатени со поглавјето 23 од acquis), како и прашањата истакнати во извештаите на ЕУ за напредокот на процесот на пристапување на Хрватска. Ова значи дека засегнатите страни користат заеднички рамки и тоа им овозможува на ГО да постават нивни ‘точки на агендите’ покрај оние на владата, отколку да предлагаат конкурентски точки;
- ГО спроведоа интензивен преглед на нацрт/новото законодавство и преземаа паралелно истражување и планираат да ги објавата нивните наоди како објективен ‘извештај во сенка’ на оној на владата како формален извештај. На овој начин тие го одделуваат објавувањето на нивното истражување од застапувањето на нивните мислења и препораки;
- препораките на ГО се јасни и едноставни за следење и се ограничени на 10 аргументирани приоритети, кои осигуруваат дека пораката од ГО е фокусирана, а препораките се изводливи;
- имајќи предвид дека овој процес е поврзан со пристапувањето кон ЕУ, ГО ги изработија нивните извештаи и на хрватски и на англиски јазик и со тоа ги направија достапни за сите засегнати страни.

Во поглед на процесот на оваа конкретна активност за учество, ГО покажаа некои корисни практики:

- 15 ГО во центарот на влијанието врз политиката плански се организираа на неформален начин. Односно, ‘коалицијата’ е неформална и е формирана за ‘еднократна намена’. На овој начин ГО заштедуваат време и ресурси што инаку би биле искористени за ‘формализирање’ на процесот. Како што забележа еден од членовите, “НВОи во Хрватска патат од замор од формалните мрежи и премногу други работи за да ги трошат ресурсите на градење на нови механизми”;
- 15 Го имаат силно, јавно искуство во остварување на нивните поединечни мисии и повеќето имаат признато членство, што значи дека колективно тие имаат кредибилитет и легитимитет меѓу засегнатите страни;
- членовите на коалицијата спроведоа брзо мапирање на засегнатите страни и развија список на специфични цели за нивното застапување за овие прашања;
- беа утврдени приоритети за јасна поделба на задачи и адекватно користење на релевантни специјализации меѓу групата (на пример, во смисла на правна анализа, односи со јавност, итн.);
- слично на ‘бумеранг стратегиите’ спомнати во поглавјето 3 од овој прирачник, ГО посебно ги таргетираа засегнатите страни кои се поврзани со ЕУ (делегацијата на ЕУ, амбасади на земјите членки на ЕУ и самата ЕК) со цел да се промовира нивната порака до владата преку овие канали.

Во времето на составување на овој прирачник, исходите од ова учество сеуште не беа јасни, но ги охрабруваме читателите да ги посетат веб страните на НВОи во Хрватска за да научат повеќе и да преземат релевантни документи (достапни и на англиски и на хрватски јазик): Центар за мировни студии - www.cms.hr

Пакет со алатки

КАКО ДА СЕ КОРИСТИ ПАКЕТОТ СО АЛАТКИ

Треба да се забележи дека ова не е сеопфатна збирка на алатки кои се потребни за да го помогнат учеството на граѓаните, туку повеќе како комплементарни и дополнителни алатки на оние кои им се достапни на ГО. Со други зборови, овој пакет со алатки не ги повторува сите алатки кои се објавени на други места и затоа, со цел да се максимизираат придобивките од прирачникот, на читателите им се препорачува да се погрижат да имаат пристап до документи кои се објавени на други места, посебно оние кои се достапни на веб порталите наведени на крајот од овој прирачник и оние кои се опфатени во другите прирачници на ТАКСО:

‘Застапување и влијание врз политиката за општествена промена’

‘Управување со ГО – практични алатки за анализа на организациски развој’

Алатките кои се наведен на следните страни се поделени во два типа. Прво, низа на листи за проверка и методологии кои помагаат во подготовката на активности за поддршка на учеството на граѓаните и второ, неколку обрасци и вежби со белешки за објаснување.

Листи за проверка и методологии

1. Индикатори за трошоци-придобивки за учество на граѓаните

Ирвин и Стансбери велат дека условите кои можат да го олеснат или попречат учеството на граѓаните можат да се анализираат со користење на индикатори кои помагаат да се измерат потенцијалните трошоци и придобивки од учеството. За ГО кои планираат да поддржат учество и интервенции во било која област на политика, корисно е да ги проверат условите за учество наспроти индикаторите дадени во матрицата подолу:

Услови кои најверојатно ќе поддржат учество	Услови кои најверојатно ќе го отежнуваат учеството
<p>Индикатори за ниски трошоци</p> <ul style="list-style-type: none"> заедницата има историја на обезбедување на волонтери за проекти клучните засегнати страни не се географски премногу дисперзирани и можат лесно да се состанат заедницата има ниво на приходи кое може да поддржи донирање на време за присуство на состаноци, итн. заедницата е хомогена и затоа веројатно е дека брзо ќе дојде до договорена одлука прашањето не опфаќа премногу технички работи и е лесно за разбирање и истражување 	<p>Индикатори за високи трошоци</p> <ul style="list-style-type: none"> помирливата заедница одбива да се вклучи во нешто што го смета за работа на владата голем регион со дисперзирано население многу интересни групи кои се натпреваруваат заедница со ниски приходи која има други економски приоритети темата е многу сложена и бара значителна техничка експертиза заедницата не го смета прашањето за проблематично
<p>Индикатори за високи придобивки</p> <ul style="list-style-type: none"> прашањето е затворено и не може да се направи напредок без мандат од граѓаните непријателството кон владините субјекти е големо и затоа на јавните институции им треба потврда од заедницата за да ја имплементираат политиката членовите на заедницата се спремни и компетентни да служат формално како претставници групирање на фасилитатори со кредибилни позиции 	<p>Индикатори за ниски придобивки</p> <ul style="list-style-type: none"> заедницата не е непријателска за владини субјекти претходната политика е успешно имплементирана и со кредибилитет населението е многу големо и тешко е да се влијае врз него претставниците на заедницата не се сметаат за компетентни одлуките на граѓаните веројатно се исти како на владата

2. Критериуми за идентификување на прашања за поддршка на учество на локално ниво

(Пример од Словачка - Чак Хирт (Chuck Hirt), Граѓани Њујорк, 2001)

Мноштво критериуми треба да се разгледаат кога се избира прашање за интервенција кое го поддржува учеството на граѓаните на локално ниво. Сите критериуми нема да се применуваат во секоја ситуација, но можноста да се максимизира најголем дел од нив е оптимална. Разгледајте ја следнава листа за проверка на можностите, пред да изберете прашање. Прашањето треба:

- да резултира со вистинско подобрување во животите на луѓето;
- да им даде на луѓето чувство на моќ и според тоа да ги промени односите на моќ;
- да вреди и да може да победи;
- да биде широко и длабоко почувствувано;
- да биде лесно за разбирање;
- да има јасна цел;
- да има јасна временска рамка која функционира;
- да не биде деливо и да гради лидерство;
- да ја постави организацијата за следната кампања;
- да биде конзистентно со вредностите и визијата на организацијата;
- да развие стратешки план;
- да вклучува тактики и акција.

3. Листа за проверка за оценка на процесот на политика

Што е тоа?

Оценка на процесот на политика е техника каде што политиката е во процесот на развој на политиката.

Кој ја користи?

Поединец или група.

Зошто да се користи?

За планирање на текот на акцијата за застапување на промена врз основа на тоа каде е политиката во процесот на развој.

Како да се користи?

- Ако работите во група, објаснете им ја целта на активноста;
 - Опишете ја со една реченица политиката која ќе ја оценувате. Опис на политиката:
-
- Потоа договорете се каде е политиката во процесот на развој на политиката, со тоа што ќе ставите А во соодветниот квадрат.

Фаза на развој	
<p><i>Идентификување на проблем и утврдување на агенда:</i></p> <p>Во која се идентификуваат проблемите во политиката и се утврдува агенда за политиката.</p>	
<p><i>Формирање на политика:</i></p> <p>Е фаза во која политиките се креираат или менуваат.</p>	
<p><i>Усвојување:</i></p> <p>Е фазата кога политиката се усвојува или стапува во сила.</p>	
<p><i>Имплементација на политиката:</i></p> <p>Вклучува акции и механизми со кои политиките се ставаат во пракса.</p>	
<p><i>Евалуација на политиката:</i></p> <p>Завршната фаза во здрав процес на креирање политика, вклучува мониторинг, анализа, критика и оценка на постоечките или предложените политики.</p>	

4. Прашања кои треба да се разгледаат при формулирање на регулаторна рамка за учество на граѓаните

Листа за проверка на општи прашања кои треба да се разгледаат во однос на регулаторните рамки за учество на граѓаните:

- кои видови на консултации се изводливи, имајќи ги предвид околностите (информирање, консултации, активно учество)?
- дали инструментот кој ги уредува јавните консултации треба да биде обврзувачки (закон или друга општа регулатива), или пак “помек” инструмент, како кодекс, подобро би служел на намената?
- дали обврската за јавни консултации треба да содржи само закони или и други општи акти или некој документ на јавната политика?
- дали обврската за јавни консултации треба да биде поврзана со извршните тела (консултации во текот на процесот на изработка – *ex ante* консултации), или со законодавните тела (консултации откако нацртот ќе се достави до парламентот – *ex post* консултации), или и двете?
- дали обврската за јавни консултации треба да биде само на државните органи или треба да ги вклучи и локалните власти?
- која е другата страна во консултациите: граѓани, разни форми на ГО и корпорации? Или само граѓани и ГО, вклучувајќи здруженија на работодавачи?
- дали е неопходно и оправдано да се воведат минимален и поширок обем на консултации (како што направи Босна и Херцеговина) со различни крајни рокови?
- дали е неопходно и оправдано да се наведат исклучоци од обврската за јавни консултации?
- кои санкции за прекршување на обврската за консултации соодветно ќе ја одразат правната природа на инструментот одбран да го регулира јавното учество?

5. Листа за проверка за суштинските елементи на ефективна комуникација

Суштински елементи* се серија од десет чекори кои секоја организација треба да ги разгледа кога развива стратегија за комуникација. Нивното разгледување ни дава прецизна слика за тоа кои сме, што треба да му кажеме на светот, врз кого сакаме да влијаеме и како ќе го правиме тоа - сега и во месеците и годините што доаѓаат.

Преглед: Како комунициравме во минатото? Колку беше тоа ефективно? Како нашите аудиториуми не перципираат?

Цел: Што сакаме да постигне нашата комуникација? Дали вашите цели се СМАРТ?

Аудиториум: Кој е нашиот аудиториум? Дали имаме примарен и секундарен аудиториум? Какви информации им требаат за да постапуваат по нашата порака?

Порака: Која е нашата порака? Дали имаме една порака за повеќе аудиториуми или повеќе пораки за повеќе аудиториуми?

Производи: Кои видови на комуникациски “производи” најдобро ги доловуваат и испорачуваат нашите пораки?

Канали: Кои канали ќе ги користиме за промовирање и дисеминација на нашите производи?

Ресурси: Каков вид на буџет имаме за ова? Дали ова ќе се смени во иднина? Какви комуникациски вештини и хардвер имаме?

Време: Која е нашата временска рамка? Дали фазна стратегија ќе биде најсоодветна? Какви специјални настани или можности можат да произлезат? Дали работата (или идната работа) на организации или министерства со исто мислење, претставуваат можности?

Бренд: Дали сите наши комуникациски производи се “бренд”? Како можеме да бидеме сигурни дека ја емитуваме вистинската порака?

Фидбек: Како ќе знаеме кога нашата комуникациска стратегија е 100% успешна? Што ќе биде сменето? Како можеме да оцениме дали сме ги користеле вистинските алатки, дека сме биле во рамките на буџетот и на време и дека сме имале некакво влијание?

(*) од “Пакет со алатки за пренос на знаење: ресурс за истражувачи”. ИДРЦ, 2008.

6. Совети за одржување на јавна расправа:

- Јавната расправа треба да биде отворена за сите заинтересирани граѓани;
- Јавната расправа треба однапред да биде нашироко објавена;
- Публицитетот, исто така, ја едуцира јавноста за предметот на расправата;
- Расправата се одржува во време и на место кои се погодни за граѓаните кои сакаат да присуствуваат;
- Присутни се претставниците од локалната власт кои носат одлуки и се подготвени да слушаат;
- Расправата обично започнува со кратка презентација од страна на повисок претставник на локалната власт за прашањето или предложената акција која се разгледува. Потоа, расправата е отворена за коментари на граѓаните. Запомнете, 'расправата' се организира за да се слушнат ставовите на граѓаните, а не граѓаните да ги слушаат јавните службеници, затоа, почетната презентација мора да биде кратка;
- Помага да се ангажира професионален фасилитатор за да го одржува текот на расправата, да постави ограничувања на времето и да ги потсетува учесниците за основните правила;
- Секој кој ќе се пријави да зборува, добива шанса да го направи тоа, но говорниците се ограничени со време (обично 3 минути);
- Јавните службеници внимателно слушаат, но не одговараат на поединечни говорници;
- На крајот на расправата, лидерот им се заблагодарува на граѓаните за нивните коментари. Расправата може тука да заврши или пак одговорното лице може накратко да резимира што ќе се случува понатаму;
- Извештај од расправата се дава на јавноста и се објавува во медиумите. Пишувачите на извештајот треба да бидат внимателни со одговорите на прашањата покренати во јавната расправа.

7. Листи за проверка за воспоставување и водење на граѓански советодавни групи

Нормално, локалната власт формира 'ГСГ' или сличен механизам, во секој случај, вообичаено е за локалните власти да бараат совет и поддршка од ГО во текот на овој процес и секако, членовите на ГСГ треба да бидат свесни што треба да се направи за групата да биде ефективна. Затоа, оваа листа за проверка е поделена на два дела: акции за локалната власт и акции за членовите на ГСГ.

Од страна на локалната власт, писмениот мандат треба да вклучува:

- Име и намена на советодавното тело;
- Членство и како се избира или именува и услови за работа;
- Производот или аутпутите кои се очекува телото да ги произведе (на пример, периодични извештаи за напредокот, финален извештај, итн.);
- Авторитет на групата – да и се дозволи на групата да дознае за ефектот или влијанието кое групата може да очекува да го има во областите на својата одговорност;
- Временска рамка – дали е постојано или привремено и ако е привремено, периодот за кој ќе функционира и колку често се очекува да се состанува телото;
- Ресурси – на пр., поддршка од агенција или агенции за администрација, документи до кои ќе има пристап, трошоци (ако треба да се обезбедат), место за состаноци, итн;
- Односи со медиумите и прашањата на доверливост и конфликт на интереси.

Членовите на ГСГ треба да обезбедат дека:

- се согласуваат и ги усвојуваат сите релевантни подзаконски акти и процедури предложени од локалната власт;
- подготвуваат план за работа кој треба да биде одобрен од страна на локалната власт;
- Редовно ја оценуваат работата на ГСГ;
- Да побараат да учествуваат во буџетскиот процес, ако е релевантен за работата на ГСГ;
- Редовно да се состануваат и да разменуваат идеи со локалните избрани лица и од администрацијата;
- Кога е соодветно, да поканат избрани лица и од администрацијата на состаноците на ГСГ;
- Да именуваат 'претседавач' или претставник кој може да зборува во име на ГСГ и да прави презентации;
- Да работат отворено и транспарентно – записниците да бидат достапни;
- Да побараат документи и други материјали кои можат да им затребаат од локалните власти;
- Да се едуцираат самите за релевантните прашања;
- Да добиваат инпути од јавноста и да ја направат вашата работа јавно позната.

8. Консултации во кафуле

Користењето на методот консултации во кафуле е начин кој овозможува голема група на луѓе да дискутираат за прашања на неформален креативен начин. Тоа се прави на тој начин што на луѓето ќе им се понуди релаксирана средина во кафуле, каде што можат да разговараат во мали групи и да се движат меѓу групите, да запознаваат нови луѓе и да добијат свежи погледи.

Кога да се користи овој метод:

- Кога сакате да генерирате идеи и да споделите знаење;
- Кога сакате да ги ангажирате луѓето во жива дискусија;
- Кога сакате да истражите различни можни стратегии;
- Кога сакате да ги продлабочите односите и заедничката сопственост на дел од работата од страна на постоечката група;
- Кога сакате да ангажирате групи со повеќе од 12 лица.

Кога да не се користи овој метод:

- Кога се движите кон веќе утврдено решение или одговор;
- Кога сакате да им пренесете информации на луѓето, а не да слушнете информации од нив;
- Кога сакате да направите детални планови за имплементација или акциони планови;
- Кога имате помалку од 12 лица.

Планирање на настанот:

- Разјаснете ја причината поради која сакате да ги соберете луѓето заедно. Во идеален случај, вклучете некои од учесниците во планирањето на настанот и одлучувањето за прашањата кои ќе се дискутираат;
- Проверете дали местото има пристап за инвалидски колички и дали ќе ви треба превод;
- размислете да му дадете име на настанот во кафулето — на пример “Кафуле на грижливите” или “Кафе кое поврзува”;
- испратете покани за настанот и побарајте од луѓето да кажат дали имаат некои посебни барања;
- планирајте како да направите гостопримлив простор: размислете за тивка музика додека луѓето пристигнуваат; размислете да направите банер со името на кафулето; да поставите мали маси со столици за најмногу шест лица на секоја маса; размислете да ги покриете масите со шарени чаршафи, а врз нив листови хартија и вазни со цвеќиња; на секоја маса ставете ‘мени’ со прашањата кои сакате групата да ги дискутира;
- идентификувајте и структурирајте моќни прашања кои се важни за учесниците.

Прашањата треба да бидат:

- Едноставни и јасни;
- Да поттикнуваат на размислување;
- Да даваат енергија;
- Отворени за нови можности.

Затворање

Кога сите 'домаќини' зборувале, можете да и поставите на целата група прашања, како:

- Што произлегува од тука?
- Ако во просторијата имаше единствен глас, што ќе кажеше тој?
- Кои подлабоки прашања произлегуваат како резултат на овие разговори?
- Дали забележуваме некои шаблони и што покажуваат тие шаблони или како тие не информираат нас?
- Што сега гледаме и знаеме како резултат на овие разговори?

Можете да ги забележите овие поопшти мисли на флипчарт.

Потоа

Важно е да ги запишете сите коментари од 'чаршафите' и да ги испратите до сите учесници како запис од настанот, истакнувајќи ги главните точки кои биле заокружени. Можете да ги препишете чкртаниците, белешките, мислите од 'чаршафите', или да ги фотографирате со целата нивна несреденост, да ги скенирате во документ и да им ги испратите на луѓето за понатамошни коментари.

Повеќе информации на www.theworldcafe.com

9. Пример на агенда за работилница за ‘визионерство’ на заедницата

Работилница за визионерство – село Кампбелспорт

Село Кампбелспорт, библиотека

Понеделник, 25 октомври, 2004

Дневен ред:

6:00 – 7:00 P.M

Вовед

Преглед

Основни правила

Вежба за добредојде - Поделете ги луѓето на парови на масите. Ако се сопружници, најдете некој друг. Секој пар се интервјуира еден со друг, поставувајќи прашања дадени од вас. Секое лице има една минута да го претстави лицето со кое е во пар на остатокот од групата.

Преглед на агендата и деветте елементи на сеопфатниот план

7:00 – 8:00 P.M

Што луѓето сакаат да зачуваат во заедницата?

Работа во групи

Група А

Опишете зошто е формирано селото Кампбелспорт

Опишете како се изменило оттогаш.

Идентификувајте значајни настани и трендови кои се случиле во заедницата.

Група В

Како сакате да изгледа Кампбелспорт во иднина? Кои области треба да се развиваат? Кои области треба да се заштитат? Наведете три места на кои сакате да ги одведете посетителите од надвор. Наведете три места кои сакате да ги избегнете да однесете посетители.

Именувајте три локации кои ги сметате за “јавни места”; односно, места каде што луѓето се сретнуваат за слободно да дискутираат

за прашања на заедницата. Наведете три карактеристики, природни или направени од човекот, кои го прават селото Кампбелспорт посебно и единствено.

Двете групи

Дискутирајте за одговорите на прашањата и изјавите. Во текот на дискусијата, одговорете на следново:

Што сакате да зачувате во Кампбелспорт? Кои се основните вредности на заедницата? На што вреди да се посветите во следните десет или дваесет години? Кои зборови сакате да ги користат вашите внуци за да ја опишат заедницата? Што е единствено за нашата заедница и не може да се најде на ниту едно друго место?

8:00 – 9:00 P.M

Што сакаат луѓето да сменат или создадат во заедницата?

Ќе имаме сесија бура на идеи за да излеземе со идеи што сакаме да промениме или да создадеме во Кампбелспорт во следните пет, десет или дваесет години.

9:00 – 10:00 P.M

Развивање на визија за селото Кампбелспорт

Користејќи ги одговорите од двете претходни сесии, луѓето на секоја маса ќе напишат краток параграф од две или три реченици за заедницата и нејзината иднина. После петнаесет минути, луѓето ќе ги споделат нивните реченици со другите.

Ќе ја поделиме собата на две групи. Секоја група ќе ја земе работата на големата група и ќе развие друга изјава за визија на флип чарт. Потоа, двете групи повторно ќе се состават и ќе ја изготват завршната изјава за визија.

10. Управување со дискусија во фокус групи

Подготовка за дискусија во фокус група:

- идентификувајте ја главната цел на состанокот;
- внимателно развијте пет до шест прашања (види подолу);
- планирајте ја сесијата (види подолу):
- јавете им се на потенцијалните членови за да ги поканите на состанокот. Испратете им покана со предложениот дневен ред, време на сесијата и список со прашања кои ќе ги дискутира групата. Планирајте да обезбедите копија од извештајот од сесијата за секој член и кажете им дека ќе го направите ова;
- околу три дена пред сесијата, јавете му се на секој член, за да ги потсетите да присуствуваат.

Развивање на прашања

- развијте пет до шест прашања - сесијата треба да трае од еден до еден и пол час – во ова време, секој може да постави најмногу пет или шест прашања;
- секогаш прво запрашајте се самите кој проблем или потреба ќе биде опфатен со информациите собрани во текот на сесијата, на пример, испитајте дали новата услуга или идеја ќе функционира, подетално разберете како и зошто една политика не е успешна, итн.;
- дополнително на вашите главни прашања, изгответе неколку дополнителни прашања како помош за насочување на одговорите ако групата ‘заглави’ на едно од прашањата. Во секој случај, бидете внимателни да не поставувате ‘водечки’ прашања.

Планирање на сесијата

- распоред – планирајте состаноците да траат еден до еден и пол час. Бидете сигурни дека се во време кое им одговара на учесниците – можеби би било добро за време на ручек или на крајот од работното време;
- место и освежување – држете ги сесиите во сала за конференции или друго место со адекватен проток на воздух и осветлување. Распоредете ги столиците така што сите членови можат да се гледаат еден со друг. Обезбедете картички со имиња за членовите, ако не се познаваат. Обезбедете освежување, посебно ручек, ако сесијата се одржува во време за ручек;
- основни правила – клучно е сите членови да учествуваат колку што е можно повеќе, за сесијата да се придвижува со собирање на корисни информации. Бидејќи сесијата често е еднократно случување, корисно е да се имаат неколку, кратки основни правила кои го одржуваат учеството, а тоа да се прави со фокус. Земете ги предвид следниве три основни правила: а) бидете фокусирани, така што сите ‘неповрзани’ одговори ќе бидат прекинати; б) одржувајте го импулсот д) погрижете се секој учесник да има еднаква можност да зборува, и с) дадете заклучок за прашањата;

- размислете за следниов дневен ред: добредојде, преглед на дневниот ред, преглед на целта на состанокот, преглед на основните правила, претставувања, прашања и одговори, затворање;
- фокус групите обично се одржуваат со 6-10 члена кои имаат слична природа, на пример, слична старосна група, статус во програмата, итн. Одберете членови за кои е веројатно дека ќе учествуваат и ќе дадат свои размислувања. Обидете се да одберете членови кои не се познаваат еден со друг;
- планирајте да ја снимите сесијата или со аудио или со аудио-видео рекордер. Не сметајте на вашата меморија. Ако ова не е практично, вклучете некој да пишува белешки. Запомнете секогаш да побарате дозвола од учесниците пред да започнете да снимате.

Фасилитирање на сесијата

- главната цел на фасилитирањето е да се соберат корисни информации за да се исполни целта на сесијата;
- претставете се вие и фасилитаторот, ако има;
- објаснете ги средствата за снимање на сесијата;
- спроведете го дневниот ред - (види “дневен ред” погоре);
- внимателно одберете ги зборовите за секое прашање пред тоа прашање да го разработи групата. Дајте и на групата неколку минути за секој член внимателно да ги забележи одговорите. Потоа, фасилитирајте дискусија околу одговорите за секое прашање, едно по едно;
- откако е одговорено секое прашање, внимателно направете резиме на тоа што го слушнавте (ова може да го направи оној кој пишува белешки);
- обезбедете рамномерно учество. Ако еден или двајца луѓе доминираат на состанокот, тогаш повикајте ги и другите. Размислете за користење на пристап на тркалезна маса, што ќе вклучи движење во една насока околу масата и давање по една минута на секое лице да одговори на прашањето. Ако доминацијата е сеуште присутна, кажете го тоа на групата и побарајте идеи како да се зголеми учеството;
- затворање на сесијата – кажете им на членовите дека ќе добијат копија од извештајот направен од нивните одговори, благодарете им се за присуството и затворете го состанокот.

Веднаш после сесијата

- проверете дали снимачот, ако е користен, работел во текот на целата сесија;
- направете забелешки на вашите писмени белешки, на пример, да се разјаснат чкртаниците, страните да се одбележани со броеви, пополнети ги белешките кои немаат смисла!
- Запишете ги сите забелешки дадени во текот на сесијата. На пример, кога и каде се одвиваше сесијата, каква беше природата на учеството во групата? Дали имаше некакви изненадувања во текот на сесијата? Дали снимачот прекина?

11. Користење на техника на номинална група

За да ја користите оваа методологија за собирање на информации и мислења, ќе треба да се подготвите за:

- **Организација и претставување:** Пленарната група е поделена на мали групи од пет до девет члена кои седат околу масите. На секоја маса има еден или двајца членови на персоналот, флипчарт или листови хартија, неколку картички или парчиња хартија и фломастери. Се прави претставување;
- **Прашања:** Едно или две прашања (многу внимателно испланирани однапред) се презентираат пред пленарната група и се ставаат на секоја маса. Прашањата треба да бидат повеќе конкретни отколку општи и креирани така што ќе изнудат конкретни идеи. Примери за тоа се: (а) кои конкретни мерки можеме да ги преземеме за да го направиме нашето соседство попријатно место за живеење? (б) Кои ресурси може да се користат за остварување на оваа цел?
- **Идеи:** На учесниците (индивидуално или во парови) им се даваат 10 до 15 минути да изнајдат одговори на прашањата и да ги запишат на листовите хартија. Лидерот на малата група потоа оди околу групата и прашува за идеи, по една од учесник и ги запишува на флипчарт (пишувањето може да го прави и асистент) се додека нема повеќе идеи. Учесниците не треба да се ограничуваат на идеите кои првично ги напишале, ако со дискусијата се стимулираат и дополнителни размислувања;
- **Расправа и разбирање:** Групата дискутира за секоја точка за да се постигне целосно разбирање на идејата и за да се осигури дека е напишано со најјасна формулација. Секој може да земе учество во овој процес, иако лидерот треба да ја забрза;
- **Селектирање и рангирање на идеи:** секој учесник во малата група треба да одбере и рангира одреден број на идеи, да речеме пет, кои ги претпочита и да ги запише на картичка, една идеја на една картичка. Потоа ги рангира идеите, пишувајќи пет за највисокиот ранг, до еден за најнискиот ранг. Секоја картичка треба да има една идеја и еден број;
- **Резултат:** картичките се собираат и се мешаат, а резултатите се собираат за да се утврдат крајните резултати за различни идеи. Секој член на групата може да го следи процесот на собирање. Највисоките пет идеи или слично (лидерите треба да го гледаат природниот прекин во резултатот) за секое прашање се јасно идентификувани, така што групата потоа може да ги дискутира нивните релативни карактеристики;
- **Градење консензус:** групата потоа дискутира за одбраните идеи. Ова може да доведе до ревизија на рангирањето, ако групата не се согласува со првичното рангирање, поради нови информации и погледи кои се појавуваат од дискусијата. Ова е конечниот производ за кој се известува на пленарната сесија.

- **Консензус во поголемата група:** ако времето дозволува, може да се води пленарна дискусија, со нов круг на селекција и рангирање врз основа на најдобрите идеи од целата група. Ако се направи ова, ќе биде неопходна некоја синтеза на најдобро рангираните идеи кои се слични, за да се намали нивниот број и да се избегне преклопување. Чекорот 8 исто така може да се остави за друга сесија на друг состанок на групата, ако времето е кратко. Како алтернатива, оваа задача може да се остави на помала група, како работна група или комисија назначена за овој конкретен проблем.

12. Картички со резултати на заедницата (КРЗ)

‘Картичка со резултати’ е партиципативна алатка за мониторинг и евалуација, базирана во заедницата, која им овозможува на граѓаните да го оценуваат квалитетот на јавните услуги, како здравствени центри, училишта, јавен транспорт, водоснабдување, систем за одлагање на отпад итн. Се користи за да се информираат членовите на заедницата за достапните услуги и нивните права и да се побара нивно мислење за пристапот и квалитетот на тие услуги. Со обезбедувањето можност за директен дијалог меѓу давателите на услуги и заедницата, процесот на КРЗ ја оспособува јавноста гласно да го искаже своето мислење и да бара подобрена испорака на услугите.

Картички со резултати често се користат од страна на локалните власти, често во соработка со ГО, а се користат и независно од ГО за собирање на податоци.

Клучните чекори при примена на КРЗ се:

ЧЕКОР 1

Подготвителна работа и истражување

- идентификување на предметот и делокругот на оценка (на пример, обезбедување на здравствена заштита на бремени жени во конкретна област);
- спроведување на прелиминарно истражување во однос на тековни инпути, права, степен на користење, итн;
- идентификување на луѓе или групи во примерок на област кои можат да помогнат да се олесни процесот на КРЗ, како традиционални лидери, кадра на НВО и официјални лица на локалните власти;
- спроведување на кампања за подигнување на свеста за да се информираат луѓето за целта и придобивките од КРЗ;
- обука на фасилитатори.

ЧЕКОР 2

Помош за членовите на заедницата да направат картичка со резултати

- Свакајте ги членовите на заедницата во една или две фокус групи.

Побарајте секоја група да идентификува индикатори за работењето / квалитетот за јавната услуга за која станува збор.

- побарајте од групата да даде поени за секој индикатор и да ги каже причините за резултатите;

- побарајте од групата да даде свои сугестии за тоа како да се подобри услугата, врз основа на критериумите за работење кои ги идентификувале.

Примерок на картичка со резултати на заедницата за здравствена заштита

Бр.	Индикатори (ред по важност)	Резултат од вкупно 100	Резултати после 12 месеци
1	Однесување на персоналот	20	
2	Достапност на услугите	50	
3	Достапност на лекови	40	
4	Оддалеченост на здравствениот центар	35	
5	Еднаков пристап до здравствените услуги за сите членови на заедницата	25	

3. Давателите на услуги за помош да направат картичка со резултати од самоевалуација:

- Одржете сесија на бура на идеи со давателите на услуги, вклучувајќи ги раководството и персоналот за да развијат индикатори за самоевалуација;
- Побарајте од давателите на услуги да дадат поени за секој индикатор и да ги дадат причините за резултатите;
- Поканети ги давателите на услуги да дискутираат и да предложат можни решенија.

4. Свикајте заеднички состанок меѓу заедницата и давателот на услуги:

- Помогнати од фасилитатор, секоја група ги претставува своите резултати;
- Се дискутира за резултатите;
- Давателите на услуги реагираат и даваат повратни информации;
- Сите учесници дискутираат и по можност се договараат за можни решенија.

5. Застапување и последователни активности

- Документирајте го процесот и евидентирајте ги резултатите од картичките во краток, јасен и лесно разбирлив формат;
- Дисеминирајте ги резултатите низ медиумите и заедниците;
- Вградете ги резултатите од картичките во друга политика и процеси за застапување;
- Обезбедете имплементација и следење на решенијата;
- Преземете чекори за институционализација на процесот, како на пример, со поддршка на организации базирани во заедницата и/или давателите на услуги да ја повторуваат активноста, годишни или на половина година.

13. Нови техники за поддршка на учеството на граѓаните

Методологиите кои се сумирани подолу се повеќе се докажуваат како крајно ефективни за поддршка на учеството на граѓаните, но, сепак, сите тие бараат значителен степен на техничка експертиза и искуство да функционираат ефективно. Затоа, ГО се охрабруваат да научат повеќе за овие техники и да градат сопствени капацитети за примена на алатките (преку учество во формална обука или преку менторство) или да идентификуваат експерти кои можат да им помогнат во користењето на алатките. Секоја алатка бара поединечен прирачник за целосно да се објаснат процесите, соодветните услови и силните страни и слабостите на секоја техника, затоа овде е дадено кратко резиме и референци за дополнителна литература.

Технологијата **отворен простор** користи пленарни кругови и има неколку, едноставни правила. Сесиите се организирани, водени и за нив известуваат самоизбрани учесници. Оваа техника може да ги максимизира креативноста, енергијата, визијата и лидерството на сите учесници и е егалитарна и инклузивна. Може да се користи за поставување на стратешки насоки, план или да се иницира проект и за развивање на стандарди, критериуми или регулативи. Има способност да ја максимизира тимската работа. www.openspaceworld.org има многу практични совети и искуства од практичари, објавени на повеќе јазици.

Конференции за пребарувања за иднината (future search conferences) се конференции во форма на работилница на која 40-80 лица ги здружуваат силите за да ја визуелизираат посакуваната иднина, а потоа ги планираат чекорите кои се потребни за организацијата да се стигне таму. Оваа техника користи пристап на 'цел систем' и става акцент на самоуправувани дискусии во мали групи. Може да се користи кога решението на едно прашање или проблем може да бара промена во мисијата, функцијата или структурата на организацијата. www.futuresearch.net дава преглед и примери за оваа техника на планирање и информации како да се научи процесот. (Книги и видеа можат да се купат он-лајн)

Е-учество опфаќа широк спектар на специфични индивидуални технички, вклучувајќи е-пошта, обезбедување на информации од веб страни, огласни табли, групи за чет и вести, групи за дијалог и виртуелни заедници. Овие пристапи со ниски трошоци им се достапни само на оние кои имаат пристап до компјутер и се корисни кога заедницата за политиката е распространета во широка географска област или таму каде што споделувањето на информациите е важно.

Барање кое се цени се фокусира на позитивните аспекти на една ситуација, можностите, силните страни, докажаните капацитети и вештини, ресурси и ги потврдува, ги цени и се надградува на постојните силни страни. Барањето кое се цени е многу ефективен начин луѓето да размислуваат за нивните демонстрирани способности, наместо да набројуваат и да се задржуваат на проблеми или предизвици. <http://appreciativeinquiry.case.edu> е веб портал кој дава платформа за практичарите на барањето кое се цени да ги споделат нивните знаења и вештини. Тука има многу алатки, ресурси и студии на случај кои можат да му помогнат на секого во примената на пристапот.

Студиски кругови истражуваат клучно јавно прашање на демократски начин; анализираат проблем, развиваат стратегии и акции; и ги разгледуваат прашањата од повеќекратни гледни точки. Често се фасилитираат дискусии во мали групи меѓу сродни лица. Студиските кругови имаат осум до 12 члена и редовно се состануваат во тек на недели или месеци. Оваа техника е особено корисна при дефинирање на проблем, вредности и цел, генерирање на опции и фазите на селекција од развојот на политика.

14. Листа за проверка за подготовка и одржување на презентација

ИЗБИРАЊЕ НА КАНАЛ ЗА КОМУНИКАЦИЈА

Во писмена форма е полесно:

- Да се презентираат сложени факти (регулативи, правни акти, извештаи) и
- Да се зголеми можноста за изразување на негативни емоции

Со усна комуникација е полесно:

- Да се користат емоциите убедливо;
- Да се насочи вниманието на слушателите;
- Да се одговори на директни прашања, да се решат конфликти и да се постигне договор;
- Да се прилагодат идеите според реакциите на слушателите и
- Веднаш да се добијат повратни информации.

Комбинирањето на двата канали му овозможува на говорникот да извлече корист од предностите од двете форми, но говорникот мора да се погрижи тие да се надолнуваат една со друга и да не предизвикуваат контрадикторности и забуна.

Испорака: Кажете им што ветивте.

- На крајот од секој дел, дајте наслов, клучна порака и побарајте фидбек;
- Селектирајте ги информациите (едноставни, конкретни, впечатливи);
- Организирајте ги информациите;
- Нагласете ја целта на презентацијата;
- Презентирајте позитивни аргументи;
- Повремено резимирајте;
- Анализирајте ги можните приговори.

Затворање: Кажете им што сте им кажале.

- Сигнал да се заврши;
- Резиме;
- Заклучок;
- Затворање (вратете се на почетокот на презентацијата/изјавата, завршете со жива позитивна „слика“ или објаснете им на слушателите кои се вашите очекувања);
- Покана за прашања.

РАЗРАБОТКА НА СТРУКТУРАТА НА ПРЕЗЕНТАЦИЈАТА

Прилагодување на темата кон слушателите:

- Колку слушатели се веќе запознаени со темата на презентацијата?
- Колку е ова важно за нив?
- Кои се нивните мислења и ставови за темата?
- Која е општата интелектуална состојба на слушателите?

Отворање: Кажете им што ќе им кажете.

- Поздравно обраќање, вовед (започнете со изненадувачка или хумористична изјава, приказна или шега поврзана со темата, провокативно или спротивно прашање);
- Предмет (наслов/предмет на вашата презентација);
- Цел (намената на презентацијата);
- Скица (главните точки кои ќе ги опфатите);
- Време (должина на презентацијата);
- Прашања (кога слушателите ќе можат да ги поставуваат).

Одговарање на прашања:

- Објаснете дека ќе одговарате на прашања на крајот од презентацијата;
- Застанете од време на време за да поставите прашања кои слушателите може да ги имаат;
- Додека се поставуваат прашањата, гледајте го лицето в очи и избегнете го искушението да климате со главата и да го свртите погледот;
- Ако ви треба време да размислите, повторете го или парафразирајте го;
- Одговорите треба да бидат поврзани со она што е кажано во презентацијата. Одговорите треба да бидат упатени кон сите учесници;
- Ако прашањето е непријателско или агресивно, преформулирајте го во неутрална или позитивна форма;
- Ако не го знаете одговорот, признајте го тоа и ветете дека ќе побарате одговор;
- Кога ќе завршите со прашањата, затворете ја презентацијата со кратко резиме.

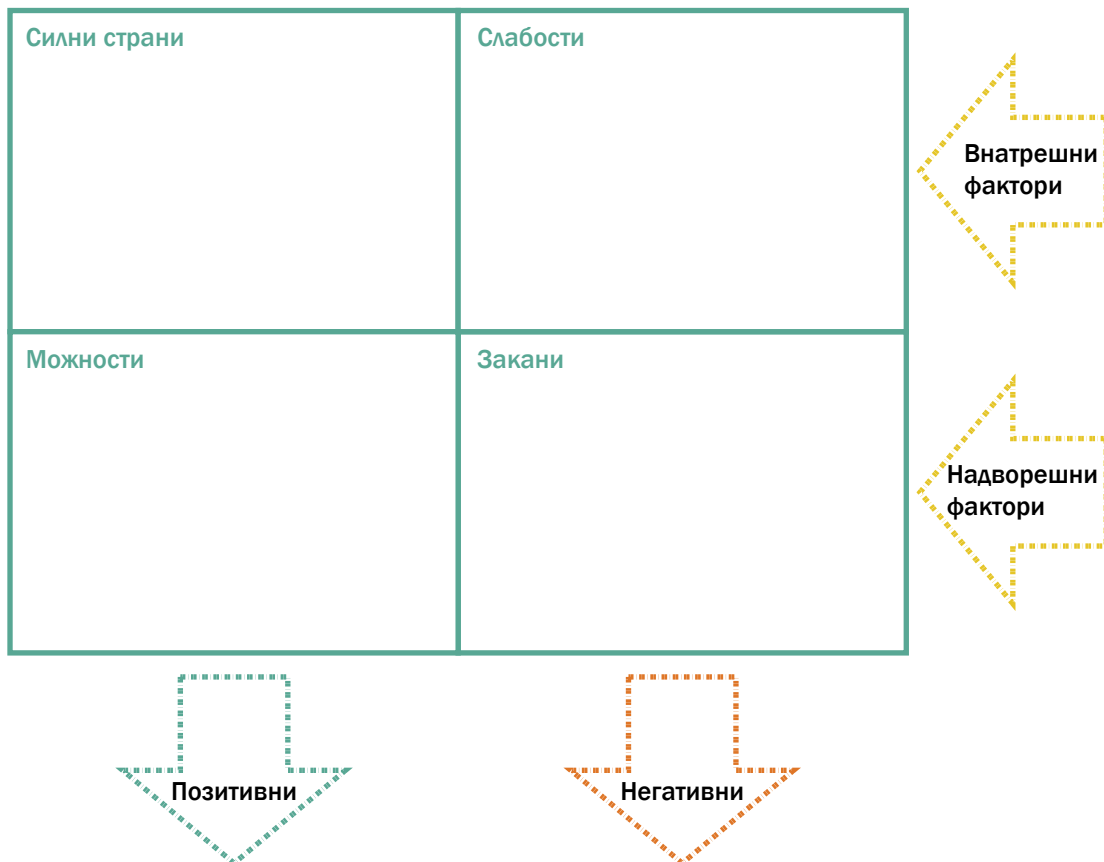
Извор: Андреја Тонц, “Развивање на вештините на НВОи: Прирачник за презентација и комуникација”, РЕЦ, 2005.

Обрасци и вежби

Матрица за СВОТ анализа и објаснување

Евалуацијата на внатрешното и надворешното опкружување е важен дел од процесот на стратешко планирање. Факторите на внатрешното опкружување обично може да се класификуваат како силни страни или слабости, а оние кои се надворешни за организацијата може да се класификуваат како можности и закани. Таква анализа на стратешкото опкружување се вика СВОТ анализа.

Предмет на СВОТ анализа: (овде дефинирајте го предметот на анализа):

Матрица за анализа на засегнати страни

Групи на засегнати страни	Улога во прашањето во политиката	Ефект од политиката врз групите на засегнати страни	Влијание на групата на засегнати страни врз политиката		
			Фаза подготовка	Фаза одлука	Фаза имплементација
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

Легенда:

H = непознато

1 = нема важност

2 = ниска важност

3 = релативна важност

4 = висока важност

5 = клучно

Вежба студија на случај за засегнати страни

Општината Питешти бараше во текот на целата 2001 рехабилитација на голема област во главниот парк – Странд парк. Во првиот обид да го стимулира учеството на граѓаните, општината ги идентификуваше оние засегнати страни кои ќе бидат главни корисници на можностите кои ќе ги дава паркот:

- здружение на атлетичари;
- студенти од универзитетот блиску до паркот;
- здружение на закупци во соседството;
- родители на деца кои ги користат игралиштата во областа;
- ученици од блиските училишта;
- постари луѓе, особено оние во граѓанската советодавна група;
- Ромски заедници во близина на паркот;
- НВОи.

Претставници на засегнатите страни беа интервјуирани и поканети да учествуваат во фокус групите, за да обезбедат информации на проектниот тим.

(Општина Питешти, ул. Викторије бр. 24, 0300 Питешти, округ Аргеш; тел: 048-626287; лице за контакт: Дан Теодореску, Оддел за наследство и социјални активности)

1 Дали мислите дека има и други засегнати страни во рехабилитацијата на Странд парк во Питешти?

2 Под претпоставка дека ги претставувате интересите на (a) Ромската заедница / (b) здружението на закупци / (c) здружението на атлетичари / (d) НВО на еколози – кои прашања би му ги поставиле на раководителот на проектот?

Стратегии за ублажување на ограничувањата за учество - матрица

Пречки за учество на граѓаните	Причина за ограничувањето	Стратегија за ублажување
Нбројте ги пречките за учество на граѓаните во заедницата/заедниците на која им служи вашата ГО	Спроведете едноставна анализа на проблем за да ги идентификувате причините за секоја од „пречките„	Дискутирајте и идентификувајте можни стратегии за ублажување или минимизирање на ефектот од овие „пречки„
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

Поимник на клучни термини

ПОИМНИК НА КЛУЧНИ ТЕРМИНИ

ОТЧЕТНОСТ е концепт во етиката и владеењето со неколку значења. Често се користи како синоним за концепти како одговорност, транспарентност, способност да се даде одговор, прекорност, правна одговорност и други термини поврзани со очекувањето да се поднесе сметка.

ЗАСТАПУВАЊЕ се однесува на ненасилни активности за влијание врз политиките, практичарите и однесувањето. Тоа вклучува лобирање и други активности кои се сметаат за ненасилни и законски.

АГЕНДА е сет на прашања и политики поставени од извршен орган, кабинет или совет во владата кој се обидува да влијае врз политичките новости и дебати кои се во тек и оние ви блиска иднина.

КОРИСНИЦИ се оние засегнати страни кои имаат директни придобивки од имплементацијата на една политика, одобрена или на национално или на локално ниво.

ГРАЃАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ е дисциплина на теоријата на владеење и се применува на владините тела. Тоа делумно се базира на студија на демократијата и на истражување на националниот идентитет, вклучувајќи прашања поврзани со социјалната кохезија и општествената разновидност.

СПОГОДБА (КОМПАКТ) се однесува на 'протокол' или меморандум за разбирање со кој се уредуваат целите и средствата за соработка и дијалог меѓу ГО и владата, вообичаено се користи во Обединетото Кралство.

ИЗРАБОТКА се однесува на процесот на утврдување на контекстот, целта и опсегот на една политика.

ВЛАДЕЕЊЕ е чинот на управување. Се однесува на одлуки кои ги дефинираат очекувањата, даваат моќ или го потврдуваат работењето. Се состои или од посебен процес или дел на управување или пак процеси на лидерство. Овие процеси и системи се типично администрирани од влада, која може да има мандат на национално, провинциско или локално ниво.

ИНДИКАТОР е квантитативен или квалитативен фактор или променлива која обезбедува едноставно и сигурно средство да се измери постигнувањето, да се одразат промените поврзани со интервенцијата или да помогне да се оцени работењето на развојниот актер.

МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА се процеси на мерење на напредокот кон или реално постигнување на цели на секоја дадена интервенција или политика.

УЧЕСТВО се однесува на степенот до кој еден граѓанин или група на граѓани се

ангажирани во процесот на одлучување и споделување на одговорности за политиките кои влијаат врз нивните животи.

ПОЛИТИКА е група на фактори насочени или водени од закон или прифатени практики, често претставени од владата, доминантни носители на моќ или засегнати страни. Таквите фактори не е лесно да се променат или да се влијае врз нив. Сепак, повеќето процеси за влијание врз политиката за цел ги имаат таквите фактори и актери.

ПРОЦЕС НА ПОЛИТИКАТА се однесува на серија чекори кои се преземени за развивање, одобрување, имплементација и мониторинг и евалуација на една политика. Често се нарекува и 'циклус на јавна политика'.

РЕПРЕЗЕНТАТИВНА ДЕМОКРАТИЈА е форма на владеење заснована на принципот на избрани претставници на луѓето. Претставниците формираат независно владеечко тело (за периодот за кој се избрани) и се должни да работат во интерес на луѓето, но не како нивни овластени претставници (и не неопходно секогаш според нивните желби), туку со доволно авторитет да извршуваат брзи и решителни акции со оглед на променливите околности.

ЗАСЕГНАТА СТРАНА се сите актери во општеството, од влада, граѓанско општество или приватен сектор кои имаат интерес или за или против или неутрален кон вашата позиција или мислење.

ПРИВИДНО УЧЕСТВО е праксата да се прави нешто за да се натераат луѓето да веруваат дека сте праведни и ги вклучувате сите луѓе во прашањата, кога ова не е навистина точно.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ се имплементира преку пакет на политики, практики и процедури кои им овозможуваат на граѓаните да имаат пристап, да ги користат, да се информираат и да ги разгледуваат информациите и процесите кои ги држат центрите на моќ (општество или организации).

РЕФЕРЕНЦИ И ДОПОЛНИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

Arnstein S.R. 1969 A ladder of citizen participation. Journal of American Institute of Planners

Campbell S. et al, 2008, The Knowledge Translation: A 'Research Matters' Toolkit: A Resource for Researchers, www.research-matters.net

Conference of INGOs of the Council of Europe, Code of Good Practice on Civil Participation, 2008

Court et al, 2006, Policy Engagement – How Civil Society Can be More Effective, ODI

Dahl, R, 1961, Who Governs?, Yale University Press

EU Citizens Initiative – www.eic.eu

European Centre for Non-profit Law at www.ecnl.org

Gaventa & Barrett, 2008, 'So What Difference Does It Make - mapping the outcomes of citizens engagement', IDS working paper

Holdar & Zakharchenko, 2002, Citizen Participation Handbook, Peoples Voice Project Ukraine

Irvin & Stansbury, Citizen Participation in Decision Making - it is worth it?, Jan/Feb 2004, Public Administration Review

Matei & Dinca, 2002, Citizen Participation in Decision Making, RTI (Romania)

Minnesota Waters at www.minnesotawaters.org

Moser C. 1983. Evaluating Community Participation in Urban Development Projects. DPU Working paper no 14.

Tonc, A., 2002, Developing Skills for NGOs: Presentation and Communication", Published by REC, Hungary, www.rec.org

Transparency International's 'Corruption Fighters Toolkit' (2002)

Bruce L. Smith, 2003, Public Policy and Public Participation Engaging Citizens and Community in the Development of Public Policy, Prepared for Population and Public Health Branch, Atlantic Regional Office, Health Canada

Santosh Raj, 2008, 'Routes and Barriers to Citizen Governance', Rowntree Foundation paper

UN Report People Matter: Civic Engagement in Public Governance

UNDP Local Agenda 21

Веб страни со ресурси за учество на граѓаните

Американски сојуз „Civil Liberties“ (Прирачник за организирање на студенти)

www.aclu.org/students/organizingmanual.html

Водич од А до Ш за тоа како да се организира одредена група за да се создадат промени. ACLU има повеќе децении искуство во граѓански активизам во Соединетите Држави што може да се види од нивната главна интернет страница.

Центар за промена во заедницата

www.communitychange.org/media.html

Ова е добар извор на информации за организирање на заедницата, градење коалиции, групи за застапување, домување, развој на заедницата и лобирање. ЦПЗ верува дека силна стратегија за медиумите е суштинска за НВОи или организациите на заедницата кои работат за промена. Вклучува и линкови до сродни страни.

Мрежа за граѓански практики

<http://www.cpn.org/>

Оваа интернет страница содржи повеќе текстови за организирање во заедницата, социјален капитал и урбана демократија и дава повеќе различни пристапи. Има и повеќе врски кон модели, техники, прирачници, наставни програми и центри за обука. CPN има за цел да овозможи едукација за активно граѓанство во денешното информатичко општество, која отсекогаш била суштина на демократскиот и друг живот.

Цивикус

www.civicus.org

Ова е корисна страна која го промовира активното учество на локалните граѓани во нивните заедници, каде и да живеат. Од посебен интерес е нов портал посветен на 'партиципативно владеење', кој делува како фасилитатор за споделување на знаења и искуства од учество, низ целиот свет. Може да ја препорачаме и оваа интернет страница: www.pgexchange.org

Сивитас Интернационал

www.civnet.org

Оваа организација смета дека граѓаните мора да научат за владата, како таа функционира за да можат потоа да ја искористат државата т.е. владата во насока на тоа демократијата да биде многу поефикасна, избраните лица на функциите да бидат многу почетни и да се подобри стандардот на живеење на граѓаните. Оваа страница има корисни информации за оние кои сакаат да научат за тоа што е влада (студенти, наставници, родители и сл.).

CommunityPlanning.net

<http://www.communityplanning.net>

Приватен интернет портал поддржан од повеќе јавни и приватни донатори и спонзори кој е интернет колекција на инструменти, методологии и студии на случај од планирање во заедницата. Порталот има одличен дел насловен „Методи од А до Ш“ кој е многу лесен за читање и полн со илустрации.

Заедниците он-лајн

<http://www.communities.org.uk/ukco/>

Мрежи од заедници кои даваат јавен простор на интернет. Оваа страница содржи врски до разни текстови, интернет страници, како во Обединетото Кралство така и во целиот свет.

Пакет со алатки за заедницата

<http://ctb.lsi.ukans.edu/>

Информации за инструменти и алатки за градење на заедници. Мисијата на оваа страница е да го промовира „здравјето“ и развојот на заедниците преку поврзување на луѓето, идеите и ресурсите.

Институт за развојни студии

<http://www.ids.ac.uk/ids/particip/>

Низ работата на партиципативната група, Институтот за развојни студии е во функција на меѓународен центар за истражување, иновации и учење за учеството на граѓаните и партиципативните пристапи кон развојот. Оваа интернет страница често се ажурира со истражувачки документи и текстови на разни теми а содржи и врски до други интернет страници за граѓанско учество.

Меѓународна асоцијација за јавно учество

<http://www.iap2.com/>

Интернет страница на Меѓународната асоцијација за јавно учество. Се работи за асоцијација од членови кои сакаат да ги унапредат и промовираат начините на учество на јавноста, од аспект на поединци, влади, институции и други тела кои го реализираат јавниот интерес низ целиот свет.

Интернет проект за демократија

<http://www.internetdemocracyproject.org/>

Проектот за интернет демократија има за цел да го подобри учеството на интернет корисниците од целиот свет во невладини тела кои утврдуваат интернет политика. Негова цел е да ги застапува ставовите дека овие тела работат согласно принципите на отворено учество, јавна отчетност и човекови права.

Вклучи се (Обединетото Кралство)

<http://www.involve.org>

Вклучи се се експерти за ангажирање на јавноста, нејзино учество и дијалог. Тие вршат истражувања и реализираат обуки со цел инспирирање на граѓаните, заедниците и институции да учествуваат во квалитетни процеси на учество на јавноста, во консултации и ангажирања на заедницата.

Фондација отворено општество/ Сорос фондација

www.soros.org/osi.html

Институтот Отворено општество делува на полето на образование, социјалните и законски реформи, дава ресурси и можности за вмрежување на луѓето од поранешните комунистички држави во централна и источна Европа. Седиштето е во Будимпешта, Унгарија. Види врската со Будимпешта за повеќе програми релевантни за источна Европа.

Организација за економска соработка и развој (ОЕЦД)

www.oecd.org/puma

Како посебен линк во ОЕЦД, Програмата за јавно управување (PUMA) овозможува повеќе теми кои се однесуваат на услугите за јавно менаџирање. Особено внимание треба да се посвети на деловите за односите граѓани-влади, интернет текстови и одличниот дел со текстови и документи (со прашалници) како и општи информации за ангажирање на граѓаните во креирањето на политика и давање услуги на граѓаните.

Одделение за партиципативно буџетирање (Обединетото Кралство)

<http://www.participatorybudgeting.org.uk>

Интернет ресурс со кој управува невладина организација од Манчестер, Обединетото Кралство, со цел поддршка на јавниот сектор и на групи од заедницата во развивањето на партиципативно буџетирање во нивните области.

Партиципативен пакет со алатки

<http://www.toolkitparticipation.com/>

Овој пакет со алатки содржи информации за инструменти со кои се промовира учеството на граѓаните во локалното владеење. Прикажани се и анализирани стотици случаи. Страницата исто така содржи и текстови и врски за дополнително упатување.

Pew Центар за граѓанско новинарство

www.pewcenter.org

„Центарот е инкубатор за експериментирање со граѓанското новинарство и им овозможува на новинските организации да создадат и прикажат подобри начини за соопштување на вестите, со цело повторно ангажирање на луѓето во јавниот живот“. Во основа, се работи за интернет страница која се застапува за граѓанско новинарство и за медиуми кои ги поддржуваат локалните иницијативи.

Интернет страница на Институтот на Светската банка

www.worldbank.org/wbi/home.html,
www.worldbank.org/wbi/sourcebook/sbhome.htm

Содржани се разни информации и информации за проекти на Светската банка, истражувања и публикации, како и „прирачник за јавно учество“. Особено оваа врска за јавно учество го резимира знаењето и експертизата кои Светската банка ги има обезбедено во давањето техничка помош на државите и регионите во развој од целиот свет.

РЕГИОНАЛНА КАНЦЕЛАРИЈА НА ПРОЕКТОТ

Потоклиница, 16
71 000 Сараево, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Тел: +387 (0)33 532 757
Веб: www.tacso.org
Е-меил: info@tacso.org

АЛБАНИЈА

Ул “Доника Кастриоти”, Деловен центар “Котони”,
К-2
Тирана, АЛБАНИЈА
Тел: +355 (4) 22 59597
Е-меил: info.al@tacso.org

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Калесијска 14/3
71 000 Сараево, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Тел: +387 (0)33 656 877
Е-меил: info.ba@tacso.org

ХРВАТСКА

Амрушева 10/1
10000 Загреб, ХРВАТСКА
Тел: +385 1 484 1737/38/3
Е-меил: info.hr@tacso.org

КОСОВО СПОРЕД РЕЗОЛУЦИЈАТА НА СБ НА ОН 1244/99

Ул. Фазли Грајкевци 4/а 10000
Приштина, КОСОВО според РЕЗОЛУЦИЈАТА НА СБ
НА ОН 1244/99
Тел: +381 (0)38 220 517
Е-меил: info.ko@tacso.org

ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

11 Октомври 6/1-3 1000
Скопје, Поранешна Југословенска Република
МАКЕДОНИЈА
Тел: +389 2 32 25 340
Е-меил: info.mk@tacso.org

ЦРНА ГОРА

Далматинска 78
20000 Подгорица, ЦРНА ГОРА
Тел: +382 20 219 120
Е-меил: info.me@tacso.org

СРБИЈА

Шпанских бораца 24, стан број 3
11070 Нови Београд, СРБИЈА
Тел: + 381 11 212 93 72
Е-меил: info.rs@tacso.org

ТУРЦИЈА – КАНЦЕЛАРИЈА ВО АНКАРА

Gulden Sk. 2/2 Kavaklidere
06690 Анкара, ТУРЦИЈА
Тел: +90 312 426 44 5
Е-меил: 1info.tr@tacso.org

ТУРЦИЈА – КАНЦЕЛАРИЈА ВО ИСТАНБУЛ

Yenicarsi Caddesi No: 34 34433 Beyoglu
Истанбул, ТУРЦИЈА
Тел: +90 212 293 15 45
Е-меил: info.tr@tacso.org